

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Tsiviilõiguse õppetool

Kati Tamm

**VÕLAUSALDAJATE HUVIDE KAITSE PANKROTI - JA
SANEERIMISMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja
Prof. Paul Varul

Tartu
2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I. JURIIDILISE ISIKU PEAMISED ÕIGUSLIKUD VÕIMALUSED MAKSEJÕUETUSE ÜLETAMISEKS.....	10
1.1. Klassikaline pankrotimenetlus ning tervendamine ja kompromiss selle raames.....	10
1.1.1. Likvideeriv pankrotimenetlus.....	10
1.1.2. Kompromiss ja tervendamine pankrotimenetluses.....	13
1.2. Saneerimismenetlus.....	16
II. PANKROTI - JA SANEERIMISMENETLUSE ALGATAMINE NING ALGATAMISE TAGAJÄRJED VÕLAUSALDAJATE JAOKS.....	27
2.1. Võlausaldajate võimalused mõjutada menetluste algatamist	27
2.2. Pankroti- ja saneerimismenetluse algatamise tagajärjed võlausaldajate jaoks.....	33
2.2.1. Kontroll võlgniku vara üle.....	33
2.2.2. Võlausaldajate nõuete ja õiguste peatumine ning lõppemine.....	37
2.2.3. Võlgnikuga sõlmitud lepingute jätkamise kohustus ja lõpetamise võimalused	40
III. VÕLAUSALDAJATE NÕUDED – NENDE KUJUNEMINE NING RAHULDAMINE PANKROTI- JA SANEERIMISMENETLUSES.....	45
3.1. Nõuete esitamine ja kaitsmine pankrotimenetluses ning nõuete kindlakstegemine saneerimismenetluses	45
3.2. Saneerimiskava ning kompromissettepanek, nende kinnitamine ja tagajärjed võlausaldajate jaoks.....	55
3.3. Pandipidajate nõuded ja nende ümberkujundamise võimalikkus.....	67
3.4. Nõuete rahuldamine pankroti- ja saneerimismenetluses.....	73
IV. TAGASIVÕITMISE PROBLEEM SANEERIMISMENETLUSES.....	77
KOKKUVÕTE	82
CREDITORS' INTERESTS PROTECTION IN BANKRUPTCY- AND REORGANIZATION PROCEEDINGS. SUMMARY.	90
KASUTATUD ALLIKAD	98

SISSEJUHATUS

Maksejõuetusmenetluste regulatsioone saab liigitada võlgniku- ja võlausaldajakeskseks. Võlgnikukeskne süsteem on suunatud eelkõige majanduskäibe kaitsmisele ja selle põhieesmärgiks on maksejõuetute ettevõtete negatiivse mõju vähendamine majandusele kui tervikule. Seevastu võlausaldajakeskse süsteemi põhieesmärgiks on võlausaldajate õiguste kaitse ja õigluse (võlausaldajate võrdse kohtlemise) tagamine nõuete rahuldamisel. Vähemalt teatud osas on need kaks süsteemi omavahel vastuolus ning mõlemat eesmärki ei ole võimalik üheaegselt täies mahus saavutada.¹

Ajalooliselt on võlgniku maksejõuetuse korral eelistatud võlgniku vara realiseerimist ja seega pankrotimenetlust selle klassikalises tähenduses. Näiteks Rooma õiguses tunnistatigi algselt vaid võlausaldaja poolt algatatud pankrotimenetlust ning võlgniku kogu vara loovutati isikule, kes oli nõus võlausaldaja nõuete eest kõige enam tasuma. Hilisemal ajal hoolitses võlgniku vara eest võlausaldajate poolt valitud usaldusmees, kelle ülesandeks oli müüa võlgniku vara ja anda sellest saadud raha võlausaldajatele.² Seega võib väita, et juba Rooma õigus oli võlausaldajakeskne, keskendudes just võlausaldajate põhilisele õigusele saada oma nõue rahuldatud. Tänapäeval aga ei ole enam maksejõuetusseadusandlus suunatud ainult võlgniku vara jagamisele ega majandusraskustesse sattunud ettevõtte likvideerimisele, vaid ka pankroti ärahoidmisele ning võlgniku rehabiliteerimisele. Nii on seoses majandustegevuse kiire arenguga tekkinud klassikalise, likvideeriva pankrotimenetluse kõrvale mitmed võlgniku tervendamisele suunatud menetlused.

Viimastel aastakümnetel on paljud riigid nagu Soome (1993), Saksamaa (1994), Rootsi (1996), Leedu (2001), Läti (2010) *etc* võtnud vastu õigusakte, mis pakuvad võlgnikule võimalust oma võlad ümber kujundada ja sel viisil pankrotist pääseda. Tänapäevaks on ka Eesti seadusandja kehtestanud traditsioonilise pankrotimenetluse kõrvale mitmeid võlgniku tervendamisele suunatud alternatiive. 2008.a jõustus Eestis saneerimisseadus³ (edaspidi SanS) ning 2011.a hakkas kehtima füüsilistele isikutele suunatud võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse

¹ P. Manavald. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimuses. Magistritöö. Tartu, 2004, lk 4.

² J. Halila. Konkursioikuiden pääpiirteet. Helsinki, 1975, p 5.

³ Saneerimisseadus. 04.12.2008. - RT I 2008, 53, 296; RT I 2010, 2, 3.

seadus⁴ (edaspidi ka võlakaitse seadus ja/või VÜVKS).

Nii saneerimisseaduse kui võlakaitse seaduse vastuvõtmise põhjused olid eelkõige majanduslikku laadi.⁵ Kahtlemata omavad sellised tervendavad menetlused riigi jaoks positiivset mõju, tuues riigikassasse makse ning vähendades abirahasüsteemide koormat ja maksejõuetute isikute negatiivset mõju riigi majandusele tervikuna. Siiski nõustub autor eelpool toodud P. Manavald'i poolt esitatud väitega, mille kohaselt ei ole üheaegselt võimalik saavutada majanduse ning ettevõtluskeskkonna parendamist ning samas tagada võlausaldajate huvide kaitse. Just viimasele keskendub autor käesolevas magistritöös.

Miks on oluline keskenduda just võlausaldajate huvide kaitsele? Tulenevalt ebastabiilsest majanduskliimast ning asjaolust, et suur hulk ettevõtjaid on maksejõuetud ja varatud juba enne pankrotimenetluse algatamist, jäävad võlausaldajate nõuded täielikult rahuldamata või saavad rahuldatud minimaalses ulatuses. Lisaks sellele, et võlausaldajatel on raske oma nõudeid pankrotimenetluses rahuldatud saada, on see nende jaoks ka kulukas. Sellest tulenevalt on võlausaldajad ebakindlad ning ettevaatlikud uutesse ärisuhetesse astumisel.

Võlausaldajate ebakindlust ei parandanud ka saneerimisseaduse vastuvõtmine 2008.a, mis ideaalis peaks andma võimaluse rahuldada võlausaldajate nõuded suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses. Vastupidi, paljudele võlausaldajatele tundub nimetatud regulatsioon vastutulekuna võlgnikule ning võlgniku huvide eelistamisena. Samuti puudub võlausaldajatel saneerimisseaduse osas usaldus ning kindlustunne, kuivõrd Eestis puudub pikaajaline praktika saneerimise osas ning võlausaldajad ei ole antud menetlusega kaasnevatest ohtudest ega eelistest teadlikud. Kuigi tänaseks on Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsused toonud võlausaldajatele mõningast selgust, on asjakohast praktikat ning saneerimis- ja pankrotimenetluse ohtusid ja eeliseid siiski vähe uuritud, et tagada võlausaldajatele piisav kindlus ning julgustada neid astuma uutesse võlasuhetesse.

Võlausaldajate huvide kaitsmine on kasulik riigi ettevõtluskeskkonnale ja majandusele tervikuna, kuivõrd ka investorid on võlausaldajad ning paigutades oma raha Eesti ettevõtetesse, soovivad nad olla kindlad selle tagasisaamises. Saneerimise korral aga on vähemalt mingis mõttes tegemist ühe isiku varalise positsiooni parandamisega teise isiku,

⁴ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. 05.04.2011. - RT I, 06.12.2010, 1.

⁵ I. Niklus. Saneerimisseaduse eelnõust. - Juridica 2008, nr 6, lk 369.

võlausaldaja, arvelt. Samuti antakse saneerimisega võlgnikule võimalus vähemalt mingist osast kohustustest vabaneda ja seda ilma pankrotimenetluseta. Autori arvates võib eeltoodu mõjutada investorite kui tulevaste võlausaldajate arvamust Eesti kui võimaliku investeerimiskeskonna atraktiivsuse osas.

Eesti Vabariigi põhiseaduse⁶ (edaspidi PS) § 32 sätestab, et igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Viidatud sätte kohaselt on võlausaldajatele juba põhiseadusega tagatud õigus saada tagasi neile kuuluv, kuid võlgniku valdusesse läinud vara ja seda võimalikult suures ulatuses. Seega on ka tulenevalt põhiseadusest oluline kaitsta võlausaldajate huve nende vara tagasisaamiseks läbiviidavates menetlustes.

Käesolev magistritöö aitab võlausaldajatel aru saada neile pankroti- või saneerimismenetlusega kaasneda võivatest riskidest, näidates muu hulgas, milliseid vahendeid nad ühes või teises menetluses enda kaitseks kasutada saavad ja millise menetluse kasuks nad mis olukordades otsustama peaksid. Seega on käesolev magistritöö aktuaalne ja praktilise väärtusega ka võlausaldajate jaoks.

Kuigi on valminud mitmeid magistri- ja doktoritöid, mis käsitlevad erinevaid maksejõuetusõiguse valdkondi,⁷ ei ole autorile teadaolevalt kirjutatud uurimustööd, mis võrdleks pankroti- ja saneerimismenetlust, keskendudes ühtlasi võlausaldajate huvide kaitsele nimetatud menetlustes.

Eeltoodud põhjustel on aktuaalne võrrelda pankroti- ja saneerimismenetlust, tuua välja nendes esinevad kitsaskohad ning teha seadusandjale ettepanekuid muuta Eesti maksejõuetusõigussüsteem rohkem võlausaldajate huvidele vastavaks.

Maksejõuetusmenetluses on võlausaldajate põhiliseks huviks, et nende nõuded saaksid võimalikult suures ulatuses rahuldatud. Seega on võlgniku tervendamisele suunatud menetlused õigustatud eelkõige juhul, kui võlausaldajate nõuded saavad nendes menetlustes rahuldatud suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses. Vastasel juhul ei oleks võlausaldajatel huvi kulutada oma aega ega raha võlgniku saneerimisele. Sellest tulenevalt võrreldakse

⁶ Eesti Vabariigi Põhiseadus. 28.06.1992. - RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2.

⁷ P. Manavald. Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. Doktoritöö. Tartu, 2011., K. Laks. Pandipidaja pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2007., T. Saarmaa. Nõuded pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008. *etc.*

käesolevas töös saneerimismenetlust pankrotimenetlusega, selgitamaks välja, kummas menetluses on võlausaldajate huvid paremini tagatud. Lisaks eeltoodule on kohane võrrelda saneerimismenetlust pankrotimenetlusega, kuivõrd mõlemad menetlused on kohaldatavad juriidilisest isikust võlgniku makseraskuste ilmnemisel ning sarnaselt saneerimismenetlusele on võlgniku ettevõtte reorganiseerimine võimalik ka pankrotimenetluses.

Siinkohal peab autor vajalikuks märkida, et kuigi Eesti maksejõuetussüsteemi kuulub peale saneerimis- ja pankrotiseaduse veel ka võlakaitse seadus, ei ole nimetatud regulatsioon käesoleva töö piiratud mahu tõttu magistritöö uurimisobjektiks ega leia sellest tulenevalt põhjalikku käsitlemist. Siiski puudutatakse võlakaitseadust eelkõige aspektist, kas ja mida on füüsiliste isikute puhul reguleeritud teisiti võrreldes juriidiliste isikutega ning millistel juhtudel oleks õigustatud võlakaitse seaduses sisalduvate normide kohaldamine saneerimismenetluses.

Eeltoodud põhjustel keskendub autor käesolevas magistritöös juriidiliste isikute maksejõuetusele ning käsitleb alljärgnevalt saneerimis- ja pankrotimenetlust.

Magistritöö eesmärgiks on otsida vastust küsimusele, millistest asjaoludest tulenevalt on võlausaldajate huvid paremini kaitstud saneerimismenetluses ja millistest asjaoludest tulenevalt pankrotimenetluses. Sellest tulenevalt on töö eesmärgiks leida vastus ka küsimusele, millistes olukordades peaksid võlausaldajad kasutama pankroti-, millistes saneerimismenetlust, ning kas ühe või teise menetluse valimisel on võlausaldajate huvid vastavalt siis pankroti- või saneerimismenetluses piisavalt tagatud.

Tulenevalt magistritöö eesmärgist käsitleb autor järgmisi põhiprobleeme: juriidilise isiku peamised õiguslikud võimalused maksejõuetusmenetluse ületamiseks ning nende võimaluste eelised ja puudused kehtiva regulatsiooni kohaselt; võlausaldajate võimalused pankroti- ja saneerimismenetluse algatamiseks ja algatamise tagajärjed võlausaldajate jaoks; võlausaldajate huvide tagamine nõuete esitamisel, kaitsmisel ja rahuldamisel pankrotimenetluses ning nõuete kujunemisel ja ümberkujundamisel saneerimismenetluses; pandipidaja nõuete rahuldamine ja ümberkujundamine; tagasivõitmise instituudi kasutamise võimalikkus saneerimismenetluses.

Eeltoodud põhiprobleemid määravad ka magistritöö struktuuri. Töö on jaotatud neljaks peatükiks, millest kolm esimest peatükki jagunevad omakorda alapeatükkideks. Esimene

peatükk on sissejuhatulik, käsitledes peamisi maksejõuetuse ületamise viise – pankrotimenetlust, selle raames läbiviidavat tervendamist ja kompromissi, ning saneerimismenetlust. Esimeses alapeatükis käsitleb autor klassikalise pankrotimenetluse likvideerivat iseloomu ning pankrotimenetluse hilise algatamisega seotud probleeme. Samuti käsitleb autor esimeses alapeatükis klassikalise pankrotimenetluse raames läbiviidavaid ning samuti võlgniku ettevõtte reorganiseerimisele suunatud tervendamist ja kompromissi ning nende vähese kasutamise põhjusi. Esimese peatüki teises alapeatükis on võetud vaatluse alla saneerimismenetlus, käsitledes saneerimise võimalikkust erinevates maksejõuetuse etappides, saneerimise edukuse hindamist ning saneerimismenetluse algatamist pahatahtlikel eesmärkidel. Samuti annab autor põgusa ülevaate Eesti ja teiste riikide saneerimismenetluste edukuse kohta tehtud statistikast.

Teises peatükis analüüsib autor võlausaldajate võimalusi mõjutada pankroti- ja saneerimismenetluse algatamist ning seda takistavaid asjaolusid. Nii käsitletakse teise peatüki esimeses alapeatükis võlausaldajate deposiidi maksmise kohustust pankrotimenetluses ning pankrotiavalduse esitamise võimalikkust saneerimismenetluse ajal. Teises alapeatükis toob autor välja menetluste algatamisega kaasnevad tagajärjed võlausaldajate jaoks, käsitledes võlgniku võimalust säilitada kontroll oma vara üle, võlausaldajate õiguste ja nõuete peatumist ning lõppemist, ja võlgnikuga sõlmitud lepingute jätkamise kohustust ning lepingu lõpetamise võimalusi pankroti- ja saneerimismenetluses.

Kolmandas peatükis käsitleb autor võlausaldajate nõuetega seonduvat - alates nõuete esitamisest kuni nende rahuldamiseni, sh pandipidajate nõuete ümberkujundamise võimalusi. Kolmanda peatüki esimeses alapeatükis otsitakse vastuseid sellistele küsimustele nagu: milliseid nõudeid on võimalik saneerimismenetluses ümber kujundada ning pankrotimenetluses esitada, millise tähtaja jooksul tuleb nõuded esitada, kuidas toimub nõuete kaitsmine pankrotimenetluses ja nõuete märkimine võlanimekirjas ning kuidas kujuneb võlgniku poolt ümberkujundatava võlausaldaja nõude suurus saneerimismenetluses. Teises alapeatükis võrreldakse saneerimiskava ja kompromissettepanekut: mida need sisaldavad, millise tähtaja jooksul tuleb need täita ning kuidas toimub nende vastuvõtmine ja kinnitamine. Kolmandas alapeatükis otsib autor vastust küsimusele, milline maksejõuetusmenetluse liik vastab enim pandipidajate huvidele ning kas ja mil määral on võimalik pandipidajate nõuete ümberkujundamine saneerimismenetluses. Neljandas alapeatükis võrdleb autor võlausaldajate nõuete rahuldamist pankroti- ja saneerimismenetluses.

Magistritöö neljandas peatükis käsitleb autor tagasivõitmist kui ühte võlausaldajate olulisimat kaitsevahendit maksejõuetusmenetluses. Siiski ei ole käesoleva magistritöö uurimisobjektiks tagasivõitmisega seotud probleemid pankrotimenetluses, mida kõiki ei ole töö piiratud mahu tõttu võimalik käsitleda ning millest võiks kirjutada eraldi teadustöö. Seega otsitakse vastust eelkõige küsimusele, kas ja millistel asjaoludel on võlausaldajatel võimalik kasutada nimetatud instituuti enda kaitseks saneerimismenetluses, ning käsitletakse tagasivõitmise tähtaegadega seotud probleeme. Samas määratleb autor neljanda peatüki alguses ka tagasivõitmise mõiste ning annab vastuse küsimusele, kas ja kuivõrd on võlausaldajatel võimalik kasutada tagasivõitmise instituuti pankrotimenetluses ning selle raames läbiviidavates võlgniku reorganiseerimisele suunatud menetlustes.

Magistritöös on analüüsitud nii Eesti maksejõuetusalast regulatsiooni kui ka teiste riikide nagu Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Saksamaa ning USA maksejõuetusmenetluse regulatsiooni ja praktikat. Läti, Leedu ning Soome vastavaid õigusakte on töö kirjutamisel arvestatud seetõttu, et tegemist on Eesti ühiskonna ja õigusruumiga sarnanevate riikidega. Läti ja Leedu maksejõuetusalase regulatsiooni hindamine annab muu hulgas võimaluse võrrelda kolme Balti riigi arengut ja hetkeolukorda kõnealuses valdkonnas. Soome ettevõtte saneerimisseadus⁸ (edaspidi Soome saneerimisseadus) aga võeti vastu juba 1993.a ning Rootsi ettevõtte saneerimisseadus⁹ (edaspidi Rootsi saneerimisseadus) 1996.a. Seega on hea käsitleda nimetatud riikide väljakujunenud praktikat kõnealuste seaduste rakendamisel. Ka USA-s on pikk traditsioon võlgniku tervendamise osas ja seega on mõistlik käsitleda täpsemalt nende toimivat süsteemi ning seal esile kerkinud probleeme. Soome saneerimisseadus ja USA pankrotiseaduse¹⁰ (edaspidi U.S.C.) 11. peatükk, mis reguleerib ettevõtte saneerimist, olid eeskujuks ka Eesti saneerimisseaduse koostamisel.¹¹ Saksamaal on võlausaldajatel palju võimalusi ja õigusi, et osaleda maksejõuetusmenetlustes ning mõjutada nende kulgu. Nii on Saksamaa maksejõuetusmenetlused suhteliselt võlausaldajate sõbralikud ning võlausaldajate poolt juhitud.¹² Seega on paslik uurida Saksamaa maksejõuetusalast praktikat ka käesolevas töös, mis keskendub samuti võlausaldajate huvidele.

⁸ Laki yrityksen saneerauksesta. 47/1993. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/19930047>. (05.03.2012).

⁹ The Swedish Company Reorganisation Act. (lag om företagsrekonstruktion). SFS 1996:764.

¹⁰ United States Bankruptcy Code. Title 11. Kättesaadav arvutivõrgust: http://uscode.house.gov/download/title_11.shtml. (19.01.2012).

¹¹ I. Niklus. Saneerimisseaduse eelnõust, lk 372.

¹² R. Hänel. Creditors' rights - Germany. - Creditors rights in insolvency proceedings. A practical guide for smaller practices. London: INSOL INTERNATIONAL 2011, lk 97.

Rahvusvahelistest allikatest on töös kasutatud näiteks INSOL INTERNATIONAL poolt välja antud praktilist raportit, mis kajastab 24 erineva riigi võlausaldajate õigusi maksejõuetusmenetluses ning rahvusvahelise valuutafondi (IMF) poolt antud soovitusi maksejõuetuse reguleerimiseks.¹³

Töös on kasutatud mitmete maksejõuetusõiguse valdkonnas hinnatud ekspertide nagu P. Varul, J. Niemi, E.Havansi, *etc* kirjutisi ning Riigikohtu asjakohast kohtupraktikat.

Kuivõrd magistritöös võrreldakse võlausaldajate huvide kaitset saneerimis- ja pankrotimenetluses ning analüüsitakse teiste riikide vastavat regulatsiooni ja praktikat, kasutatakse magistritöös enim võrdlevat meetodit.

Autor soovib tänada prof. Paul Varulit, kes jagas autoriga oma teadmisi, andis töö koostamiseks vajalikke soovitusi ning oli kogu magistritöö koostamise protsessi jooksul väga abivalmis ning heatahtlik.

¹³ Orderly and effective Insolvency Procedures. Key issues. Legal department, International Monetary Fund 1999.

I. JURIIDILISE ISIKU PEAMISED ÕIGUSLIKUD VÕIMALUSED MAKSEJÕUETUSE ÜLETAMISEKS

1.1. Klassikaline pankrotimenetlus ning tervendamine ja kompromiss selle raames

1.1.1. Likvideeriv pankrotimenetlus

Nii nagu maksejõuetussüsteemid laiemalt, võib ka pankrotiseadused jaotada tinglikult kahte gruppi, sõltuvalt sellest, kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine. Kuna pankrotiseaduse üks ülesanne on krediidisüsteemi tugevdamine ning võlausaldajatele enama kindluse andmine, valis Eesti oma esimest pankrotiseadust vastu võttes võlausaldajakeskse valikuvõimaluse.¹⁴ Tänapäevaks läbi viidud mitmetest pankrotiseaduse muudatustest võib aga järeldada, et lisaks maksejõuetusmenetlusele üldisemalt, kus on kehtestatud mitmeid võlgniku rehabiliteerimisele suunatud alternatiive, on ka kitsalt pankrotiõiguses võetud suund järjest enam võlgniku kaitsele. Näiteks võlgniku maine kahjustamise vältimiseks tehtud muudatus, mille kohaselt algab pankrotimenetlus pankroti välja kuulutamisega.

Pankrotimenetluses on olulised võlausaldajate võrdse kohtlemise ning kollektiivsuse põhimõtte. Võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt tuleb pankrotimenetluses osalevaid võlausaldajaid kohelda sarnastes olukordades võrdselt. Printsip on tuntud ka *pari passu* põhimõttena, mis tõlkes tähendab samal ajal, õiglaselt, ilma eelistusteta, ning mis autori arvates annab hästi edasi võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte sisu. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet nimetatakse ka pankrotimenetluse alusprintsipiiks.¹⁵ Võlausaldajate võrdne kohtlemine on vajalik efektiivse ja läbipaistva pankrotimenetluse toimimiseks.¹⁶ Samas on võrdsuspõhimõtte sisu teinud läbi radikaalse muutuse. Võrdsuse asemel räägitakse tihti erapooletu kohtlemise põhimõttest, mis ei eelda võlausaldajate võrdset kohtlemist selle sõna absoluutses tähenduses. Vastupidi, võlausaldaja ja võlgniku varasemat

¹⁴ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. - Juridica 1994, nr 1, lk 2-13.

¹⁵ G. McCormak. Secured credit under English and American law. United Kingdom, 2004, lk 171.

¹⁶ A. Kasak. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2010, lk 3.

lepet näiteks pandi kohta tuleb austada ka pankrotimenetluses.¹⁷

Kollektiivsuse põhimõtte kohaselt võivad võlausaldajad saada makseid vaid pankrotimenetluse kaudu. Sellest tuleneb asjaolu, et võlausaldaja on kohustatud kollektiivsest pankrotimenetlusest osa võtma, kui ta soovib võlgnikult makseid saada. Menetlusest väljajäämine tähendab oma õiguste kaotamist. Pankrotimenetluses osalemise kohustusega võetakse võlausaldajalt individuaalse tegutsemise võimalus. Samas toimub pankrotimenetlus kui kollektiivne menetlus võlausaldajate üldistes huvides.¹⁸

Pankrotimenetluse puhul on tegemist võlausaldajate nõuete rahuldamisele orienteeritud menetlusega. Nii sätestab Pankrotiseaduse¹⁹ (edaspidi PankrS) § 2 pankrotimenetluse esmase eesmärgina just võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku vara arvel. Sama säte sisaldub ka Saksa maksejõuetusseaduse²⁰ (edaspidi InsO) §-s 1. Kuigi ka tervendavate menetluste üheks eesmärgiks on võlausaldajate huvide kaitse, on need suunatud siiski eelkõige võlgniku olukorra parandamisele, tema makseraskuste ületamisele.²¹

PankrS § 1 lg 2 ja lg 3 kohaselt viiakse pankrotimenetlus läbi võlgniku suhtes, kes on püsivalt maksejõuetu. Püsivalt maksejõuetul isikul puudub vara, mis kataks tema kohustusi ning mille arvelt ta saaks rahuldada võlausaldajate nõuded ning selline seisund ei ole ajutine. On selge, et ettevõtja, kellel puudub piisav vara olemasolevate kohustuste katmiseks, ei saa majandustegevuses edasi osaleda. Nii lõpeb pankrotimenetlus üldjuhul äriühingu registrist kustutamisega ehk likvideerimisega.²² Seega võib autori arvates klassikalist pankrotimenetlust nimetada ka likvideerivaks pankrotimenetluseks. Korrapärane ja tõhus likvideerimismenetlus peaks saavutama õiglase (võrdse) kohtlemise võlausaldajate vahel ning maksimeerima nende vahel jagatavat võlgniku vara.²³ Ka see viitab autori arvates asjaolule, et likvideeriva

¹⁷ T. Saarmaa. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica 2008, nr 6, lk 354.

¹⁸ T. Saarmaa. Pankrotimenetluse põhimõtted, lk 357.

¹⁹ Pankrotiseadus. 22.01.2003. - RT I 2003, 17, 95 ; RT I 14.03.2011, 3.

²⁰ Insolvenzordnung. 5.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. I S. 2854). Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/index.html. (09.03.2012).

²¹ I. Niklus. Mõisteid ja termineid saneerimisseadusest. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/41257>. (25.01.2012).

²² M. Käerdi., jt. Ettevõtja õigus. Tegevuskava ettevõtlike alase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamiseks. - Juridica, 2006, nr 4, lk 231.

²³ Orderly & effectice insolvency procedures, lk 18-19.

pankrotimenetluse puhul on tegemist pigem võlausaldajatele ja nende esmase huvi – nõude rahuldamisele võimalikult suures ulatuses – tagamisele suunatud menetlusega. Seega ei ole likvideeriva pankrotimenetluse puhul oluline võlgniku huvide kaitsmine, esiplaanil on võlausaldajate huvid.

Kuigi pankrotimenetluse eesmärgiks on võlausaldajate nõuete rahuldamine, on tüüpiliseks pankrotiolukorraks, et pankrotivarast ei jätku kõigi nõuete rahuldamiseks ning võlausaldajate nõuded jäävad kas täielikult või osaliselt rahuldamata, seda eriti juhul, kui võlausaldajaid on palju ning nende nõue ei ole pandiga tagatud. Teoreetiliselt on võlausaldajatel küll õigus oma nõue tunnustatud, kuid pankrotimenetluses rahuldamata jäänud osas pärast pankrotimenetlust võlgniku vastu maksmata, ²⁴ kuid praktikas on sellisest õigusest vähe kasu, sest üldjuhul kustutatakse juriidiline isik likvideeriva menetluse tulemusena registrist, mistõttu ei ole enam võlgnikku, kellelt võlgnevuse tasumist nõuda. Seega, erinevalt alljärgnevalt käsitletavatest maksejõuetusmenetluse liikidest, likvideeriva pankrotimenetlusega maksejõuetust ei ületata.

Tihti ei ole võlgnikul piisavalt vara isegi mitte pankrotimenetluse läbiviimise kulude kandmiseks, rääkimata võlausaldajate nõuete rahuldamisest. Selline raugenev pankrotimenetlus, mis on tihti tingitud maksejõuetusmenetluse liiga hilisest alustamisest, ²⁵ ei vasta võlausaldajate huvidele. Seega on võlausaldajate jaoks oluline, et pankrotimenetlus algaks võimalikult varajases staadiumis, siis kui võlgnikul on veel vara, mille eest pankrotimenetlus läbi viia ning võlausaldajate nõuded rahuldada. Valitseva arvamuse kohaselt peaksid võlausaldajad eelistama saneerimismenetlust just seetõttu, et see võimaldab võlgniku maksejõuetusega tegeleda varajasemas staadiumis ning vältida raugenevat pankrotimenetlust ja sellega kaasnevat olukorda, kus võlausaldajate nõuded jäävad rahuldamata. Teisalt annab saneerimismenetlus võlgnikele võimaluse pankrotimenetluse edasi lükkamiseks. Sellisel

²⁴ Kirjutatu kehtib juriidilise isiku pankroti puhul. Füüsilistel isikutel on PankrS § 170 kohaselt esitatava avaldusega võimalik taotleda võlgadest vabastamise menetluse algatamist. Juhul, kui kohus algatab võlgadest vabastamise menetluse ning võlgnik ei ole suutnud kõiki võlausaldajate nõudeid menetluse ajal rahuldada, saab võlgnik esitada kohtule taotluse pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamiseks. Kui kohus sellise taotluse rahuldab ning võlgnik pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastatakse, lõppevad kõikide pankrotivõlausaldajate nõuded võlgniku vastu.

²⁵ K. Madisson. Seadusandja, pane varatu ühingu juht vastutama. Kättesaadav arvutivõrgust: [http://www.sorainen.com/en/Publications/legal-blogs/1423/saneerimismenetluse-ohud-volausaldajate-jaoks.\(23.02.2012\)](http://www.sorainen.com/en/Publications/legal-blogs/1423/saneerimismenetluse-ohud-volausaldajate-jaoks.(23.02.2012)). Vt ka: K. Madisson. Paljud pankrotid raugenevad, sest läbiviimiseks pole raha. Kättesaadav arvutivõrgust: [http://www.sorainen.com/et/inimesed/11/Karin.Madisson/.\(23.02.2012\)](http://www.sorainen.com/et/inimesed/11/Karin.Madisson/.(23.02.2012)).

põhjusel saneerimismenetluse algatamine aga ei ole samuti võlausaldajate huvides, sest siis asendub üks kulukas maksejõuetusmenetlus teisega ning võlgniku vara võib veelgi väheneda näiteks võlgniku poolt saneerimismenetluse ajal vara nõ välja kantimise tõttu.

Pankrotiavalduse esitamist võimalikult varajases staadiumis on seadusandja püüdnud tagada äriseadustik²⁶ (edaspidi ÄS) § 180 lg-ga 5¹ ja karistusseadustiku (edaspidi KarS) §-ga 385¹²⁷. ÄS § 180 lg 5¹ kohaselt kohustub juhatuse liige koheselt, kui osaühing on püsivalt maksejõuetu, esitama pankrotiavalduse. KarS § 385¹ kohaselt karistatakse pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise eest rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Hoolimata viidatud sätetest on raugivate pankrotimenetluste osakaal siiski suur.

Erinevalt võlgniku reorganiseerimisele suunatud menetlustest on likvideeriva pankrotimenetluse puhul esiplaanil võlausaldajate huvid. Siiski ei pruugi likvideeriv pankrotimenetlus anda võlausaldajatele alati parimat tulemust. Likvideeriv pankrotimenetlus võib anda parema tulemuse võrreldes saneerimismenetlusega juhul, kui pankrotimenetlus algatatakse võimalikult vara, siis, kui võlgnikul on veel vara, mille eest pankrotimenetlus läbi viia ning võlausaldajate nõuded rahuldada. Pankrotimenetluse algatamine võimalikult varajases staadiumis on võimalik eelkõige siis, kui võlgnik ise juba esimeste püsiva maksejõuetuse tunnuste ilmnemisel pankrotiavalduse esitab. Seda aga võlgnikud üldjuhul ei tee, millest tulenevalt lõppevad paljud pankrotimenetlused raugemisega ning võlausaldajate nõuded jäävad rahuldamata või saavad rahuldatud minimaalses ulatuses.

1.1.2. Kompromiss ja tervendamine pankrotimenetluses

Klassikaline pankrotimenetlus ei lõppe mitte alati äriühingu likvideerimisega. Nii võib PankrS § 2 kohaselt võlausaldajate nõuded rahuldada ka võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. PankrS § 129 lg 1 sätestab, et kui pankrotivarasse kuulub ettevõtte, koostab haldur ettevõtte tegevuse jätkamise kava (tervendamiskava) või teeb ettepaneku ettevõtte tegevus lõpetada. PankrS § 129 lg 2 kohaselt nähakse ettevõtte tervendamiseks vajalikud abinõud ette

²⁶ Äriseadustik. 15.02.1995. - RT I 1995, 26, 355 ; RT I, 28.12.2011, 50.

²⁷ Karistusseadustik. 06.06.2001. - RT I 2001, 61, 364 ; RT I, 29.12.2011, 190.

tervendamiskavas. Seega võib viidatud normidele tuginedes väita, et tervendamine PankrS tähenduses on vastavate abinõude rakendamine võlgniku tegevuse jätkamiseks.

Lisaks tervendamisele sätestab pankrotiseadus veel ühe alternatiivina likvideerivale pankrotimenetlusele võlgniku ja võlausaldajate vahelise kompromissi, mis on suunatud samuti võlgniku ettevõtte reorganiseerimisele. Kompromissi tegemine pankrotimenetluse raames on võimalik paljudes riikides. Nii on see lubatud ka Soome pankrotiseaduse²⁸ ptk 21 ja Rootsi pankrotiseaduse²⁹ ptk 12 kohaselt.

Eristada tuleb pankroti- ja võlaõiguslikku kompromissi. PankrS § 178 lg 1 kohaselt on kompromiss võlgniku ja võlausaldajate vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises. Põhimõtteliselt võib samasuguseid abinõusid sisaldava kokkuleppe sõlmida ka võlaõigusliku kompromissina, kuid võlaõiguslikku kompromissi ei saa sõlmida pankrotimenetluse raames ning erinevalt pankrotiõiguslikust kompromissist ei ole see siduv kompromissiga mittenõustunud või selles mitteosalenud võlausaldajatele.

PankrS § 179 lg 1 kohaselt määratakse kompromissettepanekus, mis ulatuses ja mis tähtpäevaks võlgnik võlad tasub ning põhjendatakse, et võlgnik seda ka teha suudab. Pankrotiõigusliku kompromissi puhul peab ettevõtja alati esitama ka tervendamiskava. Nii tervendamise kui ka kompromissotsuse tegemine on PankrS § 178 lg 3 kohaselt võlausaldajate pädevuses. Kohtu pädevuses on kompromissi kinnitamine pärast seda, kui võlausaldajad võlgniku ettepaneku heaks on kiitnud. Seega saavad pankrotimenetluse raames koostatava tervendamiskava ja tervendamise läbiviimise ning kompromissi sõlmimise üle otsustada vaid võlausaldajad. Kuivõrd kompromiss puudutab võlausaldajate omandit ja seega neile põhiseadusega tagatud õigust, on autori arvates põhjendatud, et just nemad otsustavad kompromissiga oma vara vähendamise või selle kättesaamise ajatamise üle.

PankrS § 129 lg 2 kohaselt nähakse ettevõtte tervendamiseks vajalikud abinõud ette

²⁸ Konkurssilaki. 120/2004. Kättesaadav arvutivõrgust:
<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/20040120>. (05.03.2012).

²⁹ The Swedish Bankruptcy act. (konkurslagen) Ds 1998:41. (tõlkis James Hurst; tõlge on välja antud Rootsi justiitsministeeriumi poolt Stockholmis).

tervendamiskavas. Tervendamiskavas tuleb näidata, kas on otstarbekas teha kompromissi. Seega on pankrotiseaduse kohaselt võimalik tervendamine ka ilma kompromissita. Samas on tervendamise tunnuseks see, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse täielikult.³⁰ Kuivõrd erinevalt kompromissist ei ole ettevõtte tervendamise korral võimalik võlausaldajate nõudeid vähendada, on tervendamine ilma kompromissita väga ebatõenäoline, sest üldjuhul on just võlgnevuste ümberkorraldamise võimalus, eelkõige võlgnevuste vähendamine ning ajatamine eduka reorganiseerimise aluseks. Nii on võlgniku majandustegevuse jätkamine ning sellest saadava kasumi arvelt võlausaldajate nõuete suuremas ulatuses rahuldamine võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega võimalik eelkõige juhul, kui tervendamine toimub koos kompromissiga.

Kuivõrd tervendamine ilma kompromissita on ebareaalne ning selle raames ei ole võimalik saavutada võlausaldajate nõuete rahuldamist suuremas ulatuses võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega, siis tuleks autori arvates kaaluda pankrotiseaduse muutmist selliselt, et koos tervendamiskavaga tuleb alati teha ka kompromiss. Nimetatud muudatus oleks õigustatud, kuivõrd kehtivas pankrotiseaduses seadusandja poolt loodud võimalus võlgniku tervendamiseks ilma kompromissita on nii kui nii illusoorne ega leia praktikas rakendamist.

Samas on ka pankrotimenetluse raames sõlmitavad kompromissid praktikas väga harvad nähtused.³¹ Üheks peamiseks põhjuseks on kindlasti pankrotimenetluse liiga hiline algatamine, millal võlgniku majandusliku olukorra tõttu ei ole ettevõtte saneerimine enam reaalne ei tervendamise ega ka kompromissiga. Samuti võib põhjustena välja tuua näiteks selle, et tagatise arvel on võlausaldajad saanud oma nõuded suures ulatuses rahuldatud või ei ole võlausaldajatel olnud piisavalt palju kaotada, et investeerida sellesse täiendavat aega ja raha. Leitud on ka seda, et võlgniku maksevõime taastamine pankrotimenetluses tervendamise või kompromissi teel ei ole võimalik juba pankrotimenetlusega kaasnevate kulude ja kahju tõttu.³² Seega peaks püüdma ettevõtte tervendamise võimalusi reguleerida enne pankrotimenetlust.

³⁰ U.Tross. Saneerimine kui alternatiiv ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2003, lk 39.

³¹ M. Käerdi., jt. *Op. Cit*, lk 231.

³² P. Manavald. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonomika prisma. - *Juridica* 2008 nr 6, lk 386.

Kuivõrd tervendamisele ja kompromissile peab paratamatult eelnema võlgniku püsiv maksejõuetus ja pankrot, siis on pankrotimenetluse raames ettevõtte saneerimise juhtumid väga harvad ja ebatõenäolised, sest püsiva maksejõuetuse tingimustes puuduvad ettevõtjal üldjuhul vajalikud vahendid võlausaldajate nõuete osaliseks rahuldamiseks ning saneerimise läbiviimiseks ja majandustegevuse jätkamiseks. Samuti puudub võlgnikul endal huvi saneerimiseks kui tema mainet on juba pankroti välja kuulutamisega kahjustatud ning ta on kaotanud kontrolli oma ettevõtte juhtimise üle. Seega on võlausaldajatel kõige tõenäolisem saada oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega siis, kui alternatiivne menetlus viiakse läbi väljaspool pankrotimenetlust.

1.2. Saneerimismenetlus

Pärast taasiseseisvumist on Eestis kasutatud maksejõuetust pankroti tähenduses, kuna tervendamine, saneerimine ja kompromiss on Eestis käsitlemist leidnud vaid pankrotiõiguse osana. Maksejõuetusele ainsaks reageerimise viisiks ei ole aga kaugeltki mitte ainult ettevõtte likvideerimine.³³ Alternatiiviks likvideerivale pankrotimenetlusele on ettevõtte saneerimine.

Lisaks võlausaldajate nõuete rahuldamisele võlgniku vara võõrandamise kaudu on PankrS § 2 kohaselt pankrotimenetluse eesmärgiks ka võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. Kuivõrd klassikaline pankrotimenetlus taandub eelkõige ettevõtte likvideerimisele, siis võlgniku tervendamine pankrotimenetluses ei realiseeru. Seega on põhjendatud võlgniku ettevõtte saneerimise kaudu võlausaldajate nõuete rahuldamisele suunatud alternatiivi kehtestamine väljaspool pankrotimenetlust.

Saneerimismenetluse saab läbi viia eraõigusliku juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja suhtes.³⁴ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse³⁵ (edaspidi TsÜS) § 24 kohaselt on juriidiline isik seaduse alusel loodud õigussubjekt. TsÜS § 66¹ kohaselt on ettevõtte majandusüksus, mille kaudu isik tegutseb. Seega on ettevõtte käsitletav objektina, ettevõtja aga subjektina.

³³ P. Manavald. Maksejõuetusõigus ja – terminoloogia on jõudmas uude arengujärku. p. 2.2. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/39011>. (05.03.2012).

³⁴ P. Manavald. Maksejõuetusõigus ja – terminoloogia on jõudmas uude arengujärku, p. 2.4.

³⁵ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. - RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010, 12.

Tervendamise objektiks on ettevõtte, mitte ettevõtja.³⁶ Seega saneeritakse ettevõtjale kuuluvat majandusüksust ehk ettevõtet.

Ettevõtte saneerimine seisneb erinevate abinõude kasutamises, mis võimaldab võlgnikul ümber kujundada võlausaldajate nõuded ning vältida sel viisil pankrotti. Makseraskuste ületamine ning majandusraskustes oleva ettevõtja taas kasumlikuks muutmine ongi saneerimismenetluse eesmärk.³⁷ Seega ja erinevalt pankrotimenetlusest ei ole saneerimismenetluse puhul tegemist niivõrd võlausaldajate huvide kaitsmisele suunatud menetlusega. Ka Riigikohus on märkinud, et saneerimismenetluse regulatsiooniga on ette nähtud, et võlausaldaja huve võidakse saneerimismenetluses kahjustada ning saneerimismenetluses ongi ettevõtja huvid mõnevõrra olulisemad võlausaldaja huvidest.³⁸

SanS § 22 lg 1 kohaselt on nõude ümberkujundamine mh kohustuse täitmise tähtja pikendamine, võlasumma vähendamine, rahalise nõude täitmine osamaksetega ja kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga. Tegemist aga ei ole ammendava loeteluga ning analoogia alusel saab nõude ümberkujundamiseks nimetada iga võlausaldaja nõude mõjutamist saneerimiskavaga.³⁹ Autori arvates ei ole ettevõtte saneerimise puhul õigustatud sellise abinõu kasutamine nagu täielik kohustustest vabastamine. Sellisel juhul ei rahuldata võlausaldajate nõudeid suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses, kus halvimal juhul, kui menetlus lõppeb raugemisega, jäävad võlausaldaja nõuded samuti rahuldamata.

Saneerimisabinõud koos teiste nõutavate andmetega tuuakse välja saneerimiskavas, mis koostatakse üldjuhul pärast saneerimismenetluse algatamist. Näiteks Leedu ja Saksamaa vastava regulatsiooni kohaselt võib aga kava esitada juba koos saneerimisavaldusega. Sellisel juhul on tegemist nn kiir- või lihtsustatud menetlusega. Leedu ettevõtte saneerimisseaduse⁴⁰ (edaspidi Leedu saneerimisseadus) § 10 kohaselt koostatakse ja võetakse kiirmenetluse puhul saneerimiskava võlausaldajate poolt vastu enne kohtule saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamist. Samuti sätestab InsO § 218, et saneerimiskava võib esitada kohtule koos maksejõuetusmenetluse algatamise avaldusega. Võimalus kiita saneerimisplaan heaks ka siis,

³⁶ P. Manavald. Maksejõuetus- ja terminoloogia on jõudmas uude arengujärku. p. 2.4.

³⁷ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 2. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=401582. (19.01.2012).

³⁸ RKTko 3-2-1-122-09 p.19.

³⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

⁴⁰ Republic of lithuania law on restructuring of enterprises. 20.03.2001 – No IX-218 – 02.07.2010 – No XI-978.

kui sellele on võlausaldajate heakskiit saadud enne saneerimismenetluse ametlikku algust, on suunatud eeskätt menetluskulude vähendamisele.⁴¹ Ka IMF-i maksejõuetusõiguse alase töögrupi liikmed on pidanud otstarbekaks sätestada seaduses võimalus paluda kohtul kinnitada saneerimiskava, mis on koostatud ja heakskiidetud juba enne menetluse algust.⁴²

Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et saneerimist taotleval äriühingul on võimalik alustada saneerimiskava koostamisega juba enne kohtule vastava avalduse esitamist ja seeläbi tagada ise kiire ja efektiivne saneerimismenetlus.⁴³ Saneerimise kiirmenetlust aga Eesti saneerimisseadus siiski otseselt ei võimalda. Veelgi enam, kehtiva SanS § 20 lg 1 kohaselt koostab ettevõtja nimel saneerimiskava saneerimisnõustaja, kes aga SanS § 15 lg 1 kohaselt nimetatakse alles pärast saneerimismenetluse algatamist. Samuti ei ole saneerimisseaduses sätestatud võimalust võlausaldajatel enne saneerimismenetluse algatamist saneerimiskava vastu võtta ega taotleda kohtult juba vastuvõetud saneerimiskava kinnitamist. Autor leiab, et ka Eesti seadusandja võiks Leedu vastava regulatsiooni näitel kaaluda saneerimise kiirmenetluse võimaluse sätestamist saneerimisseaduses. Nii oleks võimalik saneerimiskava koostada ning ka võlausaldajate poolt vastu võtta juba enne saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamist kohtule. See kiirendaks oluliselt saneerimismenetlust ning vähendaks selle kulusid. Kiirema saneerimismenetluse võimalus omakorda vastaks paremini võlausaldajate huvidele, kuivõrd saneerimismenetluse kestusest oleneb mh ka hilisema võimaliku pankrotimenetluse kulg, selle raames võlausaldajaid kahjustavate tehingute tagasivõitmine ning lõppkokkuvõttes võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatus. Saneerimismenetluse algatamisega peatuvad võlausaldajate jaoks mitmed nõuete maksmapanekuga seotud õigused. Kiirmenetluse puhul aga koostatakse ja võetakse saneerimiskava vastu enne saneerimismenetluse algatamist. Seega kulub vähem aega saneerimismenetluse läbiviimisele, millest tulenevalt oleksid saneerimise kiirmenetluse puhul võlausaldajate õigused piiratud väiksema aja jooksul.

Saneerimisabinõudena rakendatavaid võlgade vähendamist ja ajatamist on tegutseva majandusüksuse säilitamiseks võimalik kasutada ka pankrotimenetluse raames sõlmitavas kompromissis. Kui pealtnäha sarnaneb ettevõtte saneerimine pankrotimenetluses

⁴¹ P. Manavald. Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. Doktoritöö. Tartu, 2011, lk 126.

⁴² Orderly and effective insolvency procedures, lk 51.

⁴³ RKTKm 3-2-1-28-10 p.14.

teostatavatele tervendamisele ja kompromissile, mille läbiviimine praktikas on haruharv, tekib paratamatult küsimus saneerimismenetluse vajadusest ning võimalusest säilitada selle läbiviimisega rohkem ettevõtteid võrreldes pankrotimenetluse raames läbiviidava tervendamise ja/või kompromissiga. Ka USAs on avaldatud arvamust, et oma olemuselt on reorganiseerimismenetlused kohtulikult kinnitatud kokkulepped, mis on siduvad kõikidele võlgniku võlausaldajatele.⁴⁴ Siiski, kuivõrd saneerimismenetluse idee seisneb selle varajasemas algatamises võrreldes pankrotimenetluse algatamisega, siis kui võlgnikul on veel vara, mille eest tegevust jätkata ning võlausaldajate nõudeid vähemalt osaliselt rahuldada, on ka suurem tõenäosus tagada rohkemate ettevõtete majanduslike raskuste ületamine ja jätkusuutlik majandamine ning seeläbi võlausaldajate nõuete rahuldamine suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses.

Võlausaldajad peaksidki saneerimismenetluse kasuks otsustama tulenevalt asjaolust, et paljudel juhtudel oleks võlgniku tegevust jätkates ja võlausaldajate nõuete rahuldamist pikemale perioodile lükates võimalik rahuldada võlausaldajate nõuded suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses. Autori arvates on see võlausaldajate huvide seisukohast vaadatuna ka ainus põhjus, miks eelistada saneerimist pankrotimenetlusele. Vastasel juhul puudub võlausaldajatel huvi kulutada oma aega ja raha võlgniku ettevõtte päästmisele. Selleks, et võlausaldaja saaks hinnata oma nõuete rahuldamise tõenäosust pankroti- ja saneerimismenetluses, peaks aga võlgnik sellise võrdluse välja tooma juba saneerimiskavas.

Saksamaal tuuaksegi tavaliselt juba saneerimiskavas välja nii saneerimis- kui pankrotimenetluse eelduslikud tulemused võlausaldajate jaoks. Nii saavad võlausaldajad hinnata enda jaoks saneerimise majanduslikke eelised.⁴⁵ Rootsis kaalutavate saneerimisseaduste muudatuste kohaselt võidakse saneerimiskava jätta kinnitamata, kui võlausaldaja suudab tõendada, et võlgniku pankroti korral saadav makse on suurem maksest, mis ta saaks konkreetse saneerimiskava alusel.⁴⁶ USAs aga viiakse läbi „*best interests of creditors test*“, mille kohaselt peavad võlausaldajad, kes ei hääleta saneerimiskava poolt, saama oma nõuded rahuldatud vähemalt samas ulatuses kui pankrotimenetluses. Selleks, et

⁴⁴ D.L. Buchbinder. Fundamentals of bankruptcy. A lawyer's guide. Canada: Little, Brown & Company 1991, lk 394.

⁴⁵ F. Aleth, W. Harlfinger. Germany. – B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009, lk 143.

⁴⁶ E. Hellström. Nordic/baltic company reorganisation law – a comparative report. Stockholm, 2011, lk 39.

võlausaldajad saaksid otsustada kava poolt või vastu hääletamise üle ning kohus kava kinnitamise üle, peab ümberkujundamise avalikustamise teates (*disclosure statement*) sisalduma võrdlus ümberkujundamiskava alusel ja pankrotimenetlusest tõenäoliselt saadavaga.⁴⁷

VÜVKS § 24 lg 4 kohaselt peab kohus, kinnitades ümberkujundamiskava, mis võlausaldajate nõusolekut ei saanud, hindama mh seda, kui suures ulatuses oleks võimalik rahuldada vastuväite esitanud võlausaldaja nõue pankrotimenetluses võrreldes ümberkujundamiskava alusel sellele võlausaldajale välja makstava summaga. Sellist võlausaldajate huve hindavat kohtu kohustust ei sisaldu saneerimisseaduses. Siiski on Riigikohus sellise kohustuse olemasolu jaatanud ning märkinud, et kohtul tuleb anda pankrotihinnang, st kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses.⁴⁸ Siiski ei ole viidatud Riigikohtu lahendis toodud seisukoht autori arvates kõige õnnestunum, sest see ei sätesta kohustust tagada võlausaldajate nõuete rahuldamine suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses. Vastupidi, kõnealusest Riigikohtu lahendist tuleneb, et võlausaldajad siiski võivad vähem saada, kuid see nõ vähem saadu ei tohi olla pankrotimenetluses saadavast oluliselt(!) väiksem. Selline käsitus erineb eelkirjeldatud USAs kehtivast printsiibist, mille kohaselt peavad võlausaldajad saama vähemalt sama palju kui pankrotimenetluses.

Autori arvates peaks kohtu kohustus anda pankrotihinnang sisalduma *expressis verbis* ka saneerimisseaduses, sarnanedes seejuures siiski USA-s kehtivale „*the best interests of creditors test*“ põhimõttele. Samuti peaks sellise pankrotihinnangu andmise kohustus olema kohtul alati, kui ta saneerimiskava kinnitamise üle otsustab.

Kui pankroti puhul on oluliseks märksõnaks ettevõtja püsiv maksejõuetus, siis saneerimisseaduse kohaselt saab tervendada vaid isikuid, kes veel püsivalt maksejõuetud ei ole, kuid keda ähvardab maksejõuetuse tekkimine tulevikus.⁴⁹ Selline menetluse alustamise eeldus tuleneb ka Sans § 8 lg 1 p-st 1, mille kohaselt peab ettevõtja saneerimismenetluse

⁴⁷ A.W. Kornberg., C. R. Tobler. United States - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009, lk 417.; D. L. Buchbinder. *Op. Cit*, lk 477.

⁴⁸ RKTkm 3-2-1-25-11 p. 49.

⁴⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 7-8.

algatamise avalduses põhistama, et tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline. Tulevikus tekkivat maksejõuetust nimetatakse ka ähvardavaks maksejõuetuseks, milline mõiste pärineb Saksamaa õigussüsteemist. Ka Saksamaal annab ähvardav maksejõuetus võlgnikule võimaluse paluda ettevõtte saneerimist.⁵⁰ Kuigi saneerimisest ja saneerimisest eelneva seletuskirjast võib autori arvates välja lugeda, et saneerida saab vaid võlgnikku, keda ähvardab maksejõuetus, on Riigikohus leidnud, et saneerida saab ka ajutiselt maksejõuetu võlgniku ettevõtet.⁵¹ Tegemist on aga kahe erineva mõiste- ning maksejõuetuse staadiumiga.

Eestis puuduvad mõistete ajutine - ja ähvardav maksejõuetus legaalseadustega. Autori arvates on ajutise maksejõuetusega tegemist olukorras, kus võlausaldaja nõue on juba sissenõutavaks muutunud, võlgnikul aga ei ole võlausaldaja nõude sissenõutavaks muutumise hetkel tema nõude rahuldamiseks piisavalt rahalisi vahendeid. Samas on võlgnikul oma äripartneri vastu tulevikus sissenõutavaks muutuv rahaline nõue, mille rahuldamisel äripartneri poolt on võlgnikul võimalik ka enda võlausaldaja nõue rahuldada. Kirjeldatud olukorras on võlgnik küll maksejõuetu, ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid, kuid mitte püsivalt. Seevastu ähvardava maksejõuetuse puhul ei ole maksejõuetus veel välja kujunenud.⁵² InsO § 18 lg 2 kohaselt on ähvardav maksejõuetus oht muutuda maksejõuetuks, kui võlgnik eelduslikult ei ole võimeline oma kohustusi tähtaegselt täitma. Seega, ähvardava maksejõuetuse puhul ei ole võlgnikul veel tekkinud kohustusi, mida ta täita ei suudaks.

On avaldatud arvamust, et Eesti kehtiv regulatsioon, mille kohaselt ei ole võimalik saneerimismenetluse algatamine pärast ettevõtja sisenemist ajutise maksejõuetuse faasi, on liialt piirav, pärssides potentsiaalselt saneerimiskõlblike ettevõtete päästmist.⁵³ Autor selle seisukohaga ei nõustu. Võlausaldajate huve arvestades on põhjendatud tingimus, et saneerida saab vaid ähvardava maksejõuetuse korral. Saneerimiskatsete ebaõnnestumise peamine põhjus on ravi hilinemine – maksejõuetus mitte ei ähvarda, vaid on juba käes.⁵⁴ Autori arvates on

⁵⁰ F. Aleth, W. Harlfinger. *Op. cit.*, lk 139.

⁵¹ RKTKm 3-2-1-25-11 p.35.

⁵² M. Varusk. Maksejõuetus – mis see on? Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/35369>. (18.04.2012).

⁵³ T. Peterson. Saneerimisest ja vajalikud muudatused. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.varul.com/publikatsioonid/saneerimisest-ja-vajalikud-muudatused>. (29.02.2012).

⁵⁴ V. Vallaste. Pankrot või saneerimine? Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.technopolis.ee/uudised/pankrot-vi-saneerimine>. (05.03.2012).

ajutisest püsiva maksejõuetuse staadiumisse üleminek lihtne ning kiire, sõltudes tihti mitte niivõrd võlgnikust endast, kuivõrd tema äripartnerite maksevõimest. Juhul, kui võlgniku ainsaks varaks on rahaline nõue äripartneri vastu, kes läheb pankrotti, mille tagajärjel äriühing likvideeritakse, ei ole ka võlgnikul oma kohustuste täitmiseks vahendeid ega väljavaateid nende saamiseks lähitulevikus. Sellisel juhul aga ei ole tegemist enam ettevõtja ajutise vaid juba püsiva maksejõuetusega. Äripartneri pankrot võib aga ilmnedas alles pärast saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamist. Seega, kui algatada saneerimismenetlus ajutiselt maksejõuetu ettevõtja suhtes, võib ta saneerimismenetluse kestel muutuda püsivalt maksejõuetuks. Sellisel juhul küll SanS § 40 lg 2 kohaselt saneerimismenetlus lõpetatakse, kuid juba menetluse algatamisega on kaasnenud võlausaldajatele nende õigusi piiravad tagajärjed. Samuti on pankrotimenetlus edasi lükkunud. Seega, kui anda võimalus saneerida ettevõtet pärast ettevõtja sisenemist ajutise maksejõuetuse faasi, suureneb ka oht, et saneerimisavaldus esitatakse juba püsivalt maksejõuetu või saneerimismenetluse kestel püsivalt maksejõuetuks muutuva ettevõtja suhtes.

Samas leiab autor, et juhul, kui ajutine maksejõuetus jääkski üksnes ajutiseks, ehk oleks välistatud saneerimismenetluse algatamine püsivalt maksejõuetu ettevõtja suhtes ning ettevõtja muutumine püsivalt maksejõuetuks saneerimismenetluse kestel, võiks tõepoolest kaaluda ka ajutise maksejõuetuse tingimustes saneerimisavalduse esitamise lubamist. Paraku aga ei ole ajutise ja püsiva maksejõuetuse vahetegu üheselt fikseeritav ning selgub alles põhjalike analüüside tulemusena.⁵⁵ Ajutisest püsiva maksejõuetuse faasi üleminek on aga kiire. Seega ei ole autori arvates võlausaldajate huvide seisukohast õigustatud saneerimismenetluse algatamise lubamine ajutise maksejõuetuse korral.

Autori arvates ei ole võlausaldajate huvide seisukohast põhjendatud ka saneerimismenetluse algatamine püsivalt maksejõuetu ettevõtja suhtes, kuivõrd selles maksejõuetuse faasis puuduvad üldjuhul reaalsed väljavaated võlgniku edukaks saneerimiseks, mida näitab ka pankrotimenetluse raames tehtavate kompromisside vähene arv. Saneerimismenetluse üheks edu aluseks peakski olema asjaolu, et seda alustatakse varem võrreldes pankrotimenetlusega – siis, kui ettevõtja ei ole veel püsivalt maksejõuetu. Samuti kaotaks püsiva maksejõuetuse faasis saneerimisavalduse esitamise võimaluse andmisega mõtte võlgniku pankrotiavalduse

⁵⁵ M. Kikkas. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise. Magistritöö. Tartu, 2005, lk 10.

esitamise kohustus. ÄS § 180 lg 5¹ kohaselt peab võlgnik esitama pankrotiavalduse viivitamata, kuid mitte hiljem kui pärast 20 päeva möödumist püsiva maksejõuetuse ilmnemisest. Nimetatud kohustus muutuks mõttetuks ning läheks vastuollu võlgniku võimalusega esitada püsiva maksejõuetuse tunnuste ilmnemisel saneerimisavaldus. Kuigi oleks võimalik ÄS § 180 lg 5¹ muutmise ka selliselt, et püsiva maksejõuetuse esinemisel on võlgnikul võimalik valida saneerimismenetluse algatamise avalduse ja pankrotiavalduse esitamise vahel, teeks see autori arvamuse kohaselt veelgi lihtsamaks pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmise ning vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamise. Seega tuleks asuda seisukohale, et võlausaldajate huvides ei ole saneerimismenetluse algatamine püsivalt maksejõuetu ettevõtja suhtes.

Asjaolu, kas saneerimismenetlusega on võimalik võlausaldajate nõudeid rahuldada suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega sõltub suuresti sellest, mis eesmärkidel saneerimismenetlus algatatakse. Pahatahtlikele võlgnikele annab saneerimismenetlus võimaluse vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning oma vara nõ ümber kantimiseks. Tavapäraseks kipub saama olukord, kus võlgnikku püütakse kõigepealt saneerida, ent siis selgub, et läbi tuleb viia ka pankrotimenetlus.⁵⁶ Näiteks kinnitas Pärnu Maakohus 12. augustil 2010.a ettevõtja saneerimiskava, pidades majandusraskustest väljatulekut realistlikuks, kuid juba 18. novembril 2010.a kuulutati välja ettevõtja pankrot. Saneerimismenetluse lõpetamise ja pankroti väljakuulutamise määruses on märgitud, et vähemalt alates 2010.a septembrist on tegemist alalise maksejõuetusega.⁵⁷ Kirjeldatud eesmärkidel saneerimismenetluse algatamisel asendub vaid üks kallis menetlus teisega, suurenevad maksejõuetusmenetluse kulud ning väheneb võlgniku vara väärtus, mille tulemusena rahuldatakse võlausaldajate nõuded veel väiksemas ulatuses võrreldes sellega, kui oleks kohe algatatud pankrotimenetlus.

Leedu maksejõuetusstatistika kohaselt on 2001.a kuni 2010.a toimunud 131 saneerimismenetlust, millest 35 lõpetatud saneerimismenetlust on üle kasvanud pankrotimenetluseks. Seejuures 82 neist on pooleliolevad (seisuga 30.06.2010) ning edukalt

⁵⁶ Orderly and effective insolvency procedures, lk 13.

⁵⁷ M. Vutt. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011, lk 15.

lõppenuid menetlusi on vaid viis.⁵⁸ Rootsis, kus saneerimise võimalus on juba alates 1996. aastast, on saneerimine harva kasutatav ning enamus saneerimismenetlustest on juba paar kuud pärast pankrotimenetluse algatamist kasvanud üle pankrotimenetlusteks.⁵⁹ Ka Eesti vastav praktika ei ole parem. Kui 2009.a kinnitati kuus ning 2010.a viis saneerimiskava, siis 2009.a saneerimiskava kinnitamiseni jõudnud ettevõtjatest oli 2011.a alguseks juba kaks nendest likvideerimisel ning kaks pankrotis.⁶⁰ Veelgi enam, enamikul juhtudest saabus vaatamata saneerimiskava kinnitamisele ja alustatud saneerimismenetlusele ettevõtja pankrot küllalt lühikese aja jooksul arvates saneerimiskava kinnitamisest ja seda isegi juhul, kui saneerimiskava kinnitamist ei vaidlustatud ega olnud ka võlausaldajaid, kes oleksid olnud saneerimise vastu.⁶¹ Toodud statistika näitab, et enamik lõpetatud saneerimismenetlustest kasvavad üle pankrotimenetluseks ning nii asendub vaid üks kallis menetlus teisega, mille tulemusena kahjustatakse võlausaldajate huve rohkem võrreldes sellega, kui oleks koheselt viidud läbi pankrotimenetlus.

Saneerimisavalduste pahatahtlikku esitamist on Eesti saneerimisseaduses püütud vältida sättega, mille kohaselt peab ettevõtja maksma kohtu deposiiti menetluskulude tasu.⁶² Autori arvates aga võimaldab see siiski venitada menetlust kuni kohtu poolt vastava määrase tegemiseni ning selles märgitud deposiiti raha tasumise tähtaja saabumiseni. Seda enam, et seaduses on kohtule jäetud vabadus otsustada, kui palju aega ta võlgnikule raha tasumiseks annab. Autori arvates oleks paremaks ravimiks eelkirjeldatud olukorra vastu Soome saneerimisseaduse § 41 lg-s 6 sätestatud nõue tuua saneerimiskavas välja auditi tulemus. Nii annaks võlgniku majanduslikule olukorrale juba enne saneerimismenetluse algatamist hinnangu ka sõltumatu audiitor. Samuti aitaks pahatahtlikel motiividel saneerimisavalduste esitamise vastu Soome saneerimisseaduse § 7 lg 1 p.-s 4 sätestatu, mille kohaselt on üheks menetluse algatamata jätmise aluseks põhjendatud alus arvata, et avaldus on esitatud vaid võlausaldajate huvide kuritarvitamiseks.

⁵⁸ R. Norkus. S. Kavalne. Leedu maksejõuetusõigus: ajalugu, areng ja õigusreformi põhilised probleemid. - *Juridica* 2011, nr 3, lk 225.

⁵⁹ T. Pettersson. Sweden. - *The international comparative legal guide to: Corporate recovery and insolvency 2009. A practical insight to cross-border corporate recovery and insolvency.* London: Global leagal group, lk 236.

⁶⁰ A. Jaanson. Saneerimisest praktikas ja teoorias. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://borenus.ee/2011/02/saneerimine>. (09.03.2012).

⁶¹ M. Vutt. *Op. Cit*, lk 21.

⁶² Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 13.

Pahatahtlikel motiividel algatatud saneerimismenetlusega tekitatud kahju eest on võlausaldajatel võimalik end kaitsta. ÄS § 187 sätestab juhatuse liikmete isikliku vastutuse juhuks, kui nad on oma kohustuste rikkumisega osaühingule kahju tekitanud. ÄS § 188 lg 1 kohaselt vastutab võlausaldajate ees ka ettevõtte osanik süüliselt tekitatud kahju eest. Juhatuse liikmete ning osanike kohustuseks võib autori arvates pidada ka saneerimisavalduse esitamist üksnes saneerimisseaduses sätestatud eesmärkide täitmiseks ning mitte pankrotimenetluse edasilükkamise või muudel pahatahtlikel ning võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel. Lisaks on juhatuse liikmel kohustus esitada pankrotiavaldus õigeaegselt, millist kohustust ta rikub, esitades püsiva maksejõuetuse tingimustes pankrotiavalduse asemel saneerimisavalduse. Juhatuse liikmete poolt vara nõ välja kantimise puhul ei teki küsimust osaühingule tekkinud kahjust, mis on juhatuse liikmete üheks vastutuse eelduseks. Selle puudumisel võlausaldaja siiski ÄS § 187 alusel juhatuse liikme vastu nõuet esitada ei saa. Samas on võlausaldajal võimalik esitada kahjunõue ettevõtte osanike vastu ÄS § 188 lg 1 alusel. Kuivõrd SanS § 7 lg 1 kohaselt on saneerimismenetluse algatamise õigus ettevõtjal, ja seega ka ettevõtte osanikul, vastutab ta ka võlausaldajatele saneerimismenetluse algatamisega süüliselt tekitatud kahju eest. Sellise kahjunõude esitamisel aga on võlausaldajatel suur tõendamiskoormis ja seda juba tulenevalt osanike süü kriteeriumist. Seega vastaks võlausaldaja huvidele rohkem see, kui saneerimisseadus sätestaks näiteks Soome vastava regulatsiooni eeskujul kohustuse lisada saneerimisavaldusele audiitori arvamus ning saneerimismenetluse algatamata jätmise alusena põhjendatud kahtluse, et saneerimisavaldus on esitatud võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel. Selguse huvides võiks kaaluda ka pahatahtlikel eesmärkidel esitatud saneerimisavaldusega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse sätestamist saneerimisseaduses *expressis verbis*.

Saneerimismenetlus peaks võimaldama võlausaldajatel saada oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega eelkõige siis, kui see algatatakse õiges maksejõuetuse staadiumis. Autori arvates vastab võlausaldajate huvidele kõige enam saneerimismenetluse algatamine ähvardava maksejõuetuse faasis. Sellisel juhul on võlgnikul veel vara, mille eest viia läbi saneerimismenetlus ning rahuldada võlausaldajate nõuded vähemalt osaliselt. Samas on saneerimismenetluse puhul oht, et see algatatakse üksnes pahatahtlikel ning võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning varade nõ välja kantimiseks. Sellisel juhul saneerimismenetlus võrreldes pankrotimenetlusega võlausaldajate huve paremini ei taga.

Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks teha saneerimisseaduses järgmised muudatused: Leedu vastava regulatsiooni näitel peaks looma saneerimise kiirmenetluse võimaluse. See kiirendaks oluliselt saneerimismenetlust, mille kestusest oleneb mh hilisema võimaliku pankrotimenetluse raames võlausaldajaid kahjustavate tehingute tagasivõitmine ning seega võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatus. Samuti tagaks saneerimise kiirmenetlus võlausaldajate õiguste piiramise väiksema aja jooksul ning vähendaks menetluskulusid. SanS §-s 22 peaks välistama sellise abinõu kohaldamise võimaluse nagu täielik kohustustest vabastamine, kuivõrd see ei võimalda võlausaldajatel saavutada saneerimismenetluses paremat tulemust võrreldes pankrotimenetlusega. Samuti tuleks saneerimisseaduses üheselt väljendada, et saneerimisavaldust on võimalik esitada üksnes ähvardava maksejõuetuse staadiumis, millisel juhul on võlausaldajate huvid kõige enam kaitstud. *Expressis verbis* peaks saneerimisseaduses sätestama ka võlgniku kohustuse tuua juba saneerimiskavas välja võlausaldajate nõuete rahuldamise võrdlus pankroti- ja saneerimismenetluses. Samuti peaks sätestama kohtule pankrotihinnangu andmise kohustuse, kuivõrd saneerimismenetlus on võlausaldajate huvides üksnes siis, kui nende nõuded saavad rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega. Vältimaks saneerimisavalduse esitamist võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel, oleks põhjendatud saneerimisavaldusele audiitori arvamuse lisamise kohustuse sätestamine. Samuti oleks põhjendatud sätestada kohtu jaoks võimalus mitte algatada menetlust juhul, kui on põhjendatud kahtlus, et võlgnik on esitanud saneerimisavalduse võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel. Pahatahtlikel eesmärkidel saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamisega võlausaldajatele tekitatud kahju hüvitamise kohustuse peaks äriühingu juhatuse liikme ja/või osanike jaoks saneerimisseaduses *expressis verbis* sätestama.

II. PANKROTI - JA SANEERIMISMENETLUSE ALGATAMINE NING ALGATAMISE TAGAJÄRJED VÕLAUSALDAJATE JAOKS

2.1. Võlausaldajate võimalused mõjutada menetluste algatamist

Nii pankroti- kui saneerimismenetlus algavad vastava avalduse esitamisega kohtule. PankrS § 9 lg 1 kohaselt võib pankrotiavalduse esitada nii võlgnik kui võlausaldaja. Kuna võlausaldajal on pankrotimenetluse algatamise õigus, saab ta läbi selle mõjutada ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi algatamist. Erinevalt pankrotimenetlusest on SanS § 7 lg 1 kohaselt menetluse algatamise õigus üksnes võlgnikul endal. Ka Läti maksejõuetuse seaduse⁶³ § 33 ja Leedu saneerimisseaduse § 6 kohaselt on saneerimismenetluse algatamise õigus üksnes võlgnikul.

Kui pankrot ja saneerimine on reguleeritud ühes seaduses nagu Saksamaal, siis ei teki küsimust sellest, kas anda saneerimismenetluse algatamise õigus ka võlausaldajatele. InsO § 13 kohaselt on maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse esitamise õigus nii võlgnikul kui võlausaldajal. InsO § 14 lg 1 kohaselt on võlausaldajal õigus maksejõuetusmenetluse algatamiseks juhul, kui ta suudab näidata, et võlgnik on maksejõuetu, et tal on võlgniku vastu nõue ja miks on vajalik maksejõuetusmenetluse algatamine selle nõude rahuldamiseks. Nimetatud tingimuste täitmisel saab võlausaldaja mõjutada nii pankroti- kui ka saneerimismenetluse algatamist. Veelgi enam, kuigi võlausaldajal ei ole õigust esitada saneerimiskava, on võlausaldajate üldkoosolekul õigus anda pankrotihaldurile korraldus saneerimiskava koostamiseks. Kava jõustub, kui iga võlausaldajate rühm hääletab halduri poolt koostatud saneerimiskava poolt ja kui kohus selle kinnitab.⁶⁴ Seega on Saksamaal saneerimine põhimõtteliselt võimalik ka võlgniku tahte vastaselt.

Saneerimisavalduse esitamise õigus on võlausaldajale antud ka riikides, kus pankrot ja saneerimine on reguleeritud eraldi seadustes nagu Rootsis ja Soomes. Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 § 6 kohaselt vajavad võlausaldajad menetluse algatamiseks siiski

⁶³ Latvian insolvency law. 26.06.2010. (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre).

⁶⁴ F. Aleth., W. Harlfinger. *Op. Cit.* lk 139.

võlgniku nõusolekut. Soome saneerimisseaduse § 5 kohaselt võib võlausaldaja esitada avalduse ilma võlgniku vastava nõusolekuta, kui ta suudab tõendada võlgniku suutmatuse tasuda võlgnevusi ning § 6 lg 2 kohaselt saavad võlausaldajad ähvardava maksejõuetuse korral esitada saneerimismenetluse algatamise avalduse üksnes juhul, kui see on vajalik kindlustamaks sellise võlausaldaja arvestatavat majanduslikku huvi või ennetamaks sellise huvi kahjustamist. Samuti kuulub Soomes avalduse esitamiseks õigustatud isikute hulka tulevane ehk tingimusliku nõudega võlausaldaja (*prospective creditor*).⁶⁵

Kuivõrd läbi ettevõtte reorganiseerimise on võlausaldajatel võimalik tõsta oma nõuete väärtust, oleks soovituslik ja loogiline, et ka võlausaldajal oleks saneerimismenetluse algatamise õigus.⁶⁶ Autori arvates peaks võlausaldajatel olema saneerimismenetluse algatamise õigus eelkõige seetõttu, et saneerimismenetluse algatamine puudutab oluliselt nende huve ja õigusi. Näiteks peatuvad kõik võlausaldajate poolt algatatud täitemenetlused ning viiviste ja ajas suurenevate leppetrahvide arvestamise õigus. Eesti kehtiva regulatsiooni kohaselt võlausaldajatel menetluse algatamise õigus puudub. Veelgi enam, võlausaldajad saavad saneerimismenetluse algatamisest teada alles siis, kui kohus juba algatamise määrase ära on teinud.

Lisaks eeltoodule leiab autor, et võlausaldajatele saneerimismenetluse algatamise õiguse andmine võimaldaks algatada saneerimismenetluse varajasemas staadiumis, siis kui ettevõtte saneerimine veel reaalselt võimalik on. Tihti võib võlgnik esitada saneerimisavalduse juba siis kui on hilja, seda näiteks pankrotimenetluse venitamise või muul pahatahtlikul ja võlausaldajate huve kahjustaval eesmärgil. Kuid võlausaldaja, kes on huvitatud oma raha kättesaamisest, on motiveeritud avalduse õigeaegsest esitamisest. Siinkohal tekib muidugi küsimus sellest, kas ja kuidas teab võlausaldaja seda, millal on õige aeg saneerimisavalduse esitamiseks. Kui PankrS § 10 lg-s 2 on sätestatud konkreetsed asjaolud, mis viitavad võlgniku maksejõuetusele ning mille esinemine annab võlausaldajale õiguse pankrotiavalduse esitamiseks, siis saneerimisseaduses sellised asjaolud puuduvad. Õige hetk saneerimisavalduse esitamiseks on võlausaldajal võimalik teada saada ennast pidevalt läbi erinevatest registritest võlgniku majandusliku olukorra kohta nähtuvate andmetega kursis hoides. Näiteks äriregistrist nähtuvate majandusaasta aruannetega. Samas esitatakse

⁶⁵J. Niemi-Kiesiläinen. Luonnollisen henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Helsinki, 1995, lk 672.

⁶⁶ Orderly and effectice insolvency procedures, lk 53.

majandusaasta aruanne eelmise majandusaasta kohta jooksva aasta 1. juuliks ning poole aastaga võib võlgniku majanduslik olukord oluliselt muutuda. Seega ei pruugi ainuüksi majandusaasta aruanne anda adekvaatset informatsiooni võlgniku majandusliku olukorra kohta. Nii peaks võlausaldaja püüdma leida informatsiooni võlgniku majandusliku olukorra kohta ka muudest kättesaadavatest allikatest.

Samas leiab autor, et võlgniku ettevõtte nõ sunniviisiline saneerimine ei ole võimalik. Kuigi põhimõtteliselt on võimalik anda saneerimiskava koostamise õigus ka võlausaldajatele, nagu seda on tehtud Saksamaal, leiab autor, et ettevõtte edukas saneerimine võlausaldajate poolt koostatud kava alusel on siiski ebatõenäoline, kuivõrd ei ole võimalik sundida võlgnikku seda saneerimiskava täitma. Samuti peaks ka saneerimiskava koostama siiski võlgnik, kellel on selleks piisavad ja adekvaatsed andmed. Seega oleks autori arvates parimaks lahenduseks küll võlausaldajatele saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamise võimaluse andmine, kuid menetluse algatamine saab siiski toimuda üksnes võlgniku nõusolekul.

Võlausaldajate jaoks on piiratud ka pankrotimenetluse algatamise õigus. Autori arvates on üheks võlausaldajate poolt pankrotimenetluse algatamist pärssivaks asjaoluks PankrS § 11, mille kohaselt võib kohus kohustada võlausaldajat tasuma kohtu deposiiti kohtu määratud rahasumma ajutise halduri tasu ja kulutuste katteks. Kuigi viidatud seaduse kohaselt võib(!) kohus deposiidi maksmise kohustuse määrata, on autori arvamuse kohaselt selle määramine praktikas siiski pigem reegel. PankrS § 11 lg 2, § 146 lg 1 p 4 ja § 150 lg 1 p 6 kohaselt küll tagastatakse võlausaldajale tema poolt deposiiti tasutud raha eelisjärjekorras enne teiste võlausaldajate nõuete rahuldamist, kuid siiski pankrotimenetlusega seotud väljamaksetest järjekorras viimasena. Kuivõrd suur hulk pankrotimenetlustest lõppeb raugemisega, on tõenäoline, et raha deposiiti tasunud võlausaldajale tagasimaksmiseks ei jätkugi. Võlausaldajad ei ole aga nõus täiendavalt investeerima pankrotimenetlusse ega oma raha pankrotimenetluses kinni hoidma, olukorras, kus nad ei saa olla kindlad neile deposiiti tasutud raha tagastamises ega oma nõude rahuldamises ka pärast deposiidisumma tasumist. Samuti ei ole üldjuhul kohtu poolt määratav summa proportsionaalne võlausaldaja nõude suurusega.

PankrS § 15 lg 3 p 5 kohaselt, kui võlausaldaja deposiiti raha ei tasu, siis kohus ajutist pankrotihaldurit ei nimeta. See tähendab, et pankrotimenetlust ei alustata ning võlgniku pankrotti välja ei kuulutata. Nii jäävad autori arvates õigeaegselt alustamata ja läbi viimata

paljud põhjendatud pankrotimenetlused. Vastutusele jääb võtmata juhatuse liige võimalike juhtimisvigade eest ning tagasi pööramata tehingud, mis ühingu pankrotini viisid.⁶⁷ Seega oleks vajalik kehtiva regulatsiooni muutmine. Autor nõustub K. Madissoni arvamusega, mille kohaselt peaks deposiidi tasumise kohustuse kehtestama hoopis juhatuse liikmele. Kuivõrd esialgsete pankrotimenetluse kulude katteks jätkuks ühingul alati raha, kui pankrotiavaldus oleks esitatud õigeaegselt, peaks esialgsete kulude hüvitamise kohustus olema automaatselt juhatuse liikmetel, juhul kui nad on ise lasknud ühingu pangakonto seisu allapoole teatud summat. Juhatuse liikmed on ühingu seisust kõige paremini teadlikud ja seetõttu on nendele rahalise kohustuse sätestamine igati mõistlikum võrreldes käesoleval hetkel kehtiva regulatsiooniga, kus pankrotimenetluse kulude katteks nõutakse raha hoopis võlausaldajalt.⁶⁸ Samas võiks autori arvates kaaluda ka deposiidi maksmise kohustuse määramist pärast seda, kui on üheselt selge, et võlgnikul puudub piisav vara ajutise halduri tasu ja kulude katmiseks. PankrS § 29 lg 8 kohaselt, kui pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara, makstakse sellest kõige pealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused. Seega oleks autori arvates põhjendatud võlausaldajalt hüvitise küsimine alles pärast seda, kui on selge, et võlgniku varast ei jätku ajutise halduri tasu katmiseks, ning kui palju täpselt puudu jääb. Nii ei hoita võlausaldaja raha kinni „igaks juhuks“. Samuti võiks pankrotimenetluse raugemise korral, kui võlgnikul puudub piisav vara ajutise halduri tasu ja kulude katmiseks, kaaluda nende maksete riigi kanda jätmist, kuivõrd pankrotimenetluse läbiviimine ning maksejõuetute ettevõtjate mitteeksisteerimine on ka avalikes huvides.

SanS § 18 lg 1 kohaselt on deposiiti raha tasumise kohustus võlgnikul. See on ka igati loogiline ning põhjendatud, arvestades asjaolu, et saneerimine viiakse läbi eelkõige võlgniku huvides ja tema ettevõtte päästmiseks. Juhul, kui ettevõtjal puudub raha isegi deposiidi tasumiseks, ei saa rääkida ka edukast saneerimismenetlusest, sest eelduslikult puuduvad võlgnikul sellisel juhul ka vahendid ettevõtte majandusliku efektiivsuse taastamiseks ning võlausaldajate nõuete vähemalt osaliseks rahuldamiseks, mis aga on ettevõtte saneerimise eelduseks.

Lisaks deposiiti maksmise kohustusele piirab võlausaldajate pankrotiavalduse esitamise

⁶⁷ K. Madisson. Seadusandja, pane varatu ühingu juht vastutama. Kättesaadav arvutivõrgus: . <http://www.sorainen.com/en/Publications/legal-blogs/1423/saneerimismenetluse-ohud-volausaldajate-jaoks>. (23.02.2012).

⁶⁸ *Ibid.*

õigust ka saneerimismenetlus. SanS § 11 lg 1 p 4 kohaselt, kui saneerimismenetlus on juba algatatud, lükkub pankrotimenetluse algatamise otsustamine⁶⁹ edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni. Kirjeldatud normist võib järeldada, et sellise pankrotiavalduse menetlemise peatamine toimub automaatselt. Seega ei ole võlausaldajatel sisuliselt võimalik kasutada pankrotiavalduse esitamise õigust juhul, kui võlgnik on jõudnud juba enne neid esitada saneerimisavalduse.

Rootsi pankrotiseaduse ptk 2 § 10a kohaselt peatatakse võlausaldaja poolt esitatud pankrotiavalduse läbivaatamine, kui on alustatud ettevõtte saneerimismenetlus, kuid seda vaid võlgniku nõudmisel. Samas on kohtul hoolimata eeltoodust võimalus kuulutada välja võlgniku pankrot, kui on mõjuvad põhjused arvata, et võlgnik võib oma tegevusega või tegevusetusega võlausaldajate huve kahjustada. Seega on Rootsi vastavad sätted palju enam võlausaldajate huve arvestavad.

Soome ja Leedu kehtiva regulatsiooni kohaselt antakse eesõigus saneerimisavaldusele ning pankrotiavalduse menetlemine peatatakse isegi juhul, kui viimane on esitatud kohtule esimesena, kuid selle menetlemine on saneerimisavalduse saamise hetkel veel pooleli.⁷⁰ Autor leiab, et selline prioriteetsus ei ole õigustatud, kuivõrd võimaldab võlgnikel saneerimisavalduse esitamisega pankrotimenetlust venitada ning soodustab saneerimisavalduse esitamist üksnes pankrotimenetluse läbiviimise edasilükkamiseks ja vara nõu ümber kantimiseks.

Juhul, kui saneerimiskava kinnitatakse, ei saa võlausaldaja SanS § 49 lg 1 kohaselt saneerimiskava kehtivuse ajal esitada pankrotiavaldust nõude alusel, mis oli olemas enne saneerimismenetluse algatamist. Seega ei saa pankrotiavaldust esitada ei need võlausaldajad, kelle nõue kavas ümber kujundati ega ka need võlausaldajad, kelle nõue oli saneerimiskava kinnitamise hetkeks küll tekkinud, kuid mida saneerimiskava ei puuduta. Sarnane põhimõte

⁶⁹ Kehtiva pankrotiseaduse kohaselt ei toimu enam pankrotimenetluse algatamist pärast pankrotiavalduse saamist. Pärast pankrotiavalduse saamist otsustatakse ajutise pankrotihalduri nimetamine, misjärel kuulutatakse välja võlgniku pankrot või jäetakse see välja kuulutamata. Seega tuleks SanS § 11 lg 1 p-i 4 muuta ning asendada selles sisalduv „ /.../ pankrotimenetluse algatamise otsustamise /.../“ väljendiga „ajutise pankrotihalduri nimetamise otsustamine“.

⁷⁰ E. Hellström. *Op. Cit.* lk 90, 135.

kehtib ka pankrotimenetluses sõlmitava kompromissi kehtivuse ajal. Kuivõrd saneerimismenetlus algatataksegi selleks, et ennetada ühe või mitme võlausaldaja üksikuid sissenõudmisi ning kaitsta nii võlgnikku võlausaldajate nõuete rahuldamise eest,⁷¹ on arusaadav, et saneerimismenetluse ega kompromissi kehtivuse ajal ei saa viia läbi pankrotimenetlust. Teisalt leiab autor, et kehtiv regulatsioon ei ole õiglane võlausaldajate suhtes, keda saneerimiskava ei puuduta. SanS § 47 lg 1 kohaselt on kavaga mittepuudutatud võlausaldajatel küll õigus esitada oma nõude või kavas märkimata nõude osa suhtes hagiavaldus, kuid näiteks juhul, kui võlausaldaja saab hagimenetluses positiivse otsuse, mida võlgnik vabatahtlikult ei täida ning mida ka täitemenetluses täita ei õnnestu, oleks võlausaldaja ainsaks võimaluseks esitada pankrotiavaldus, millist võimalust aga võlausaldaja SanS § 49 kohaselt kasutada ei saa. SanS § 51 lg 1 sätestab alused saneerimiskava tühistamiseks. Nende aluste esinemisel on võlausaldajal õigus taotleda saneerimiskava tühistamist. Pärast kava tühistamist saab võlausaldaja esitada pankrotiavalduse. Siiski ei mahu ühegi SanS § 51 lg 1 p-des 1 kuni 7 sätestatud aluse alla asjaolu, et võlgnik ei täida kavaga puudutamata võlausaldajate nõudeid. Seega leiab autor, et võlausaldajatele, kelle nõudeid saneerimiskava ei puuduta, peaks jääma pankrotiavalduse esitamise õigus, nii nagu neile on SanS § 47 lg 1 kohaselt jäetud ka õigus esitada hagiavaldus nõude osas, mida saneerimiskavaga ümber ei kujundatud. Ka PankrS § 191 lg 1 kohaselt on võlausaldajate jaoks välistatud pankrotiavalduse esitamine üksnes sellise nõude alusel, mille suhtes kompromiss kehtib.

Hoolimata asjaolust, et ka pankrotimenetluse algatamise õigus on võlausaldajate jaoks näiteks deposiidi tasumise kohustusega piiratud, on neil siiski võimalik mõjutada klassikalise pankrotimenetluse algatamist ning läbi algatamisõiguse oma nõuete rahuldamist pankrotimenetluses. Saneerimismenetluses võlausaldajal menetluse algatamise võimalus puudub. Veelgi enam, võlausaldajatel ei ole ka pankrotiavalduse esitamise õigust saneerimiskava kehtivuse ajal. Tulenevalt eeltoodud asjaoludest on võlausaldajate huvid seoses menetluste algatamisega tagatud paremini pankrotimenetluses. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses peaks muutma saneerimiseseaduse regulatsiooni selliselt, et saneerimisavalduse esitamise õigus oleks ka võlausaldajal. Samas peaks saneerimismenetluse edukaks läbiviimiseks selle algatamine olema siiski võimalik üksnes võlgniku nõusolekul. Nii oleks sarnaselt kompromissiga tagatud võlausaldajatele võimalus

⁷¹ O. Swarting, N.Körling. Sweden. - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009, lk 381.

mõjutada nende õigusi piirava menetluse algatamist ning juhtida saneerimismenetluse algatamise vajalikkusele tähelepanu juba siis, kui ettevõtte saneerimine veel reaalselt võimalik on. Samuti peaks muutma SanS § 49 lg-d 1 selliselt, et pankrotiavalduse esitamise õigus oleks piiratud üksnes nende võlausaldajate jaoks, kelle nõuded saneerimiskavas ümber kujundati.

2.2. Pankroti- ja saneerimismenetluse algatamise tagajärjed võlausaldajate jaoks.

2.2.1. Kontroll võlgniku vara üle

Nii Eesti, Soome kui ka Rootsi pankrotiseaduse kohaselt muutub võlgniku vara pankroti väljakuulutamisel pankrotivaraks ning viimase valitsejaks ja võlgniku seaduslikuks esindajaks saab pankrotihaldur. PankrS § 20 kohaselt aga võib kohus juba enne pankroti väljakuulutamist, s.o pärast pankrotiavalduse saamist ja ajutise halduri nimetamist keelata võlgnikul ilma ajutise halduri nõusolekuta vara käsutada. Nii ei pea võlausaldajad muretsema pankrotimenetluses selle pärast, et võlgnik vähendaks pankrotivara või tekitaks oma tegevusega muul viisil pankrotimenetluse jooksul võlausaldajatele kahju. Kui seda teeb aga pankrotihaldur, on ta PankrS § 63 lg 1 kohaselt kohustatud võlausaldaja nõudel talle tekitatud kahju hüvitama. Hüvituse tagamiseks on haldur kohustatud sõlmima kutsekindlustuse.

Saneerimismenetluses aga ei kaota võlgnik oma vara üle kontrolli.⁷² Ettevõtte juhtimist jätkavad isikud, kes tegid seda ka enne saneerimismenetlust ning võlgnik säilitab ettevõtte omanduses oleva vara haldamis-, kasutamise- ja käsutamiseõigused. Samuti ei kehtesta Eesti kehtiv regulatsioon mingeid olulisi piiranguid võlgniku poolt saneerimismenetluse ajal tehtavatele tehingutele. Juhtorganite tegevus ettevõtte juhtimisel on piiratud vaid saneerimisnõustaja poolt teostatava järelevalvega. Samas puudub saneerimisnõustajal kohustuslik vastutuskindlustus, ning olukorras, kus saneerimisnõustaja rikub oma kohustusi ning tekitab võlausaldajale kahju, näiteks varjates ettevõtja poolt tehtud ja võlausaldajate huve kahjustavat tehingut, on võlausaldajatel raske oma nõuet saneerimisnõustaja vastu maksma

⁷² Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 144- 15.

panna. Ka juhul, kui saneerimisnõustajaks on isik, kes tegutseb ühtlasi pankrotihalduri või vandeadvokaadina, ei pruugi nende kohustuslik kutsekindlustus katta saneerimismenetluses tekitatud kahju.

Sarnaselt saneerimismenetlusele on ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi kinnitamise tagajärjeks, et võlgnik saab tagasi oma vara valitsemise õiguse. Samuti lõpetatakse kompromissi kinnitamisel võlgniku vara müük ning pankrotivara tagastatakse võlgnikule. PankrS § 184 lg 4 kohaselt ei vabastata pankrotimenetluse lõpetamisel kompromissotsuse kinnitamisega haldurit ega pankrotitoimkonna liikmeid ning neil on kohustus kompromissi teostamise üle järelevalvet pidada. Seega on ka võlausaldajatel endil võimalik teostada järelevalvet kompromissi täitmise üle ning selle mittetäitmisel paluda kompromissi tühistamist. Saneerimismenetluses aga teostab järelevalvet üksnes saneerimisnõustaja. PankrS § 189 lg 2 kohaselt võib kompromissis ette näha, et kompromissi kehtivuse ajal võib võlgnik kompromissis nimetatud tehinguid teha üksnes halduri nõusolekul ning halduri nõusolekuta tehtud tehing on tühine. PankrS § 189 lg 3 kohaselt tehakse juhul, kui kompromissi kohaselt võib võlgnik teha tehinguid üksnes halduri nõusolekul, ka registris märkus käsutuskeelu kohta. Saneerimisseadus sarnaseid sätteid ei sisalda. Kuigi ka saneerimismenetluses on põhimõtteliselt võimalik võlausaldajate huvide kaitseks võlgnikul saneerimiskavas piirata enda käsutusõigust, ei ole saneerimisseaduses sätestatud siiski kavas piiratud tehingute tegemise tagajärjena tehingu tühisust. Autori arvates võiks selguse huvides saneerimisseaduses *expressis verbis* sätestada, et saneerimiskavas võib ette näha kompromissi kehtivuse ajal teatud tehingute tegemise üksnes saneerimisnõustaja nõusolekul ning et sellise kokkuleppe olemasolul on ilma saneerimisnõustaja nõusolekuta tehtud tehingud tühised. Samuti võiks kaaluda saneerimisseadusesse sellise normi lisamist, mille kohaselt tohib võlgnik saneerimiskava kehtivuse ajal igapäevase majandustegevuse raamidest väljuvaid tehinguid teha üksnes saneerimisnõustaja nõusolekul.

Ka USA, Leedu ja Rootsi vastava regulatsiooni kohaselt säilitab võlgnik kontrolli oma vara üle. Samas on nimetatud riikides sätestatud võlgnikule rangemad piirangud oma käsutusõiguse kasutamisel. USAs on võlausaldajatel tühistamisõigus kontrolli säilitanud võlgniku poolt teostatud tehingute suhtes.⁷³ Rootsi saneerimisseaduse kohaselt peab võlgnik

⁷³ S. Johnson. Creditors' rights – United States of America. - Creditors rights in insolvency proceedings. A practical guide for smaller practices. London: INSOL INTERNATIONAL 2011, lk 320.

kõik oma tegevused nõustajaga läbi arutama. Nõustaja kohustuseks aga on tagada võlausaldajate huvide kaitse. Lisaks ei tohi ettevõtte juhtimisel halveneda selle üldine majanduslik olukord ega muutuda võlausaldajate positsioon.⁷⁴ Leedu saneerimisseaduse art 9 lg-s 3 ja art 8 lg-s 1 on loetletud tehingud, mida võlgnik olenemata kontrolli säilitamisest saneerimismenetluse ajal üldse või siis ilma kohtu nõusolekuta teha ei tohi. Nimetatud keeldu ületades tehtud tehingud on aga Leedu saneerimisseaduse art 9 lg 4 kohaselt automaatselt tühi. Leedu saneerimisseaduse art 9 lg 5 kohaselt on juhtorgani liikmed isiklikult vastutavad ettevõttele ning võlausaldajatele tekitatud kahju eest. Samuti on 2009.a Leedu maksejõuetusõiguses tehtud muudatuste kohaselt maksejõuetusmenetluse läbiviijad kohustatud sõlmima ametialase vastutuskindlustuse lepingu.⁷⁵ Autor leiab, et kohustusliku vastutuskindlustuse sõlmimise nõude sätestamine saneerimisnõustajatele oleks põhjendatud ka Eestis. Selline muudatus oleks nii võlausaldajate kui ka võlgnike, kes võivad samuti saneerimisnõustaja tegevuse läbi kahju kannatada, huvides.

Saksamaa maksejõuetusõiguse kohaselt lähevad nii pankroti- kui ka saneerimismenetluse algatamise korral ettevõtte juhtimisega seotud õigused üle haldurile. Siiski on jäetud võlgnikule InsO § 270 kohaselt võimalus taotleda ettevõtte kontrollimise ja vara käsutamise õiguse jätkamist. Sellise loa andmisel kaalub kohus, kas see venitab menetlust või kahjustab muul viisil võlausaldajaid. Isegi juhul, kui kohus annab võlgnikule omapoolse nõusoleku ja lubab tal säilitada kontrolli ettevõtte üle, on lõplik sõnaõigus antud küsimuses siiski võlausaldajate üldkoosolekul.⁷⁶ Ka viimaselt positiivse otsuse saamisel ei tohi võlgnik InsO § 275 lg 1 kohaselt teha ühtegi tehingut, kui järelvaataja, kes määratakse lisaks haldurile, sellega ei nõustu.

Nähtuvalt eeltoodust ei taga Eestis kehtiv regulatsioon võrreldes teiste riikide regulatsioonidega võlausaldajatele piisavat kaitset, kuivõrd võlgnik säilitab saneerimismenetluses ettevõtte üle piiramatut valdamis- kasutamise- ja käsutamiseõiguse. Seega on põhjendatud saneerimisseadusesse vastavate muudatuste tegemine. Autori arvates peaks Eesti seadusandja kaaluma Leedu ja teiste eelnevalt välja toodud riikide saneerimisseaduste eeskujul võimalust sätestada kohustus tuua juba saneerimiskavas välja konkreetsed piirangud võlgniku jaoks ning anda võlausaldajatele õigus esitada kohtule avaldus juhtorganite volituste

⁷⁴ O. Swarting, N. Körling. *Op. Cit*, lk 380.

⁷⁵ R. Norkus, S. Kavalne. *Op. Cit*, lk 224.

⁷⁶ F. Aleth, W. Harlfinger. *Op. Cit*, lk 141.

peatamiseks ning ettevõtte juhi kõrvaldamiseks oma kohalt, kui võlgnik ei suuda plaani korrektselt täita või kahjustab muul viisil võlausaldajaid,⁷⁷ sh ületab saneerimiskavas välja toodud piiranguid. Autor arvab, et nimetatud piirangud annaksid võlausaldajatele kindlust ning soosiksid nende nõusolekut saneerimiskava kinnitamiseks.

Autor nõustub valitseva arvamusega, mille kohaselt on saneerimismenetlus võrreldes pankrotimenetlusega tulemuslikum just seetõttu, et ettevõtte juhtkond ei kaota oma positsiooni ega omavalitsemise õigust. See motiveerib võlgnikku esitama saneerimisavaldust võimalikult vara ja pingutama ettevõtte jalule aitamise nimel.⁷⁸ Seega ei saa sarnaselt pankrotimenetlusele anda saneerimismenetluses kogu kontrolli üle saneerimisnõustajale. Samas leiab autor, et kui võlgniku saneerimissoov on siiras, on ta huvitatud saneerimisest ja vastavate pingutuste tegemisest ka juhul, kui ta õigused on saneerimismenetluse kestel piiratud. Seega ei kahjusta saneerimisseaduses võlgniku jaoks piirangute sätestamine saneerimismenetluse algatamist ega tulemuslikkust.

Tulenevalt asjaolust, et saneerimismenetluses säilitab võlgnik oma ettevõtte üle kontrolli ning saneerimisseadus ei sätesta mistahes piiranguid võlgniku poolt tehtavatele tehingutele, on võlausaldajate huvid võrreldes saneerimismenetlusega kaitstud paremini likvideerivas pankrotimenetluses, kus kontroll võlgniku vara üle läheb üle haldurile. Võlausaldajate huvid on paremini tagatud ka pankrotimenetluses sõlmitava kompromissi korral, kus küll võlgnik saab kompromissi kinnitamisel tagasi vara valitsemise õiguse, kuid samas on pankrotiseaduses sätestatud teatud piirangud tehingute tegemiseks. Autor leiab, et võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks saneerimisseaduses sätestada konkreetsed piirangud võlgniku poolt vara valitsemisele ning neid piiranguid ületavate tehingute tegemise tagajärjed. Nii oleks põhjendatud saneerimisseaduse muutmise PankrS § 189 lg 2 eeskujul. Samuti võiks võlausaldajatele anda õiguse esitada kohtule avaldus juhtorganite volituste peatamiseks ning ettevõtte juhi kõrvaldamiseks oma kohalt, kui võlgnik ei suuda saneerimiskava korrektselt täita või kahjustab muul viisil võlausaldajaid. Saneerimisnõustajale tuleks aga sätestada kohustusliku vastutuskindlustuse sõlmimise kohustus.

⁷⁷ G. Kolesnikovas, E. Radzihovski. Lithuania. - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009 lk 240.

⁷⁸ Orderly & effective insolvency procedures, lk 57.

2.2.2. Võlausaldajate nõuete ja õiguste peatumine ning lõppemine

Pankroti väljakuulutamise õigusliku tagajärjena loetakse kõikide võlausaldajate nõuete täitmise tähtajad saabunuks, lõpetatakse intresside ja viiviste arvestamine ning võlgniku varale kohaldatud arest. Lisaks nimetatud nõuete ja õiguste lõppemisele jäetakse läbi vaatamata enne pankroti väljakuulutamist algatatud kohtumenetlustes menetletavad nõuded, mille esemeks on rahaline nõue võlgniku vastu. Kui aga enne pankroti väljakuulutamist algatatud kohtumenetluses on eseme pankrotivarast välistamise nõue, vaatab kohus selle läbi.

Täitemenetluse seadustiku⁷⁹ (TMS) § 51 lg 1 kohaselt lõpetatakse pankroti väljakuulutamisel võlgniku suhtes toimuv täitemenetlus. Viimane on igati mõistetav ning võlausaldajate üldistele huvidele vastav, sest pankrotimenetluse puhul on tegemist kollektiivse menetlusega. Täitemenetlus aga viiakse üldjuhul läbi ühe konkreetse võlausaldaja huvides, kelle nõue rahuldatakse võlgniku vara arvel. Seega satuksid osad võlausaldajad halvemasse olukorda võrreldes võlausaldajaga, kelle huvides täitemenetlus läbi viiakse.

Saneerimismenetluse alustamise tagajärjena mitte ei lõpe, vaid peatub viivise ja ajas suureneva leppetrahvi arvestus ning täitemenetlus. Võlgniku avalduse ja saneerimisnõustaja nõusolekul võib peatada ka käimasoleva kohtumenetluse, v.a töösuhtest ja elatisest tulenevat vaidlust, kui see on ettevõtte saneerimiseks vajalik. Intressi arvestus saneerimismenetluses ei peatu.

SanS § 11 lg 1 p 2 kohaselt kehtib viivise ja ajas suureneva leppetrahvi peatamine seni, kuni menetlust ei ole lõpetatud ega saneerimiskava kinnitatud. SanS § 48 kohaselt, nõuete osas, mida saneerimiskavaga ümber ei kujundata, on viivise arvestamine kava koostamise ajaks peatatud ning jätkub uuesti saneerimiskava kinnitamisel. Samas tuleneb SanS §-st 48 veel teinegi järeldus – nende võlausaldajate, kelle nõue saneerimiskavaga ümber kujundati, nõuetelt viivist ega leppetrahvi pärast kava kinnitamist edasi ei arvestata. See on ka loogiline, arvestades asjaolu, et nende võlausaldajate nõuded kuuluvad täitmisele kavas märgitud ulatuses. Seega ei saa võlausaldajad, nii need, kelle nõue saneerimiskavaga ümber kujundati ega ka need, kelle nõuet kavas ei puudutatud, arvestada viivist kuni saneerimiskava

⁷⁹ Täitemenetluse seadustik. 20.04.2005. - RT I 2005, 27, 198 - RT I, 21.03.2011, 35.

kinnitamiseni ning kava kehtivuse ajal ei saa viivist arvestada ka kavaga ümber kujundatud nõude võlausaldajad. Sarnaselt eelkirjeldatuga ei saa pankrotivõlausaldajad PankrS § 167 lg 1 kohaselt pärast pankrotimenetluse lõppu võlgniku vastu esitatavatelt nõuetelt arvestada pankrotimenetluse aja eest viiviseid ega intresse.

Pankrotiseaduses ei ole otseselt reguleeritud, kuidas arvestatakse viiviseid, intresse või ajas suurenevat leppetrahvi pärast pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi tühistamist ning, kas ja mis ulatuses saavad oma viivise- ja intressinõudeid pärast kompromissi kinnitamist maksma panna need võlausaldajad, kelle nõudeid pankrotimenetluse raames sõlmitud kompromiss ei kajasta. Siiski leiab toodud küsimustele vastuse pankrotiseaduse sätete süstemaatilisel tõlgendamisel. PankrS § 180 lg 1 kohaselt tehakse kompromiss kõigi võlgniku vastu suunatud nõuete kohta. Kompromissis kajastatud võlausaldajad, sarnaselt saneerimiskavas märgitud võlausaldajatega, saavad oma nõuded maksma panna üksnes kompromissis sätestatud ulatuses ja seega ei teki neil küsimust oma kõrvalnõuete arvestamise kohta vähemalt juhul, kui nende nõuded kompromissi kehtivuse ajal ja selles sätestatud kogu ulatuses rahuldati. Siiski on võimalik, et võlausaldaja nõue tekib pärast kompromissi kinnitamist. PankrS § 167 lg 1 kohaselt ei saa intresse ega viiviseid arvestada pankrotimenetluse toimumise aja eest. PankrS § 184 lg 1 kohaselt lõpetab kohus kompromissi kinnitamisel pankrotimenetluse. Seega tuleks võlausaldajate, kelle nõuded tekivad pärast kompromissi kinnitamist, kõrvalnõuete suuruse arvestamisel asuda seisukohale, et intresse ja viiviseid saab arvestada alates kompromissi kinnitamisest. Kuivõrd konkreetne kõrvalnõue tekibki alles pärast kompromissi kinnitamist, saab seda arvestada alates sissenõutavaks muutumisest. Kompromissi tühistamisel aga võlausaldajate õigused intressile ning viivisele lõppevad. PankrS § 190 lg 4 kohaselt taastatakse kompromissi tühistamise korral pankrotimenetlus ning kehtivad edasi pankroti väljakuulutamise üldised tagajärjed, milleks PankrS § 35 lg 1 p.-i 6 kohaselt on ka võlausaldajate intressi või viivise arvestamise õiguse lõppemine.

Saneerimismenetluse algatamisega kaasnev automaatne peatumine kaitseb võlgnikku võlausaldajate nõuete eest kuni võlgnik töötab välja plaani, kuidas oma võlgnevusi tasuda. Samuti võimaldab see võlgnikul tegeleda oma ettevõttega, mitte muretseda pooleliolevate kohtuasjade pärast.⁸⁰ Seega ei teki küsimusi nõuete ja õiguste peatumise kasulikkusest

⁸⁰ M J.Bienenstock. Bankruptcy reorganization. New York City: Practising Law Institute 1987,

võlgniku jaoks. Küsitav on aga võlausaldaja saadav kasu sellisest üleüldisest peatumisest. Siiski, kuivõrd peatumine väldib mh seda, et ühe võlausaldaja nõude täitmisel väheneks võlgniku vara, mis võib muuta võimatuks kogu saneerimismenetluse, on see ka võlausaldajate üldistes huvides. Seega tuleb asuda seisukohale, et peatumine on siiski vajalik mõlemale osapoolle, aidates kaasa saneerimismenetluse edukale lõpuleviimisele ja seeläbi võlausaldajate nõuete rahuldamisele suuremas ulatuses. Samuti aitab peatumine suurendada pankrotivara saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses.

Peatatud toiminguid jätkatakse saneerimismenetluses selle ennetähtaegsel lõpetamisel või saneerimiskava tühistamisel. Nimetatud juhtudel langevad saneerimismenetluse algatamise tagajärjed ära tagasiulatuvalt ning seega saavad võlausaldajad viiviseid ja intresse ka aja eest, mil toimus saneerimismenetlus. Samas ei ole kehtiva regulatsiooni kohaselt jäetud kohtule võimalust lõpetada peatumist muudel mõjuvatel põhjustel. Viimane võib esineda näiteks juhul, kui pooleliolev täitemenetlus viiakse läbi vara suhtes, mille väärtus on ajas kiiresti langev või juhul, kui vara, mille suhtes täitemenetlus läbi viiakse ei ole ettevõtte saneerimiseks vajalik. Kuigi ka USA-s kaasneb reeglina U.S.C. 11 peatüki alusel avalduse esitamisega automaatne peatumine põhimõtteliselt kõikide toimingute suhtes, mis on seotud võlausaldajate õiguste teostamisega võlgniku vara suhtes, on eelnimetatud juhtudel jäetud pankrotikohtule siiski võimalus lõpetada automaatset peatumist.⁸¹

Eelkirjeldatud maksejõuetusmenetluste algatamise tagajärjed on Eesti kehtiva regulatsiooni kohaselt ühesugused nii pandipidaja kui tagamata võlausaldajate jaoks. Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 § 17 kohaselt on pandipidajal õigus jätkata täitemenetlust. Soome saneerimisseaduse § 33 kohaselt on pandipidaja õigustatud saama hüvitist pandieseme väärtuse vähenemise eest, mille on põhjustanud eseme kasutamine peatumise kestel, ning võlgnik on kohustatud kindlustama tagatise võimaliku kahju eest. USAs on pandipidajal õigus nõuda kohtult peatumise lõpetamist. Juhul, kui kohus selle nõude rahuldab, võib võlausaldaja nõuda ka oma tagatise võõrandamist.⁸² Autor on seisukohal, et kui pandiesemeks on asi, mille väärtus võib peatumise aja jooksul kiiresti väheneda, peaks võlausaldajal olema õigus nõuda pandieseme suhtes läbiviidava täitemenetluse jätkamist või lisatagatise andmist, mis garanteeriks pandipidajale tema positsiooni ka pandieseme väärtuse vähenemise korral.

lk 97.

⁸¹S. Johnson. *Op. Cit*, lk 309.

⁸²S. Johnson. *Op. Cit*, lk 312.

Sellise muudatuse tegemine oleks õigustatud nii saneerimismenetluses, kus on võimalik ümber kujundada ka pandipidajate nõudeid, kui ka pankrotimenetluses, kus hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt lõpetatakse pankroti väljakuulutamisel täitemenetlus olenemata sellest, kas täitemenetluse esemeks on pandiga tagatud nõue või mitte, ning kus pandipidajal on nii kui nii eesõigus pandiesemest saadavale rahale.

Pankrotimenetluses lõppeb võlausaldajate õigus viivise ja intresside arvestamiseks. Saneerimismenetluses viivise arvestamise õigus aga üksnes peatub. Samuti ei mõjuta saneerimismenetlus intressi arvestamisega seotud õigusi. Kui kompromissi tühistamisel võlausaldajate intressi ja viivise arvestamise õigus lõppeb, siis saneerimiskava tühistamisel taastub viivise arvestamise õigus esialgses ulatuses ning viiviseid arvestatakse ka saneerimismenetluse toimumise aja eest. Võlausaldajad, kelle nõuded tekivad pärast kompromissi või saneerimiskava kinnitamist saavad aga intresse ja viivist arvestada alates kompromissi või siis kava kinnitamisest ehk konkreetse nõude tekkimisest. Eeltoodud asjaoludest tulenevalt on võlausaldajate huvid seoses nõuete ja õiguste peatumise ning lõppemisega tagatud mõnevõrra paremini saneerimismenetluses. Pandipidajate huvide paremaks tagamiseks seoses nende nõuete ja õiguste peatumise ning lõppemisega tuleks sätestada neile õigus nõuda täitemenetluse jätkamist juhul, kui pandieseme väärtus võib peatumise kestel kiiresti langeda. Alternatiivselt tuleks kaaluda pandipidajatele nende nõuete peatamise korral täiendava tagatise nõudmise õiguse andmist.

2.2.3. Võlgnikuga sõlmitud lepingute jätkamise kohustus ja lõpetamise võimalused

SanS § 6 kohaselt ei või võlausaldaja saneerimismenetluse algatamisel või saneerimiskava kinnitamisel üles öelda võlgnikuga sõlmitud lepinguid. Kui pooled aga siiski vastava punkti lepingusse lisavad, on see SanS § 6 kohaselt tühine.

Läti maksejõuetusseadus ega Leedu saneerimisseadus ei sätesta keeldu lepingu lõpetamiseks saneerimisseaduse algatamise tõttu. Ka InsO ei sätesta keeldu kokku leppida saneerimismenetluse algatamises kui ühes lepingu lõpetamise aluses. Siiski ei ole InsO § 112

kohaselt lubatud pärast maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse esitamist lõpetada võlgnikust üürnikuga või liisinguvõtjaga üüri, rendi ega liisingulepinguid põhjusel, et võlgnik ei ole tasunud enne maksejõuetusmenetluse avalduse esitamist üüri-, rendi- või liisingmakseid, ega võlgniku majandusliku olukorra halvenemise tõttu.

SanS § 6 puhul on tegemist absoluutselt imperatiivse normiga. See tähendab, et seadusandja on piiranud lepinguvabaduse põhimõtet, mis on tagatud PS §-dega 19, 31 ja 32. Lepinguvabaduse põhimõtte kohaselt on kõik isikud vabad otsustama, kas, kellega ja millise sisuga kokkuleppeid nad sõlmivad. Seejuures võib vabadust sõlmida kokkuleppeid oma vaba tahte kohaselt piirata vaid äärmisel vajadusel avalikes huvides.⁸³ SanS §-ga 6 on piiratud eelkõige lepingu sisu vabadust – lepingupooltel on keelatud ühe lepingu ülesütlemise alusena käsitletava asjaolu kui lepingu sisulise asjaolu kokkuleppimises.

SanS § 6 on kehtestatud eelkõige võlgniku huvides ja saneerimismenetluse edukuse tagamiseks.⁸⁴ Eeldusel, et saneerimine tõepoolest lõppeb saneerimiskava täitmisega, on SanS § 6 ka võlausaldajate huvides, kes, võrreldes pankrotimenetlusega, saavad oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses, ning avalikes huvides, kuna säilitatakse töökohad. Seega, kuigi SanS § 6 piirab lepinguvabaduse põhimõtet, on selline piirang põhjendatud eelkõige võlausaldajate üldise huviga ning avaliku huviga.

Lepingute ülesütlemine saneerimismenetluse kestel ei ole võlausaldajatele siiski täielikult välistatud. Võlausaldaja saab lepingu üles öelda näiteks juhul, kui selleks esineb muu lepingust tulenev alus või võlaõigusseaduse⁸⁵ (edaspidi VÕS) § 116 alusel, kui võlgnik on oma lepingulist kohustust oluliselt rikkunud. Samas on Riigikohus asunud seisukohale, et kuigi põhimõtteliselt võib võlausaldaja enne saneerimismenetluse algatamist sissenõutavaks muutunud rahaliste kohustuste rikkumisele tuginedes lepingu üles öelda, puudub lepingu ülesütlemisel saneerimismenetluse kestel õiguslik mõju, st sellele saab tugineda vaid saneerimismenetluse ebaõnnestumise korral.⁸⁶ Seega ei saa võlausaldaja isegi olulise lepingu rikkumise korral pärast saneerimismenetluse algatamist võlgnikuga sõlmitud lepingut VÕS § 116 alusel üles öelda. Kuivõrd saneerimismenetluse eesmärgiks on võlgniku

⁸³ I. Kull., M.Käerdi., V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 49-51, 57.

⁸⁴ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 6.

⁸⁵ Võlaõigusseadus. 26.09.2001. - RT I 2001, 81, 487 ; RT I 8.07.2011, 6.

⁸⁶ RKTKm 3-2-1-25-11 p. 57.

majandustegevuse jätkamine, on tihti edukaks saneerimiseks vajalik lepinguliste suhete ja nendest tulenevate hüvede kasutamise võimaluse jätkamine. Näiteks tootmisettevõtte puhul on edukaks saneerimiseks vajalik tootmisvahendiks olevate seadmete edasi kasutamise võimalus. Seega ei oleks saneerimine mõeldav juhul, kui võlgnik peab võlausaldaja poolt lepingu ülesütlemise tõttu tagastama talle tootmiseks vajalikud seadmed. Lepingu ülesütlemisõiguse piiramine võib kirjeldatud olukorras kahjustada küll tootmisseadmete omanikuks oleva võlausaldaja huve, kuivõrd aga lepingute ülesütlemise piiramine on oluline edukaks saneerimiseks, saab sellist piirangut pidada võlausaldajate üldistes huvides olevaks.

Seega on SanS §-s 6 sisalduv lepinguvabaduse piirang võlausaldajate üldistes huvides. Võlausaldaja üldised huvid aga kaaluvad üles konkreetse võlausaldaja huvi lepingu lõpetamise vastu. Siiski leiab autor, et lepinguvabaduse piiramine oleks õigustatud ning võlausaldajate üldistes huvides vaid juhul, kui saneerimismenetlus lõppeks edukalt – saneerimiskava täitmisega ning võlausaldajate nõuete rahuldamisega suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega. Tänapäevaste statistika andmetel näitab, et edukaid saneerimismenetlusi on äärmiselt vähe ning saneerimismenetlusele järgneb pankrotimenetlus. Seoses saneerimismenetlusele järgneda võiva pankrotimenetlusega tuleks arvestada asjaoluga, et SanS § 6 takistab võlausaldajatel ennetada neile tekkida võivat majanduslikku kahju. Samuti takistab see võlausaldajatel ennetada neile lepingu eseme väärtuse võimalikust vähenemisest tekkida võivat majanduslikku kahju.

Riigikohtu seisukoht, mille kohaselt puudub lepingu ülesütlemisel saneerimismenetluse kestel mõju, kehtib vaid enne saneerimismenetluse algatamist toimunud võlgniku rahaliste kohustuste rikkumise kohta. Seega võib võlausaldaja lõpetada lepingu või keelduda selle täitmisest, tuginedes ettevõtja kohustuse rikkumisele, mis toimus pärast saneerimismenetluse algatamist, kui kava ei hõlma selle kohustuse ümberkujundamist.⁸⁷

Riigikohus on asunud seisukohale, et võlgnikul on võimalik kasutada lepingu lõpetamist kui ühte ümberkujundamise abinõud. Seejuures on võlgnikul võimalik lõpetada ka tagatud võlausaldaja krediidilepingut.⁸⁸ SanS § 22 sätestab tõepoolest üksnes saneerimisabinõude mitteammendava loetelu ning saneerimisseaduse kohaselt ei ole välistatud lepingu lõpetamise

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ RKTKm 3-2-1-25-11 p. 46.

kui saneerimisabinõu kasutamine võlgniku poolt. Samuti ei ole saneerimisseaduses välistatud pandipidaja nõuete ümberkujundamine, millest tulenevalt on kehtiva regulatsiooni kohaselt võimalik lõpetada ka tagatud võlausaldajate krediidilepinguid. Seega, kuigi saneerimisseadus sätestab lepingu ülesütlemise keelu võlausaldaja jaoks, on see võlgniku jaoks lubatud.

Pankrotiseadus võlausaldajale sellist üldist keeldu lepingu ülesütlemiseks ei sätesta. Siiski on seadusandja sätestanud ülesütlemiskeelu mõningate lepinguliikide osas. PankrS § 51 lg 2 ja § 52 kohaselt ei või üürile- ega liisinguandja vastavalt siis üüri-, rendi- ega liisingulepingut pärast üürnikust või liisinguvõtjast võlgniku pankroti väljakuulutamist üles öelda maksetega viivitamise tõttu juhul, kui viivitus seondub enne pankrotiavalduse esitamist võlgnetud maksetega. PankrS § 53 kohaselt on vastupidine kokkulepe tühine. PankrS § 185 järgi kehtib eeltoodu ka pankrotimenetluses kinnitatud kompromissi kehtivuse ajal.

Saneerimisseaduses puudub regulatsioon lepingu jätkamise kohustuse kohta. PankrS § 46 lg 4 kohaselt peab võlausaldaja jätkama oma kohustuste täitmist juhul, kui haldur jätkab võlgniku kohustuse täitmist või teatab, et kavatseb võlgniku kohustuse täita. Seega ei ole pankrotivõlausaldajal õigust lepingu ülesütlemiseks ka juhul, kui haldur peab kasulikumaks lepingu täitmist. Samas on võlausaldajal PankrS § 46 lg 5 kohaselt õigus nõuda võlgniku kohustuse täitmise tagamist ning ennetada sel viisil tulevikus tekkida võivat kahju, kui võlgnik omapoolseid kohustusi pankrotimenetluses siiski täita ei suuda. Veelgi enam, kuni haldur võlgniku kohustuse täitmist ei taga, võib võlausaldaja keelduda oma kohustuse täitmisest, lepingust taganeda või see üles öelda. Sellist tagamise kohustust ega õiguskaitse kasutamise võimalust ei näe ette kehtivad saneerimisseaduse sätted.

Ka Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 § 20 kohaselt on võlgnikul õigus nõuda mõlemapoolset lepingute edasitäitmist, kuid samas on võlausaldajad õigustatud saama ka tagatist. Näiteks juhul, kui kumbki lepingupooltest ei ole veel oma lepingulisi kohustusi täitnud, on võlausaldaja õigustatud saama võlgniku tulevikus täidetava kohustuse täitmise tagamiseks tagatist ulatuses, mis kaitseks teda võlgnikupoolse kohustuse täitma jätmisest tekkida võiva kahju eest. Samuti on võlausaldaja õigustatud saama tagatist juhul, kui ta on omapoolsed kohustused täitnud, kuid on võlgnikule andnud temapoolsete kohustuste täitmiseks lisaaega. Eestis sisalduvad sarnased sätted pankrotiseaduses. Autori arvates oleks põhjendatud võlausaldajale tagatise andmist puudutavate normide sätestamine ka saneerimisseaduses nii

nagu need sisalduvad pankrotiseaduses ning Rootsi saneerimisseaduses.

Kuivõrd võlausaldajatel ei ole võimalik lõpetada lepingut saneerimismenetluse kestel ning erinevalt pankrotiseadusest ei ole võlausaldajate jaoks saneerimisseaduses ettenähtud õigust nõuda tagatise andmist lepingu jätkamise kohustuse tõttu lepingu eseme võimaliku hävimise või väärtuse vähenemise tagamiseks, on võlausaldaja huvid seoses lepingu lõpetamise keelu ja jätkamise kohustusega kaitstud paremini pankrotimenetluses. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses peaks sätestama PankrS § 46 lg 5 eeskujul võlausaldajatele õiguse nõuda võlgniku kohustuse täitmise tagamist ning võimaluse keelduda tagatise mittesaamise korral lepinguliste kohustuste täitmisest, samuti taganeda lepingust või see üles öelda.

III. VÕLAUSALDAJATE NÕUDED – NENDE KUJUNEMINE NING RAHULDAMINE PANKROTI- JA SANEERIMISMENETLUSES

3.1. Nõuete esitamine ja kaitsmine pankrotimenetluses ning nõuete kindlakstegemine saneerimismenetluses

Nõudena pankrotimenetluses mõistetakse sellist võlgnikult saadaolevat võlgnevust, mille aluseks olev võlgniku kohustus või muu õiguslik alus on tekkinud enne pankrotimenetluse algust.⁸⁹ PankrS § 42 kohaselt loetakse pankroti väljakuulutamisel sissenõutavaks kõik võlausaldajate nõuded, ka need, mille täitmise tähtaeg saabunud ei ole. Samamoodi on see sätestatud ka Rootsi pankrotiseaduse ptk 5 §-s 1.

Saneerimisseadus ei reguleeri, milliseid nõudeid on võlgnikul võimalik ümber kujundada, milliseid mitte. Seevastu VÜVKS § 2 lg 3 esimeses lauses on *expressis verbis* sätestatud, et üldreeglina saab võlgade ümberkujundamise menetluses ümber kujundada vaid avalduse esitamise hetkeks sissenõutavaks muutunud nõudeid. VÜVKS § 2 lg 3 teises lauses sätestatud erandi kohaselt on teatud tingimuste esinemisel võimalik ümber kujundada ka kestvuslepingutest tulenevaid tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid. Saneerimisseadusest sellist normi ei leia.

Riigikohus on asunud seisukohale, et reeglina on võimalik ümber kujundada üksnes saneerimismenetluse algatamise ajaks sissenõutavaks muutunud nõudeid.⁹⁰ Autor leiab, et selline lähenemine on võlausaldajatele kasulik, võrreldes seisukohaga, et ümber saab kujundada nii sissenõutavaks muutunud kui tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid. Samas ei saa autori arvates siiski saneerimisseaduse põhjal sellist järeldust teha. Asjaolu, et ümber saab kujundada eelkõige sissenõutavaks muutunud nõudeid, on Riigikohtu tsiviilkolleegium põhjendanud saneerimismenetluse eesmärgiga ning viitega SanS §-le 22, mille puhul on aga tegemist nõude ümberkujundamise abinõude mitteammendava loeteluga. Seega on saneerimiskavas võimalik kasutada ka muid saneerimisabinõusid. Samuti ei ole saneerimisseaduse sätete kohaselt välistatud tulevikus tekkivate nõuete ümberkujundamine,

⁸⁹ R.Koulu jt. *Insolvenssioikeus*. Helsinki, 2005, lk 331.

⁹⁰ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 45.

millisele võimalusele on ka Riigikohus ise oma lahendis viidanud. Seega leiab autor vastupidiselt Riigikohtu seisukohale, et saneerimisseadusest ning selle võlgniku maksejõuetuse ületamisele suunatud eesmärgist võib järelada, et ümber saab kujundada nii avalduse esitamise ajaks sissenõutavaks muutunud kui ka alles tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid. Saneerimismenetlust on võimalik alata vaid ettevõtja suhtes, kes ei ole saneerimismenetluse algamise ajaks maksejõuetu. Teisisõnu on tegemist tulevikus tekkiva ehk ähvardava maksejõuetusega. Saneerimisseaduse seletuskirja kohaselt aga ei pea ähvardava maksejõuetuse puhul võlgniku kohustused olema juba sissenõutavaks muutunud.⁹¹ Lisaks eeltoodule võiksid saneerimismenetluse ajal sissenõutavaks muutuvad ning ümber kujundamata nõuded kahjustada kogu saneerimismenetlust, kuna saneerimiskavas märkimata võlausaldajatel on õigus oma nõuded sisse nõuda ka saneerimiskava kehtivuse ajal väljaspool saneerimismenetlust. Seega tuleks autori arvates saneerimisseaduse tõlgendamisel asuda seisukohale, et ümber saab kujundada ka tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid.

Samas nõustub autor Riigikohtu seisukohaga, mille kohaselt ei vasta tulevikus sissenõutavaks muutuvate võlgnevuste ümberkujundamine võlausaldajate huvidel.⁹² Autori arvates kahjustab võlausaldajate huve kõige rohkem kehtivuselepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamise võimalikkus, kuid just nimetatud lepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamist on Riigikohus kõnealuses lahendis siiski võimalikuks pidanud. Näiteks juhul, kui võlgnik soovib ümber kujundada liisingulepingust tulenevat tasu maksmise kohustust täitmise tähtaja pikendamise teel viie aasta võrra, siis lõppkokkuvõttes saab võlgnik kasutada viis aastat liisitatavat asja, selle eest kasutamise hetkel midagi reaalselt tasumata. Liisinguandja aga võib lepingu lõppedes tagasi saada väärtuseta asja, kuivõrd liisingulepingu eseme väärtus võib ajas kiiresti langeda. Samuti võib liisinguandja ilma jääda lepingueseme kasutamise eest saadavast tasust, seda näiteks juhul, kui ettevõtja läheb pankrotti. Autor leiab, et siinkohal oleks paslik võtta eeskujuks VÜVKS § 3 lg-s 3 sätestatud erand liisingulepingute jaoks, mille kohaselt, kui ümber soovitakse kujundada liisingulepingutest tulenevaid kohustusi osamaksetena täitmisena või täitmise tähtaja pikendamise teel, võib võlausaldajaks olev liisinguandja ühe nädala jooksul ümberkujundamiskava kinnitamisest arvates lepingu erakorraliselt üles ütelda. Erisus on põhjendatud, arvestades liisingulepingu spetsiifikat, mis seondub esmajoones liisingumaksete ja liisingueseme väärtuse ajalise seotusega.⁹³

⁹¹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 8.

⁹² RKTkm 3-2-1-25-11, p. 45.

⁹³ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus koos selgitustega. Tallinn: OÜ Kirjastus

Siiski on Riigikohus võlausaldajate kaitseks märkinud, et kuigi kolleegiumi arvates ei ole SanS § 22 lg 1 järgi välistatud näha liisingulepingute puhul saneerimiskavaga ette maksepuhkus nii põhiosale kui ka intressile, ei saa sel perioodil tekkivaid nõudeid, sh intressinõudeid, sel juhul vähendada, vaid üksnes mõistlikult ajatada ning selline "maksepuhkus" saab tulla kõne alla üksnes erandlikult ega saa ületada vähemalt üldjuhul üht aastat. Kolleegiumi arvates hõlmab selline võimalus ka pandiga tagatud nõudeid, mida pant jääb jätkuvalt tagama.⁹⁴ Autori arvates peaks selguse huvides sätestama eelkirjeldatud Riigikohtu seisukoha *expressis verbis* saneerimisseaduse §-s 22. Nii oleksid välistatud edasised vaidlused selle üle, kas ja kuivõrd on saneerimiskavas võimalik ümber kujundada tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid. Samuti tagaks see seadusemuudatus suurema kindluse võlausaldajatele, kes saaksid konkreetse seadusnormi alusel adekvaatsemalt hinnata oma riske võlasuhtesse astumisel.

Kestvuslepingute ülesütlemise mittevõimaldamine kahjustab küll konkreetse kestvuslepingu pooleks oleva võlausaldaja huve, kuid võib teatud juhtudel olla siiski võlausaldajate üldistes huvides. Piirang öelda üles kestvuslepinguid on võlausaldajate üldistes huvides eelkõige juhul, kui liisinglepingu esemeks olev asi on edukaks saneerimiseks hädavajalik. Hoolimata asjaolust, et mõningatel juhtudel võib olla liisinglepingu ülesütlemise piiramine võlausaldajate üldistes huvides, on autori arvates tulevikus sissenõutavaks muutuva nõude ümberkujundamise võimaldamine selle konkreetse võlausaldaja suhtes siiski liiga ebaõiglane. Liisinglepingu ümberkujundamisega kaasneb võlausaldaja jaoks risk jääda ilma nii lepinguesemest kui selle eest saadavast tasust. Samuti on võimalik lepingueseme väärtuse vähenemine saneerimiskava kehtivuse ajal. Autori arvates võiks kaaluda saneerimisseaduses sellise normi kehtestamist, mille kohaselt saaks lõpetada liisinglepinguid, mille ese ei ole saneerimiseks hädavajalik. Üldjuhul ei ole luksusauto kasutamine vajalik ettevõtte edukaks saneerimiseks ning sellist liisinglepingut peaks võlausaldaja saama üles öelda. Vastava muudatuse tegemisel oleksid võrreldes kehtiva regulatsiooniga tagatud paremini nii konkreetse liisinguandja kui ka võlausaldajate üldised huvid. Samas peaks liisinguandjale jääma ka võimalus liisinglepingu ülesütlemiseks juhul, kui lepingueseme väärtus võib saneerimiskava kestel oluliselt väheneda.

Uus Eesti, 2011, lk 11.

⁹⁴ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 46.

Pankrotimenetluses esitab oma nõude võlausaldaja ise. PankrS § 8 lg 3 kohaselt on pankrotivõlausaldaja isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Nii võivad pankrotimenetluses olla võlausaldajateks põhimõtteliselt kõik isikud, kellel on võlausaldaja vastu pankrotiseaduse kohaselt sissenõutavaks muutunud nõue, sh võlgniku töötajad osas, milles töötukassa nende nõuet ei rahulda. Seega ei ole töötajate nõuete ümberkujundamine välistatud ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissiga.

Saneerimisseadus pankrotiseadusele sarnast võlausaldaja definitsiooni ei anna ega määratle otseselt, kelle nõudeid on võlgnikul võimalik saneerimiskavaga ümber kujundada. Siiski ei ole SanS § 22 lg 2 kohaselt võimalik ümber kujundada töölepingu alusel tekkinud nõuet. Seega ei ole töötaja saneerimismenetluses võlausaldajaks ning tema nõudeid ei ole võimalik ümber kujundada. Kõikide ülejäänud isikute, sh pandipidajate nõuded on aga ümberkujundatavad. Töötaja käsitlemine mittevõlausaldajana ning tema nõude ümberkujundamise mittelubamine ei ole õiglane võlgniku võlausaldajate suhtes, kuivõrd erinevalt võlausaldajate nõuetest ei ole töötaja nõuet ka võimalik vähendada ega ajatada vaid see kuulub tasumisele esialgses suuruses. Siiski on selline regulatsioon vajalik ettevõtte edukaks saneerimiseks, kuivõrd on selge, et ilma töötajateta ei oleks võlgniku tegevuse jätkamine mõeldav.

Leedu saneerimisseaduse § 3 p 2 kohaselt hõlmab võlausaldaja mõiste ka töötajaid ning § 13 lg 3 kohaselt rahuldatakse nende nõuded esimeses järjekorras. Eesti saneerimisseadus aga kohustuslikke järjekordi nõuete rahuldamiseks ette ei näe.

Pankrotimenetluses tuleb nõue esitada kindla tähtaja jooksul. Pärast pankroti väljakuulutamist avaldab kohus Ametlikes Teadaannetes pankrotiteate, milles muu hulgas tehakse võlausaldajatele ettepanek oma nõuete esitamiseks ja märgitakse nõuete esitamise tähtaeg ning nõude tähtaegselt esitamata jätmise tagajärjed. Lisaks pankrotiteate avaldamisele Ametlikes Teadaannetes on ka haldur kohustatud kõiki teadaolevaid võlausaldajaid pankrotimäärusest teavitama, v.a juhul, kui võlausaldajaid on üle 50. Hoolimata võlausaldajate arvust on haldur kohustatud teavitama kõiki teadaolevaid pandipidajaid. Autori arvates on selline nõue igati põhjendatud, kuivõrd oleks ebamõistlik nõuda, et võlausaldajad jälgiksid igapäevaselt „Ametlikke Teadaandeid“. Praktikas see ka nii ei ole. Seda eriti

väiksemate või füüsilisest isikust võlausaldajate puhul, kes kõnealuse portaaliga oma töös kokku ei puutu.

PankrS § 93 lg 1 kohaselt on nõuete esitamise tähtjaks kaks kuud alates pankrotiteate ilmunise päevast. Kui nõue on esitatud mõjuval põhjusel pärast nimetatud tähtaega, võib võlausaldaja taotleda üldkoosolekult nõude esitamise tähtja ennistamist. Kui üldkoosolek tähtaega ei ennista, võib võlausaldaja vastava üldkoosoleku otsuse kohtus vaidlustada. Olenemata tähtja ennistamisest võetakse võlausaldaja nõue siiski kaitsmisele. Vaatamata sellele on oluline, et võlausaldaja esitaks oma nõuded õigel ajal, sest hilinenult esitatud, kuid ennistamata nõuded, mis võetakse küll kaitsmisele, rahuldatakse kõige viimases järjekorras. Suure tõenäosusega tähendab see nõude rahuldamata jätmist.⁹⁵

Nõude esitamise tähtaeg on pankrotimenetluses võlausaldajate jaoks olulise tähtsusega, kuna just sellest oleneb nende nõude rahuldamine ning rahuldamise ulatus. Samas on nõude esitamine riigiti väga erinevalt reguleeritud. Soome pankrotiseaduse ptk 12 § 5 lg 1 kohaselt määrab nõude esitamise tähtja kindlaks haldur pärast seda, kui on tehtud pankrotivara inventuur. Nõude esitamise tähtaeg aga ei tohi olla lühem kui üks kuu ega pikem kui kaks kuud alates selle kehtestamise kuupäevast. Rootsi pankrotiseaduse ptk 9 § 1 kohaselt võib kohus halduri ettepanekul otsustada, et tõendite esitamine (*lodging of proofs*) toimub pankrotimenetluses. Selline tõendite esitamise menetlus, mis oma olemuselt sarnaneb Eesti pankrotimenetluses tuntavale nõuete esitamisele, toimub Rootsi pankrotimenetluses juhul, kui eesõigusnõudeta nõuded saavad pankrotimenetluses eeldatavasti osa jaotamisest. Seega ei ole Rootsi pankrotimenetluses nõuete esitamine ega tõendamine vajalik juhul, kui on selge, et pankrotivarast ei jätku eesõiguseta nõuete rahuldamiseks. Juhul, kui aga haldur ning kohus siiski otsustavad, et tõendite esitamise menetluse läbiviimine on vajalik, on Rootsi pankrotiseaduse ptk 9 § 2 kohaselt tõendite esitamise tähtjaks mitte vähem kui neli ning mitte rohkem kui kümme nädalat alates tõendite esitamise menetluse algatamisest. Saksamaa InsO § 174 lg 3 kohaselt peavad tagapool olevad võlausaldajad (*lower-ranking*) esitama oma nõuded vaid juhul, kui kohus seda neilt eraldi nõuab. Nõuete esitamise tähtaeg ise on Saksamaa seadusandluses väga paindlik, võimaldades kohtul arvestada konkreetse pankrotimenetluse asjaolusid. InsO § 28 lg 1 kohaselt on kohtul võimalik määrata pankrotimenetluse algatamise määruks nõuete esitamise tähtaeg kahest nädalast kuni kolme

⁹⁵P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses. - Juridica 2004 nr 2, lk 96.

kuuni. Üldjuhul võtab keerukamate pankrotiasjade puhul ning suuremate nõuetega võlausaldajatel nõuete esitamine ning tõendamine kauem aega, samas ei ole mõtet anda kahekuulist nõuete esitamise tähtaega pankrotimenetlustes, kus on vähe võlausaldajaid ning väikeste nõuetega. Seega on autori arvates Saksamaa vastav regulatsioon hea ning paindlik, tagades kiire ja efektiivse pankrotimenetluse.

PankrS § 94 kohaselt tuleb nõudest teatamiseks esitada haldurile nõudeavaldus. See on kirjalik avaldus, kus märgitakse nõude sisu, alus, suurus ja kas nõue on pandiga tagatud. Nõudeavaldusele lisatakse ka selles märgitud asjaolusid tõendavad dokumendid. Sarnane regulatsioon sisaldub ka InsO § 174 lg-s 1.

Pärast nõudeavalduse saamist kontrollib haldur talle esitatud nõuete põhjendatust ning nõuet tagavate pandiõiguste olemasolu. Sarnane kohustus on SanS § 16 lg 3 p.-i 6 kohaselt ka nõustajal saneerimismenetluses, kes peab hindama ümberkujundatava nõude tõendatust ja õiguspärasust.

Nõuete kaitsmise kohta annab pankrotiseadus ammendava regulatsiooni. Seejuures on lähtutud eelkõige võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest. Nõudeid kaitstakse võlausaldajate üldkoosolekul ning nõue loetakse kaitstuks, kui ükski võlausaldaja sellele vastu ei vaidle. Kui aga võlausaldaja vastuväite esitab, ei ole nõue kaitstud. Sellisel juhul peab võlausaldaja, kelle nõudele vastuväide esitati, pöörduma hagiga kohtu poole ja taotlema nõude tunnustamist.⁹⁶ Seega ei toimu nõuete kaitsmine mitte hääletamise teel, vaid konsensuse põhimõttel. Saneerimismenetluses aga nõude ümberkujundamine sellist konsensust ei eelda - võlausaldajad hääletavad kas saneerimiskava poolt või jätavad oma hääle andmata. Samuti ei saa võlausaldajad esitada vastuväiteid võlgniku poolt saneerimiskavas märgitud teiste võlausaldajate nõuetele.

PankrS § 103 lg 4 kohaselt ei pea kaitsma kohtu või vahekohtu otsusega tunnustatud ega pankrotiseaduses nimetatud õiguslikesse registritesse kantud pandiõigust. Sellised nõuded loetakse kaitsmiseta tunnustatuks.

⁹⁶ P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses, lk 100.

Kuivõrd pankrotimenetluses esitab võlausaldaja ise oma nõuded, kui ta soovib pankrotimenetluses osaleda ning selle käigus jaotatavast varast oma nõue mingilgi määral rahuldatud saada, on pankrotimenetluses aktiivsemaks pooleks võlausaldaja, omades seega ka suuremat kontrolli pankrotimenetluses toimuva üle. Saneerimismenetluses on aga aktiivsemaks pooleks võlgnik – tema otsustab, milliste võlausaldajate nõuded saneerimiskavas märkida ning millises ulatuses ja mil viisil need ümber kujundatakse. Nii ei toimu saneerimismenetluses pankrotimenetlusega sarnast nõuete esitamist ega kaitsmist võlausaldajate üldkoosolekul. PankrS § 180 lg 2 kohaselt aga saab pankrotimenetluses sõlmida kompromissi alles pärast nõuete kaitsmist. Seega eeldab pankrotimenetluse raames sõlmitav kompromiss klassikalises pankrotimenetluses toimuva protseduuri läbimist: nõuete esitamist võlausaldajate poolt, nõuete põhjendatuse kontrolli halduri poolt ning nõuete kaitsmist.

SanS § 7 lg 3 kohaselt lisab võlgnik saneerimisavaldusele võlanimekirja. Viimane on oluline, kuna just selles märgitud andmete põhjal saadetakse saneerimisnõustaja poolt võlausaldajatele saneerimisteade saneerimismenetluse algatamise ja võlausaldajate nõuete suuruse kohta. Samas ei tulene seadusest, kas võlgnik peab võlanimekirjas märkima ning kas saneerimisnõustaja peab saneerimisteate saatma kõikidele võlausaldajatele või ainult nendele, kelle nõue saneerimiskavas ümber kujundada soovitakse.

Võlausaldajate nõuete ümberkujundamine ning seega võlausaldajate märkimine saneerimiskavas on eelkõige võlgniku huvides, millest tulenevalt ei ole tõenäoliselt palju neid võlausaldajaid, keda saneerimiskava ei puuduta. Siiski ei ole osade võlausaldajate saneerimiskavast välja jäämine välistatud. Seega peaks autori arvates saatma saneerimisteate kõikidele teadaolevatele võlausaldajatele, nii nagu seda tehakse ka pankrotimenetluses. Olenemata võlausaldajate nõude ümberkujundamisest saneerimiskavaga, puudutab ja piirab viimane kaudselt ka kavas märkimata võlausaldajate õigusi, näiteks nende õigust esitada pankrotiavaldus saneerimiskava kehtimise ajal. Teisalt ei vasta võlanimekirjas osade võlausaldajate märkimata jätmine ka kavaga puudutatud võlausaldajate huvidele, sest nii puudub neil kava vastuvõtmise üle otsustamiseks vajalik ülevaade võlgniku terviklikust võlaolukorrast. Kavas märkimata võlausaldajad aga saavad hakata oma nõudeid rahuldama väljaspool saneerimismenetlust, võides sellega kahjustada kavas märgitud võlausaldajate huve.

Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 § 13 kohaselt peab nõustaja saneerimismenetluse algatamise määrusest ühe nädala jooksul teavitama vastavast määrusest kõiki teadaolevaid võlausaldajaid. Soome saneerimisseaduse § 80 kohaselt teavitab kohus kõiki teadaolevaid võlausaldajaid võlgniku vastavast avaldusest, millele on võlausaldajatel võimalik oma vastuväiteid esitada. Läti maksejõuetusseaduse § 12 kohaselt avaldatakse avalik teadaanne maksejõuetusregistris ning Leedu saneerimisseaduse § 6 lg 2 p.-i 1 kohaselt on võlgnik kohustatud võlausaldajaid teavitama juba enne seda kui saneerimisavaldus üldse kohtule esitatakse. Autori arvates peaks muutma ka Eesti saneerimisseaduse regulatsiooni seoses võlausaldajate teavitamisega. Üheks võimaluseks teavitada saneerimismenetlusest kõiki võlausaldajaid oleks avaldada vastav teade Ametlikes Teadaannetes, nagu seda tehakse ka pankroti puhul, ning nagu see on ette nähtud Soomes ja Lätis. Siiski oleks autori arvates efektiivsem ja paremini võlausaldajate huvidele vastav meetod see, kui saneerimisnõustaja saadab saneerimisteate posti teel kõikidele võlausaldajatele: nii nendele, kelle nõue saneerimiskavas ümber kujundatakse, kui ka nendele, kelle nõuet kavas ei puudutata.

SanS § 12 lg 2 p. 3 kohaselt märgitakse võlausaldajatele edastatavas saneerimisteates muu hulgas võlausaldaja nõude suurus ettevõtja raamatupidamise alusel. Kui võlausaldaja saneerimisteates märgitud nõude suurus ei nõustu, saab ta selle vaidlustada, esitades saneerimisnõustajale vastava avalduse ja tõendid. Kui saneerimisnõustaja võlausaldaja vastuväitega ei nõustu, esitab ta võlausaldaja avalduse koos omapoolsete põhjendustega ja tõenditega mittenõustumise kohta kohtule, kes otsustab lõplikult võlausaldaja nõuete suuruse ning tagatise olemasolu ja ulatuse. Oluline on nõuete ja kõrvalnõuete suurus selgeks vaielda, sest enne saneerimiskava koostamist kinnitab kohus võlausaldajate nõuete suurused määrusega ning ümber hakatakse kujundama juba määruses märgitud nõuet. Samuti on vastuväite õigeaegne esitamine oluline, kuna võlausaldajal puudub määruskaebuse esitamise õigus nõude suurust kindlaks määrava määruse peale. Samas saab võlausaldaja SanS § 47 lg 1 kohaselt saneerimiskavaga ümberkujundamata nõude või ümberkujundamata nõude osa suhtes hagiavalduse esitada. Seega peaks võlausaldaja nõude märkimine saneerimiskavas selle tegelikult ulatuses olema eelkõige võlgniku enda huvides, sest sellisel juhul on võlgnikul võimalik vastavat nõuet ümber kujundada, sh vähendada, ning pääseda hilisemast kohtumenetlusest, millega kaasnevad võlgnikule täiendavad kulutused.

SanS § 13 lg 5 kohaselt on võlausaldaja nõude suurust kindlaks määrava kohtumääruse peale määruskaebuse esitamise õigus vaid võlgnikul. Autor leiab, et ka võlausaldajatele peaks

andma kaebeõiguse võlausaldaja põhi- ja kõrvalnõude suurust kindlaks määrava kohtumääruse osas. Võlausaldajatele kaebeõiguse andmine on oluline, kuivõrd SanS § 24 lg 2 kohaselt oleneb võlausaldaja põhinõude suurusest ka võlausaldaja häälte arv. Hääletamisega aga on võlausaldajatel võimalik mõjutada saneerimismenetluse tulemust. Seega on oluline vaielda nõude tegelik suurus selgeks enne nõuete ümberkujundamist ja saneerimiskava vastuvõtmist. Kuivõrd määruskaebusõiguse andmine on oluline kogu saneerimismenetluse lõpptulemuse suhtes, kaalub see üles ka asjaolu, et võlausaldajatele kaebeõiguse andmine võib venitada saneerimismenetlust. Samas peab autor vajalikuks märkida, et kuivõrd kiire saneerimismenetlus on eelkõige võlausaldajate enda huvides, ei pea kartma seda, et võlausaldajad hakkaksid pahatahtlikult ära kasutama neile antud määruskaebusõigust ning esitama kaebusi üksnes menetluse venitamise eesmärgil.

Nõude suurusele vastuväite esitamine omab tähendust ka saneerimismenetluse lõpetamise osas. Nimelt on SanS § 39 lg 2 p.-i 10 kohaselt üheks saneerimismenetluse ennetähtaegse lõpetamise aluseks nõude ebaselgus. SanS § 43 lg 1 kohaselt lõpetatakse saneerimismenetlus nõude ebaselguse tõttu ka siis, kui selgub, et ettevõtja vastu oleva nõude suurus on ebaselge. Varem kehtinud PankrS § 11 lg 3 p 2 kohaselt ei loeta nõuet selgeks juhul, kui võlgnik vaidleb sellele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et nõuet tuleb tõendada hagimenetluses. Kui võlgnik on nõudele vastu vaieldud, esitanud oma põhjendused ja tõendid ning nõude olemasolu kindlakstegemine eeldab asjaolude tuvastamist ja õiguslike hinnangute andmist mahus, mis väljub pankrotimenetluse raamest, ei saa pankrotiavalduse aluseks olevat nõuet lugeda selgeks ja seda tuleb tõendada hagimenetluses.⁹⁷ Seega peaks ka saneerimismenetluse vastavalt § 39 lg 2 p.-le 10 lõpetama juhul, kui kohus peab saneerimisnõustaja poolt esitatud võlausaldaja nõudega mittenõustumise avaldust lahendades hindama asjaolusid, mis ei ole saneerimismenetlusega seotud ning väljuvad ilmselgelt menetluse raamidest, arvestades seejuures põhimõtet, mille kohaselt peaks saneerimismenetlus toimuma võimalikult kiiresti.

Erinevalt pankrotimenetlusest ei saa saneerimismenetluses võlgniku poolt ümberkujundatavatele nõuetele esitada vastuväiteid teised võlausaldajad. SanS § 20 lg 3 kohaselt on võlausaldajatel küll õigus saneerimiskava projekti osas seisukoht võtta, mis võib ju puudutada ka teiste kavas märgitud võlausaldajate nõudeid, kuid nõue kujundatakse ümber siiski sellises ulatuses ja sellisel viisil nagu võlgnik seda taotleb või nagu saneerimisnõustaja

⁹⁷ RKTko 3-2-1-17-02. p. 10.

või kohus nõuet omava võlausaldaja vastuväite kohaselt otsustab. Pankrotimenetluses seevastu jäetakse PankrS § 103 lg 8 kohaselt arvestamata vaid sellise võlausaldaja vastuväide, kelle nõue on jäänud tunnustamata ning kes ei esitanud tunnustamishagi või kelle vastav hagi on jäänud rahuldamata. Võlausaldajatel, kelle nõue on tunnustatud, on aga õigus vastu vaielda teiste pankrotivõlausaldajate poolt esitatud nõuetele. Näiteks Rootsi pankrotiseaduse ptk 9 § 11 kohaselt võivad haldur, võlausaldaja, kes on varem esitanud *lodge of proof*i ning võlgnik esitada ka teise selleks õigustatud isiku poolt esitatud vastuväite toetuseks täiendavaid asjaolusid ja tõendeid, millele esialgne vastuväite esitaja oma vastuväites viitamata jättis.

Saneerimiskavas märgitud teiste võlausaldajate nõuetele vastuväidete esitamise võimaluse andmine võlausaldajale aitaks välistada võlgniku ja võlausaldaja võimaliku kokkumängu nõude ümberkujundamise osas. Samas venitaks see saneerimismenetlust. Võlausaldajate huviks aga on saada oma nõuded rahuldatud võimalikult kiiresti, millest tulenevalt on oluline ka saneerimismenetluse läbiviimise kiirus. Menetluse kiirus mängib olulist rolli saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses. Võlgniku ning võlausaldaja võimalikku kokkumängu nõude ümberkujundamise osas saab aga välistada ka võlausaldaja poolt SanS § 26 alusel esitatava avaldusega saneerimiskava kinnitamata jätmiseks. SanS § 26 p. 3 kohaselt võib võlausaldaja esitada kohtule avalduse saneerimiskava kinnitamata jätmiseks juhul, kui ta leiab, et teda koheldakse oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega. Viimase juhtumiga on autori arvates tegemist ka võlgniku-võlausaldaja kokkumängu puhul. Seega, arvestades eelkõige võlausaldajate huvi kiire menetluse vastu, tuleb asuda seisukohale, et saneerimisteates märgitud teiste võlausaldajate nõuetele vastuväite esitamise õiguse andmine võlausaldajatele ei ole saneerimismenetluses põhjendatud.

Võrreldes saneerimismenetlusega omab võlausaldaja pankrotimenetluses suuremat kontrolli menetluses toimuva üle. Seega on võlausaldajate huvid seoses nõuete esitamise, kaitsmise ja kindlakstegemisega tagatud mõnevõrra paremini pankrotimenetluses. Ka kestvuslepingu pooleks oleva võlausaldaja, eelkõige liisinguandjaks oleva võlausaldaja huvid on kaitstud paremini pankrotimenetluses, kuivõrd saneerimismenetluses on võimalik ümber kujundada tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid ning liisinguandjal puudub võimalus lepingu ülesütlemiseks saneerimiskava kehtimise ajal. Autori arvates oleksid liisinguandja huvid saneerimismenetluses paremini tagatud, kui sätestada saneerimisseaduses konkreetsed piirangud tulevikus sissenõutavaks muutuvate nõuete ümberkujundamisele. Samuti tuleks kaaluda liisinguandjale lepingu ülesütlemise õiguse andmist. Võlausaldajate üldiste huvide

paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks neile anda määruskaebuse esitamise õigus võlausaldaja nõuet kindlaksmäärava kohtumääruse peale, kuivõrd võlausaldaja nõude suurus mõjutab tema häältearvu ja seega saneerimismenetluse lõpptulemust. Sarnaselt pankrotimenetlusega peaks ka saneerimismenetluses võlanimekirjas märkima ja saneerimisteate saatma kõikidele võlausaldajatele, kuivõrd saneerimiskava puudutab ka selles mitte märgitud võlausaldajate õigusi. Samuti saaksid võlausaldajad, kelle nõue kavaga ümber kujundati, kõiki võlgniku kohustusi sisaldava võlanimekirja alusel tervikliku ülevaate võlgniku võlaolukorrast, mis on oluline saneerimiskava vastuvõtmise üle otsustamisel.

3.2. Saneerimiskava ning kompromissettepanek, nende kinnitamine ja tagajärjed võlausaldajate jaoks

Pärast nõuete kindlakstegemist saneerimismenetluses koostatakse saneerimiskava. See on ettevõtja tegevusplaan saneerimismenetluse toimumise ajaks. Just saneerimiskavaga pannakse paika, kuidas ja milliste vahendite abil kavatsetakse võlgnik makseraskustest päästa ning millisel viisil võlausaldajate nõuded ümber kujundatakse. Oma olemuselt vastab saneerimiskava pankrotimenetluse raames koostatavale kompromissettepanekule, millele PankrS § 179 lg 1 kohaselt lisatakse ka majandus- või kutsetegevuse jätkamise kava ja ettevõtte tervendamiskava juhul, kui võlgnik tegeleb majandus- või kutsetegevusega.

SanS § 21 sätestab, millised faktilised asjaolud peavad olema saneerimiskavas välja toodud. SanS § 21 lg-s 1 toodud asjaolude puhul on tegemist miinimumnõuetega saneerimiskavale. Viidatud normi kohaselt tuleb kavas kirjeldada hetkeolukorda ning analüüsida selle tekkimise põhjuseid. Seejärel tuleb seada eesmärgid, mida saneerimisega soovitakse saavutada ning viimasena valida vastavalt hetkeolukorrale ja eesmärkidele sobivad vahendid.⁹⁸ Saneerimisabinõude näitlik loetelu on toodud SanS §-s 22. Lisaks eelnevale on Riigikohus omalt poolt lisanud, et saneerimiskavas peab välja tooma ka selle, mis võimalused oleksid nõuete rahuldamiseks pankrotimenetluses.⁹⁹ Sellist Riigikohtu seisukohta saab pidada õigustatuks, kuna nii saavad võlausaldajad paremini arvestada saneerimiskava vastuvõtmisel

⁹⁸ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 27 - 28.

⁹⁹ RKTKm 3-2-1-122-09. p. 19.

saneerimise kasulikkuse ja põhjendatuse üle. Kui aga võlgnik ei suuda ära näidata, et saneerimine on võlausaldajate jaoks kõige kasulikum viis võlgniku maksejõuetusprobleemi lahendamiseks, siis puudub võlausaldajatel üldjuhul ka huvi oma poolthääle andmiseks. Samuti vastab see seisukoht USAs kehtivale *best interest of creditor's test* põhimõttele.

SanS § 21 lg 1 p 3 kohaselt peab saneerimiskavas sisalduma ka saneerimiskava täitmise tähtaeg. Saneerimisseaduses sellist tähtaega sätestatud ei ole. Seega saavad saneerimiskava osalised ise vabalt otsustada, kui pika aja jooksul kava täidetakse. Kuna kavaga piiratakse võlausaldajate õigusi ning selline piirang peab toimuma kindla ja võlausaldajatele teada oleva aja vältel, peaks autori arvates reguleerima kava täitmise maksimumtähtaja siiski seaduse tasandil. Nõustuda ei saa seisukohaga, mille kohaselt, delegerides kava täitmise tähtaja fikseerimine võlausaldajatele või kohtule, ei seata võlausaldajaid halvemasse olukorda võrreldes seaduses tähtaja sätestamisega.¹⁰⁰ Saneerimiskavas märgitakse tähtaeg eelkõige võlgniku initsiatiivil ning saneerimiskava võib kinnitada ka kohus ilma võlausaldajate nõusolekuta, millisel juhul ei fikseeri kava täitmise tähtaega võlausaldajad. Samuti mõjutab saneerimiskava selles puudutamata võlausaldajate huve ja õigusi, kes ei saa üldse hääletamisel osaleda ega sellest tulenevalt ka saneerimiskava täitmise tähtaja osas kaasa rääkida. Saneerimiskava täitmise tähtaja reguleerimine seaduse tasandil aga tagaks õiguskindluse nii kavaga puudutatud kui puudutamata võlausaldajatele.

Saneerimiskava täitmiseks kuluv aeg oleneb ka ettevõtte suurusest, võlausaldajate arvust *etc.* Seega ei pruugi seadusandja poolt antav näiteks kolmeaastane saneerimiskava täitmise tähtaeg olla piisav ühe ettevõtte edukaks saneerimiseks. Autori arvates on saneerimiskava täitmise tähtaja paindlikkust võimalik saavutada selliselt, et saneerimisseaduses nähakse küll ette maksimaalne tähtaeg kava täitmiseks, kuid jäetakse võimalus seda tähtaega mõjuval põhjusel pikendada. Nii oleks võlausaldajatele tagatud suurem kindlustunne võrreldes kehtiva regulatsiooniga, mille kohaselt põhimõtteliselt on võimalik sätestada ka 20aastane saneerimiskava täitmise tähtaeg. Samas oleks tagatud ka ettevõtte saneerimiseks vajalik paindlikkus. Sarnaselt on see reguleeritud ka Leedus ja Lätis. Leedu saneerimisseaduse art 12 lg 3 kohaselt ei tohi saneerimine kesta rohkem kui neli aastat ning kohus võib seda võlgniku või nõustaja avalduse ning võlausaldajate koosoleku otsuse alusel pikendada ühe aasta võrra. Läti maksejõuetuse seaduse § 48 kohaselt on vastavaks tähtjaks 2 aastat, mida võib

¹⁰⁰ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

võlausaldajate enamiku nõusolekul pikendada 2 aasta võrra.

Praktikas on mõistlikuks saneerimiskava täitmise tähtjaks peetud kahte kuni kolme aastat.¹⁰¹ Autor nõustub sellise seisukohaga, leides, et saneerimiskava täitmise tähtaeg ei tohiks olla liiga pikk. Silmas tuleb pidada raha väärtuse vähenemist ajas ning asjaolu, et mida pikem on saneerimiskava täitmise tähtaeg, seda keerulisem on kohtul ja võlausaldajatel nõ ennustada kava täitmise edukuse tõenäosust. Samuti tuleb saneerimiskava tähtaja puhul arvestada võlausaldajate õiguste piiratusega saneerimiskava kehtimise ajal ning võlausaldajate ebakindlusega saneerimismenetluse edukuse ning nõuete rahuldamise osas, mille kompenseerimiseks ei ole võlgnik kohustatud andma võlausaldajatele mingit tagatist. Samas on Riigikohus märkinud, et võlausaldajatele, kelle nõudeid soovitakse rahuldada alles kümne või enama aasta pärast tuleb vajadusel anda ka tagatis kava täitmise kohta, näiteks käendus või kolmanda isiku pant.¹⁰² Autori arvates oleks õigustatud saneerimiskava kehtivuse ajal võlausaldajatele tagatise andmine, kuivõrd pandieseme kasutamisega võlgniku poolt kaasneb ka asja kulumine ning selle väärtuse vähenemine.

Sarnaselt saneerimismenetlusele ei ole ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral selle tähtaeg seadusega reguleeritud. Siiski on ette nähtud tähtaeg pandiga tagatud võlausaldajate kaitseks olukorras, kus pandipidaja hääletab kompromissi vastu. Nii on PankrS § 182 lg 2 kohaselt võimalik välistada pandipidaja õiguste maksmapanek maksimaalselt üheks aastaks. Autori arvates on viidatud säte põhjendatud ning peaks sisalduma ka saneerimisseaduses, kuna selline piirang välistab pandipidajate õiguste piiramise põhjendamatult pika aja jooksul, mille kestel võib väheneda ka pandieseme väärtus. Samuti tagab selline regulatsioon pandipidajatele õiguskindluse.

Pärast saneerimiskava koostamist peavad võlausaldajad selle hääletamise teel vastu võtma ning kohus omakorda kinnitama. Hääletamine võib toimuda nii koosolekul kui ka koosolekut pidamata ning võlausaldaja võib oma hääle anda ka kirjalikult esitatavas seisukohas. Võlausaldajate häälte arv on võrdeline tema põhinõude suurusega ning kava vastuvõtmiseks on vaja vähemalt poolte kõigi võlausaldajate hääli, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku kõigist häälest. Sellise nõudega on üritatud vältida ühe suure võlausaldaja domineerimist

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² RKTKm 3-2-1-25-11. p. 55.

väiksemate nõuetega võlausaldajate üle.¹⁰³ Nii võlausaldajate häälte enamust kui nõuete enamust kava vastuvõtmiseks on vaja ka Soome saneerimisseaduse § 52 lg 1 kohaselt. Seda siiski juhul, kui saneerimiskava poolt ei ole hääletanud kõik teadaolevad võlausaldajad (Soome saneerimisseadus § 50 lg 1). Autori arvates järgib nõue, mille kohaselt on kava vastuvõtmiseks vajalik nii võlausaldajate häälte kui ka nõuete enamus hästi demokraatia printsiipi võlausaldajate omavahelistes suhetes, kuivõrd nii saavad võlgniku saneerimise üle otsustada ühtviisi nii väiksema kui ka suurema nõude omanikeks olevad võlausaldajad.

Nõuete rahuldamine võib toimuda ka võlausaldajate rühmade kaupa, kuid erinevalt Läti, Soome, Saksamaa ning USA vastavast regulatsioonist ei ole Eesti saneerimisseaduse kohaselt rühmade moodustamine kohustuslik. Siiski on Riigikohus asunud seisukohale, et kui saneerimiskavas koheldakse võlausaldajaid sisuliselt erinevalt, kas siis nõuete rahuldamise protsendi või ajutamise pikkuse osas *etc*, tähendab see automaatselt rühmade loomist ja sellest tulenevaid erinevaid hääletusprotseduure.¹⁰⁴ Selline Riigikohtu seisukoht vastab autori arvates võlausaldajate huvidele, kuivõrd tagab võlausaldajatele võimaluse hääletada rühmades ning välistab selle, et võlgnik ei jäta rühmad moodustamata üksnes seetõttu, et saavutada lihtsamini kava vastuvõtmine.

SanS § 24 lg 4 kohaselt on kava vastu võetud, kui igas rühmas hääletab saneerimiskava poolt vähemalt pool kõigist ühte rühma kuuluvatest võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku rühmas esindatud häälest. Seega, näiteks juhul, kui pandipidajate rühmas hääletab kava vastuvõtmise poolt alla poole pandipidajatest või ei anna oma poolthäält pandipidaja, kellele kuulub üle 2/3 nõuetest, ei ole saneerimiskava vastu võetud ka juhul, kui kõik teised võlausaldajate rühmad peale pandipidajate rühma selle vastu on võtnud. Seega on võlausaldajal võimalik rühmas hääletamisega lihtsamini saavutada kava vastuvõtmata jätmine. SanS § 29 lg 1 p.-i 2 kohaselt on võlausaldajate rühmitamise korral vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse esitamiseks vaja võlausaldajate enamust rühmade kaupa. Seega on ka võlausaldajate tahte vastaselt saneerimiskava kinnitamist võimalik lihtsamini välistada rühmas hääletamise korral.

SanS § 26 p 3 kohaselt ei tohi võlausaldajat kohelda oluliselt halvemini võrreldes teiste

¹⁰³ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 32.

¹⁰⁴ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 40.

võlausaldajatega või samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega. Vastasel juhul on see üheks saneerimiskava kinnitamata jätmise aluseks. Võrrelda saab vaid võrreldavaid ehk sarnases olukorras olijaid. Ka võrdsuspõhimõtte enda kohaselt tuleb samas positsioonis olevaid võlausaldajaid kohelda võrdsel moel.¹⁰⁵ Seega ei saa võrrelda tagatud võlausaldaja nõude ajatamist tagamata võlausaldaja 50% suuruse nõude vähendamisega, kuivõrd tegemist ei ole sarnastes olukordades olevate sarnaste isikutega. Võlausaldajate võrdset kohtlemist saavad nii võlausaldajad kui kohus hinnata kõige paremini siis, kui nõuete ümberkujundamine toimub võlausaldajate rühmade kaupa, kuhu on isikud jaotatud sarnaste aluste järgi ning seega on nad võrreldavad. Samas ei oleks võlausaldajate rühmitamisel mõtet selliste ettevõtete saneerimisel, kus on vaid mõni, kuid siiski erinevas positsioonis olev võlausaldaja.

Soome saneerimisseaduse § 51 kohaselt, kui saneerimiskava poolt ei hääleta kõik võlausaldajad, jagatakse võlausaldajad rühmadesse ning hääletamine toimub rühmades. Soome saneerimisseaduse § 51 lg 3 sätestab ka võlausaldajate rühmadesse jagamise alused. Nii kuuluvad ühte rühma pandipidajad, samuti kuuluvad ühte rühma võlausaldajad, kes saavad oma nõude maksma panna ilma kohtuotsuseta või – määruseta *etc.* Läti maksejõuetusseaduse § 42 lg 2 kohaselt toimub hääletamine rühmades ning rühmadesse jaotamise aluseks on asjaolu, kas võlausaldaja nõue on pandiga tagatud või mitte.

SanS § 21 lg 2 kohaselt võib saneerimiskavas ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse rühmade kaupa. Uue rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendused moodustatakse saneerimiskavas. Seega on kehtiva regulatsiooni kohaselt jäetud võlgnikule vabadus otsustada, kas moodustada võlausaldajate rühmad või siis need moodustamata jätta. Autori arvates on põhjendatud saneerimisseaduse täpsustamine rühmade moodustamise osas, kuivõrd kehtiva regulatsiooni kohaselt on ebaselge, millistel alustel on rühmade moodustamine lubatud, millistel mitte.¹⁰⁶ Nii võiks näiteks Soome saneerimisseaduse või Läti maksejõuetusseaduse eeskujul sätestada rühmadesse jagamise alused, mille kohaselt, kui hääletamine toimub rühmades, peavad erineva rühma moodustama vähemalt pandipidajad ja tagamata võlausaldajad. Seoses pandipidajate huvide kaitsmisega oleks põhjendatud sätestada neile rühmas hääletamise võimalus ka siis, kui võlgnik saneerimiskavas võlausaldajaid ei rühmita. Samuti oleks selguse huvides põhjendatud saneerimisseaduses Riigikohtu seisukoha sätestamine, mille kohaselt tähendab võlausaldajate

¹⁰⁵ T. Saarmaa. Pankrotimenetluse põhimõtted, lk 354.

¹⁰⁶ M. Vutt. *Op. Cit.*, lk 20.

sisuliselt erinev kohtlemine ka võlausaldajate rühmade moodustamist.¹⁰⁷

Konkreetselt võlausaldaja kohtlemise võrdlus teiste saneerimiskavas nimetatud võlausaldajatega on oluline näiteks juhul, kui võlausaldaja soovib esitada kohtule SanS § 26 kohaselt avaldust saneerimiskava kinnitamata jätmiseks. Seda saab võlausaldaja teha siis, kui ta on eelnevalt saneerimiskava vastu hääletanud. Seega saavad kavale vastuväite esitada vaid need võlausaldajad, kelle nõuet kavas ümber kujundada soovitakse. Kõnealust avaldust esitada sooviv võlausaldaja peab ära näitama, et saneerimiskava koostamise või vastuvõtmise käigus on rikutud oluliselt tema õigusi või saneerimiskava alusel koheldakse teda halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega.

Kui võlausaldajad on saneerimiskava vastu võtnud, esitatakse see kohtule kinnitamiseks. Kinnitamisel kontrollib kohus, kas kava vastuvõtmisel on järgitud saneerimisseaduses sätestatud formaalseid nõudeid, ning annab hinnangu võlausaldaja avaldusele saneerimiskava kinnitamata jätmiseks. Kava kinnitamine on oluline, kuna ilma selleta ei oma saneerimiskava võlgniku ega võlausaldajate jaoks mistahes õiguslikke tagajärgi ja seda isegi juhul, kui kõik võlausaldajad hääletasid saneerimiskava poolt. Seega on lõplikuks otsustajaks siiski kohus, mitte võlausaldajad. Viimast näitab ka asjaolu, et kohtul on võimalik saneerimiskava kinnitada isegi ilma võlausaldajate nõusolekuta. Just see on üheks oluliseks erinevuseks saneerimis- ning pankrotimenetluse raames võlausaldajate nõuete ümberkujundamisel, kuivõrd pankrotimenetluses võlgniku tervendamine ning kompromissotsuse tegemine ilma võlausaldajate nõusolekuta kõne alla ei tule.

Sarnaselt U.S.C. §-s 1129 ja Soome saneerimisseaduse §-s 54 sätestatule annab ka SanS § 29 võlgnikule õiguse taotleda saneerimiskava kinnitamist juhul, kui võlausaldajad ei ole seda vastu võtnud. USA-s tuntakse võlausaldajate poolt vastu võtmata saneerimiskava kohtupoolset kinnitamist *cramdown*-na. See on võimalik siis, kui vähemalt üks võlausaldajate rühm, kelle nõudeid on kavas vähendatud või muul viisil muudetud (*impaired creditors*), on kava vastu võtnud. Samas ei ole kava kinnitav hoolimata sellest, et võlausaldajate rühm on kava poolt hääletanud, kui üks võlausaldaja sellest rühmast esitab vastuväite, tuginedes

¹⁰⁷ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 40.

asjaolule, et võlgnik pakub kavas vähem, kui ta saaks ettevõtte likvideerimise korral.¹⁰⁸

Saneerimisseaduses ei ole *expressis verbis* sätestatud, et võlausaldaja peaks saama saneerimiskava alusel rohkem kui pankrotimenetluses ning et sellise võrdluse peab saneerimiskavas välja tooma. Siiski on Riigikohus lahendis nr 3-2-1-25-11 kirjeldatud kohustuse olemasolule viidanud.¹⁰⁹ Autori arvates tuleks kõnealuse võrdluse väljatoomist pidada üheks miinimumnõudeks saneerimiskavas sisalduma pidavale. SanS § 29 kohaselt saab kohus kinnitada vastuvõtmata saneerimiskava juhul, kui see vastab SanS § 21 nõuetele. SanS § 21 lg 1 sätestab miinimumnõuded saneerimiskavas sisalduma pidavale. Seega saaks kohus võlausaldajate poolt vastuvõtmata kava kinnitada juhul, kui selle alusel saab võlausaldaja rohkem kui ta saaks tõenäoliselt pankrotimenetluses ning kui selline asjaolu on võlgniku poolt saneerimiskavas ka välja toodud. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei saa võlausaldaja esitada avaldust saneerimiskava kinnitamata jätmiseks tulenevalt asjaolust, et ta saab pankrotimenetlusest rohkem kui saneerimiskava alusel. Autori arvates peaks sellise aluse SanS §-s 26 *expressis verbis* võlausaldajate jaoks sätestama.

USA regulatsiooni kohaselt peab kohus edukaks *cramdown'ks* tuvastama, et kava oleks õiglane iga kavale vastu hääletanud võlausaldajate rühma suhtes, kelle vastu *cramdown'i* taotletakse. U.S.C. § 1129 (b) (2)-s on sätestatud, mis on mingi rühma võlausaldajate suhtes aus ja õiglane ning ainult nende tingimuste esinemisel võib kohus kava hoolimata võlausaldajate vastuseisust kinnitada. Nii võib pandipidajate poolt vastu võtmata kava kinnitada juhul, kui pandipidaja säilitab tagatise ning saab kava kehtimise perioodi ajal makseid võrdeliselt tagatud nõude suurusega, kui tagatis müüakse ning võlausaldaja nõue rahuldatakse täielikult või kui võlausaldajale antakse tema nõude väärtusele vastav muu asi või (sula)raha. Toodud juhtudel on saneerimiskava kinnitatav vaatamata võlausaldajate vastuväidetele. Tagamata võlausaldajate poolt vastu võtmata kava võib aga hoolimata nende vastuseisust kinnitada juhul, kui kava alusel rahuldatakse küll kogu nende nõue, kuid see ajatatakse, või juhul, kui võlausaldajate nõuet ei rahuldata küll kogu ulatuses, kuid kohus on veendunud, et kava alusel ei säilita võlgnikust ettevõtte aktsionärid omandiõigust.¹¹⁰

¹⁰⁸ D. L. Buchbinder. *Op. Cit*, lk 483 - 484.

¹⁰⁹ RKTkm 3-2-1-25-11 p. 49.

¹¹⁰ D. L. Buchbinder. *Op. Cit*, lk 486 -489.

Eesti saneerimisseaduses ei ole sätestatud miinimumnõudeid, mis võlausaldajate tahte vastaselt kava kinnitamiseks esinema peavad. Saneerimiskava kinnitamine või kinnitamata jätmine on aga kohtu diskretsioon. Samas on küsitav kohtu pädevus selliste, oma olemuselt majanduslike küsimuste üle otsustamisel. Ka Leedus tuntakse muret selle üle, et kohtunikud on üle koormatud ja kehvalt ette valmistatud, et lahendada maksejõuetusasju. Kohtutes peaksid olema spetsiaalsed maksejõuetusega tegelevad kohtunikud.¹¹¹ Kuigi võlausaldajate poolt vastu võtmata jäetud saneerimiskava kinnitamiseks peab kohus määrama kaks eksperti, kes annavad kavale majandusliku hinnangu, ei ole eksperdi arvamusel siiski kohtu jaoks ette kindlaks määratud jõudu. Kohus küll ei saa kinnitada ettevõtte saneerimiskava juhul, kui kumbki ekspert ei ole pidanud saneerimist tõenäoliselt edukaks, kuid saab seda teha siis, kui vähemalt üks ekspert on hinnanud saneerimist edukaks. Lõpliku otsuse aga langetab kohus siiski oma siseveendumuse kohaselt,¹¹² hinnates kava täitmise tõenäosust. Seejuures tuleb arvestada, et mida pikem on kava tähtaeg, seda vähem objektiivsem on hinnang ning seda põhjalikum peaks see olema.¹¹³

Saksamaa, Leedu ega Läti saneerimisseadusest ei tulene kohtule õigust kinnitada võlausaldajate poolt vastu võtmata saneerimiskava.

Saneerimiskava kinnitamine ilma võlausaldajate nõusolekuta tõstatab küsimuse ka võlausaldajate omandiõiguse rikkumisest. Seda eriti juhul, kui saneerimiskavaga nähakse ette võlausaldaja nõude vähendamine või kustutamine, milline võimalus ei ole saneerimisseaduse kohaselt välistatud. Kõnealust küsimust aga ei tekita pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi kinnitamine kohtu poolt, sest pankrotiseaduse kohaselt ei ole kohtul lubatud kinnitada kompromissi, mida võlausaldajad vastu võtnud ei ole.

Võlausaldaja õigus omandile on põhiõigus. PS § 32 kohaselt on igaühe omand puutumatu ja võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Paragrahvi 32 kaitse ulatub nii asjadele kui ka rahaliselt hinnatavatele õigustele ja nõuetele, seejuures on kaitstud nii omandist tulenevad asjaõiguslikud kui võlaõiguslikud nõuded ning lisaks asjadele võidakse

¹¹¹ R. Norkus. S. Kavalne. *Op. cit.*, lk 231.

¹¹² RKTKm 3-2-1-131-10. p. 19.

¹¹³ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 37.

omandi mõistena käsitada ka teatud teisi varalisi huve ja õigusi. Omand võib olla olemasolev omand või vara, sh nõuded, mille suhtes isikul on vähemalt õiguspärane ootus, et need realiseeruvad.¹¹⁴ Selline õiguspärane ootus on ka võlausaldajatel võlgnikuga võlasuhtesse astudes oma nõude osas. Nõustuda ei saa aga väitega, et võlausaldaja ei kaota osa oma nõudest mitte kohtu tegevuse, vaid ettevõtjaga majandussuhtesse astudes ise endale võetud loomuliku äririski tõttu,¹¹⁵ kuivõrd ümber saab kujundada ka nende võlausaldajate nõuded, kes astusid võlgnikuga võlasuhtesse enne saneerimisseaduse jõustumist. Seetõttu ei saanudki nad sellest tulenevat riski ega nõuete ümberkujundamise võimalust ette näha. Üldjuhul on võlausaldajad just äririskide vähendamiseks nõudnud tagatist, samas on saneerimismenetluses võimalik ka tagatud nõuete ümberkujundamine. Seega ei ole võlausaldaja ise endale sellist riski võtnud. Vastupidi, tagatise nõudmisega on ta oma äririske hoopis vähendada püüdnud. Kui aga asuda seisukohale, et võlausaldaja ise võttis endale oma nõude vähenemise või kaotamise riski, peaks talle jääma valikuvabadus ka selles osas, millises menetluses ta seda riski kannab – kas siis vastavalt pankroti- või saneerimismenetluses.

Kitsendused omandi valdamisele, kasutamisele ja käsutamisele tuleb sätestada seadusega.¹¹⁶ Konkreetset juhul on võlausaldajate vara vähendamise võimalus nende nõusolekuta reguleeritud saneerimisseadusega ning seega on täidetud konkreetne tingimus ilma omaniku nõusolekuta vara võõrandamiseks.

Omandi võõrandamiseks vajalik üldine huvi on hinnanguline ja ajas muutuv kriteerium. Näiteks ei ole sundvõõrandamine üldistes huvides juhul, kui see on toimunud ainuüksi teise eraisiku kasuks. Seejuures võib sundvõõrandamisena käsitleda isikule pandud kohustust müüa talle kuuluv vara ning olukorda, kus isiku omandiõigust on nii ulatuslikult piiratud, et ta on faktiliselt täielikult jäänud ilma oma omandiõiguse teostamise võimalusest.¹¹⁷ Seega saab autori arvates sundvõõrandamisena käsitleda ka võlausaldajatele pandud kohustust nõustuda saneerimiskava kinnitamisega ning oma vara vähendamise või kustutamisega. Saneerimine toimub eelkõige just võlgniku ehk teise eraisiku huvides. Võlausaldajate huvidele vastaks nõude vähendamine vaid juhul, kui kokkuvõttes saaks nõue rahuldatud suuremas ulatuses kui mõnes muus alternatiivses menetluses. Sellest aga saab rääkida vaid nõude vähendamise

¹¹⁴ P. Roosmaa. PõhiSK § 32/2.2. ja 2.3. - E.J. Truuväli jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Juura 2008.

¹¹⁵ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 36.

¹¹⁶ P. Roosmaa. *Op. Cit.*, § 32/5.2.

¹¹⁷ P. Roosmaa. *Op. Cit.*, § 32/4.1. ja 4.2.

korral. Kindlasti ei vasta võlausaldajate huvidele nõude täielik kustutamine, millisel juhul ei saa võlausaldaja nõue rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega. Üldine huvi võiks aga kõne alla tulla näiteks juhul, kui ettevõtja puhul on tegemist olulise tööandjaga maapiirkonnas ning sellise ettevõtte saneerimisega säästetakse paljude inimeste töökohad, mis toob tulu ka ettevõtte asukohaks olevale piirkonnale.

Saneerimisseadusega ei ole ette nähtud õiglast ja kohest hüvitist saneerimiskavaga võlausaldaja nõude vähendamise või kustutamise eest. Vara sundvõõrandamine ilma selle vara väärtusega mõistlikus seoses oleva hüvitise maksmiseta kujutab endast üldjuhul ebaproportsionaalset sekkumist isiku omandiõigusesse. Hüvitise täielikku puudumist võib aga pidada õigustatuks üksnes erandlikes oludes.¹¹⁸ Äärmisel juhul võiks autori arvates käsitleda hüvitisena, kuigi ka seejuures mitte kohese hüvitisena, saneerimise õnnestumise korral rahuldatud nõuet ulatuses, mis ületab nõudesummat, mille võlausaldaja oleks saanud pankrotimenetluses.

Nähtuvalt eeltoodust ei ole saneerimiskava kinnitamisel ilma võlausaldajate nõusolekuta täidetud PS §-i 32 teises lauses sätestatud tingimused omaniku nõusolekuta tema omandi võõrandamiseks, seda eriti juhul, kui saneerimiskavaga vähendatakse või kustutatakse võlausaldaja nõuet. Seega ei saa pidada põhiseaduspäraseks saneerimiskava kinnitamist ilma võlausaldajate nõusolekuta.

Saksamaal ei ole lubatud võlausaldajate poolt vastuvõtmata kava kinnitamine kohtu poolt. Samas on InsO §-s 245 sätestatud võlausaldajatele keeld kava vastuvõtmisele pahatahtlikult vastu töötada. InsO § 245 kohaselt loetakse vastav võlausaldajate rühm oma hääle andnuks juhul, kui võlausaldajad ei kaota kava kohaselt midagi võrreldes ilma kavata, kui vastava rühma võlausaldajad saavad mõistliku osa majanduslikust väärtusest, mis vastab teistele kavas märgitud võlausaldajatele ning kui enamus võlausaldajate rühmadest on kavale oma nõusoleku andnud.

Lähtudes eeltoodust tuleks autori arvates muuta saneerimisseadust selliselt, et kohtul oleks õigus kinnitada üksnes võlausaldajate poolt vastuvõetud saneerimiskava, nii nagu see on ka

¹¹⁸ P. Roosmaa. *Op. Cit.*, § 32/4.3.

pankrotimenetluses sõlmitava kompromissi korral. Ka maailmapanga ekspertide arvates ei tohiks kohtul olla õigust saneerimiskava heaks kiita ega tagasi lükata. Kohtu kohustus on tagada, et heakskiit on saavutatud nõuetekohaselt, ilma pettuseta *etc.* Seega peaks jääma kohtule vaid seaduslikkuse tagaja passiivne roll.¹¹⁹ Lisaks leiab autor, et võlausaldajate vastutöötamise vältimine on saneerimisseaduses suhteliselt hästi tagatud ka saneerimiskava vastuvõtmiseks seatud tingimusega, mille kohaselt on kava vastuvõtmiseks vajalik nii võlausaldajate häälte kui ka nõuete enamus. Nii ei saa saneerimiskava vastuvõtmise üle otsustada üksnes suure nõude omanikuks olevad võlausaldajad. Siiski võiks võlausaldajate vastutöötamise kaitseks kaaluda Saksamaa eeskujul võlausaldajate vastutöötamise keelu sätestamist saneerimisseaduses. Nii oleks ühelt poolt tagatud võlausaldajatele põhiseadusega tagatud õigus ise oma omandi üle otsustada. Teisalt oleks tagatud see, et võlgniku saneerimine ei jääks üksnes mõne kiusliku võlausaldaja taha.

Kui võlgnik on koostanud ülalkirjeldatud tingimustele vastava saneerimiskava ning kohus on selle pärast võlausaldajate poolt vastu võtmist või siis võlausaldajate tahte vastaselt võlgniku avalduse alusel kinnitanud, on saneerimiskava sarnaselt pankrotimenetluses sõlmitava kompromissiga siduv kõikide võlausaldajate jaoks, ka nende, kes hääletasid kava vastu, v.a võlausaldajate jaoks, kelle nõudeid kavas ümber ei kujundatud. Kuigi saneerimiskava ei ole siduv võlausaldajatele, keda saneerimiskava ei puuduta, mõjutab saneerimiskava siiski ka kavas märkimata võlausaldajate huve ja õigusi. Nii ei saa nad SanS § 49 lg 1 kohaselt esitada pankrotiavaldust saneerimiskava kehtivuse ajal ega arvestada viivist ega leppetrahvi saneerimismenetluse toimumise aja eest.

Alates kava kinnitamisest kohtu poolt hakkavad kehtima saneerimiskavas sätestatud õiguslikud tagajärjed, mis kehtivad kuni saneerimismenetluse lõppemiseni või lõpetamiseni.

Võlausaldajate jaoks on oluline, et kinnitatud saneerimiskava, nagu ka pankrotimenetluses tehtud kompromiss, on täitedokumendiks vastavalt saneerimiskavas või kompromissis ümber kujundatud nõude osas selles märgitud suuruses. Nii saab võlausaldaja pöörduda täituri poole kohe, kui võlgnik jätab saneerimiskava või kompromissi alusel selles märgitud makse kavas

¹¹⁹ United Nations Commission on International Trade Law. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, lk 228. Arvutivõrgust kättesaadav: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf. (09.03.2012).

märgitud kuupäevaks tasumata. Samas ei saa võlausaldaja saneerimiskavas või kompromissotsuses nimetatud tähtaja jooksul panna täitemenetluses maksma nendes ümberkujundatud nõudeid.

SanS § 47 lg 1 kohaselt ei saa võlausaldaja esitada hagiavaldust nõude alusel, mille suhtes saneerimiskava kehtib. Küll aga saab ta esitada hagi selle nõude osa ulatuses, milles konkreetne nõue kavaga kaetud ei ole. Pankrotiseadus hagi esitamist kompromissi kehtivuse ajal selles märgitud nõude osas ei reguleeri. Autor leiab, et kuivõrd sarnaselt saneerimismenetlusele on ka kompromiss suunatud võlgniku tervendamisele ning hagiavalduse esitamise õiguse piiramine on eelkõige eduka reorganiseerimise huvides, ei saa ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral algetada ega läbi viia hagimenetlust nõude osas, mida kompromiss puudutab. Samuti kaotaks nõude ümberkujundamine kompromissis mõtte, kui seda saaks siiski pärast kompromissi kinnitamist hagimenetluses esialgses ulatuses võlgnikult sisse nõuda.

Tulenevalt asjaolust, et saneerimiskava on kinnitav ka võlausaldajate tahte vastaselt, on pankrotimenetluses võlausaldajatele tagatud suurem otsustusvabadus oma omandi suhtes. Samas on saneerimiskava ja kompromissettepaneku kinnitamisega kaasnevad tagajärjed võlausaldajate jaoks sarnased nii saneerimis- kui pankrotimenetluses: mõlemal juhul on kinnitatud saneerimiskava või kompromiss siduvad ka nendega mittenõustunud võlausaldajatele, mõlemad on täitedokumendiks nendes ümberkujundatud nõuete osas ning mõlema kehtivuse ajal on välistatud pankrotiavalduse esitamine. Kompromissi puhul aga on välistatud pankrotiavalduse esitamine üksnes nende võlausaldajate jaoks, kelle nõuet kompromiss puudutab. Saneerimismenetluses seevastu on saneerimiskava kehtivuse ajal välistatud pankrotiavalduse esitamine põhimõtteliselt kõikide võlausaldajate jaoks. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks anda pankrotiavalduse esitamise õigus nendele võlausaldajale, kelle nõuet saneerimiskavaga ümber ei kujundatud. Samuti tuleks muuta saneerimisseadust selliselt, et kohus tohiks kinnitada üksnes võlausaldajate poolt vastuvõetud saneerimiskava. Võlgniku jaoks peaks sätestama kohustuse tuua juba saneerimiskavas välja võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatuse võrdlus saneerimis- ja pankrotimenetluses, kuivõrd saneerimismenetlus on võlausaldajate huvides eelkõige juhul, kui nende nõuded saavad saneerimismenetluses rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega.

3.3. Pandipidajate nõuded ja nende ümberkujundamise võimalikkus

Võlgnike vaatenurgast on tagatise eelisena nimetatud asjaolu, et see aitab ettevõtjatel tõsta kapitali ning soodustab efektiivset laenamist. Kui võlgnikul on madal krediidiireiting, kuid võimalus siseneda kasumlikku projekti, võib see saada võimalikuks just laenuandjale tagatise andmise kaudu rahaliste vahendite hankimisega. Teisisõnu soodustab tagatissüsteem soovitatavate projektide rahastamist, mis ilma tagatiseta jääksid rahastamata. Võlausaldajate vaatenurgast on peamine põhjus tagatise võtmiseks see, et olla pankrotimenetluses võlgniku varade jaotamisel eespool tagamata võlausaldaja nõuetest. Nii vähendab tagatise saamise võimalus võlausaldajate jaoks taustauuringute teostamise vajadust ning järelevalvega seotud kulusid. Samuti julgustab tagatis investoreid investeerima.¹²⁰ Seega on tagatis oluline nii võlgnike kui võlausaldajate jaoks.

Ettevõtte saneerimise puhul on võlgniku majandustegevuse jätkamiseks ning edendamiseks oluline ka lisavahendite saamine. Lisaks on krediidisaamine võlgniku jaoks oluline ettevõtja tegevuse rahastamiseks pärast saneerimismenetlust. Samas ei ole saneerimisseaduses välistatud tagatud võlausaldajate nõuete ümberkujundamine. Kui aga seada võlausaldaja olukorda, kus tagatis talle enam kindlust nõude rahuldamise osas ei anna, võib see saada saatuslikuks nii võlgnikule kui kogu saneerimismenetlusele üldse. Praktikast nähtuvalt ongi peamised vastuväidete esitajad just krediidiasutused.¹²¹

Asjaõigusseaduse¹²² (edaspidi AÕS) § 276 kohaselt võib asja pandiga koormata selliselt, et isikul, kelle kasuks pant on seatud, on õigus pandiga tagatud nõude rahuldamisele panditud vara arvel, kui nõuet ei ole kohaselt täidetud. AÕS § 280 kohaselt on pandiga tagatud nõue eelistatud kõikidele teistele nõuetele panditud vara suhtes, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Nõude tagatus on tsiviilkäibes olulise tähtsusega. Kui ei oleks pandiga tagatud nõude eelistatust teiste nõuete ees, kaoks vajadus pandiõiguse järel, kuna võlgnik vastutab nii kui nii nõude täitmise eest kogu oma varaga, millele on võimalik pöörata nõue ka võlaõigusseaduse

¹²⁰ V. Finch. Security, insolvency and risk: who pays the price? Modern law review, vol 62, nr 5. USA: Blackwell publishers, Oxford, UK and Boston 1999, lk 637.

¹²¹ M. Vutt. *Op. Cit.*, lk 13.

¹²² Asjaõigusseadus. 09.06.1993.- RT I 1993, 39, 590; RT I, 29.06.2011, 6.

alusel kahju hüvitamise sätete järgi.¹²³ Pandiõiguse kehtivust ei saa siduda võlgniku majandusliku olukorraga, vastasel juhul ohustaks see kogu tsiviilkäivet.¹²⁴ Seega kahjustaks tagatud võlausaldajate nõuete ümberkujundamine saneerimismenetluses tsiviilkäivet ning asjaõigusliku pandi mõtet üldse.

PankrS § 153 lg 1 p 1 ja lg 2 kohaselt rahuldatakse esimesena pandiga tagatud tunnustatud nõuded pandieseme müügist saadud raha ulatuses, millest on maha arvatud pankrotimenetlusega seotud väljamaksed maksimaalselt 15% ulatuses pandieseme müügist saadud rahasummast. Seega saavad pandipidajad likvideerivas pankrotimenetluses nii kui nii oma nõude pandieseme väärtuse ulatuses rahuldatud. Samuti saavad pandipidajad oma nõude pankrotimenetluses rahuldatud üldjuhul kiiremini kui saneerimismenetluses.

Erinevalt likvideerivast pankrotimenetlusest, kus pandiõigus üldjuhul lõppeb ning võlausaldaja nõue rahuldatakse vastavalt pandieseme müügist saadule, on saneerimismenetluses ja kompromissis võimalik ka pandipidaja nõude ümberkujundamine. Seega on üheks põhimõtteliseks erinevuseks pankroti- ja saneerimismenetluse vahel see, et esimesel juhul rahuldatakse võlausaldaja nõue koheselt pärast pandieseme võõrandamist kogu selles ulatuses, mida pandiese katab, teisel juhul aga saab võlgnik pandieset edasi kasutada. Võlgniku poolt pandieseme edasi kasutamise aja jooksul võib aga selle väärtus väheneda, mis tähendab ühtlasi ka väiksemas summas nõude rahuldamist saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses. Kuigi nõude ümberkujundamine saneerimismenetluses ega kompromissis ei mõjuta pandi kehtivust, mõlemal juhul jääb pant tagama ümberkujundatud nõuet, mõjutab nõude ümberkujundamine pandi realiseerimist, kuivõrd täitemenetluse võib tagatava vara suhtes läbi viia üksnes tagatud nõude ulatuses ja selle täitmiseks. Seega, kui saneerimismenetluses vähendatakse tagatud nõuet 50% võrra, siis jääb ka pant tagama 50% väiksemat nõuet.

Kuivõrd pandipidajad saavad oma nõude rahuldatud ka pankrotimenetluses ja seda üldjuhul kiiremini kui saneerimismenetluses või kompromissis nõude ümberkujundamise korral, ei ole saneerimine ega kompromiss pandipidajate huvides. Samuti ei kehti nende suhtes üldjuhul idee, mille kohaselt on saneerimismenetlus võlausaldajate huvides seetõttu, et nad saavad

¹²³ P. Pärna. Asjaõigusseadus. § 280/1. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2004.

¹²⁴ K. Laks. Pandipidaja pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2007, lk 22.

saneerimismenetluses oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega.

Samas võib pandi realiseerimine saneerimismenetluses ohustada tagamata võlausaldajate võimalust ja huvi saada oma nõue eduka saneerimismenetluse korral rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega, kuivõrd pandiese võib olla vajalik edukaks saneerimiseks. Seega on pandipidajate õiguste piiramine põhjendatud teiste võlausaldajate huvides. Siiski tuleb pandipidaja õigusi piirata minimaalselt ning sätestada konkreetsed piirangud nende õiguste piiramiseks.

Saneerimisseadus ei sisalda mistahes sätteid pandipidaja nõuete ümberkujundamise osas. Kuivõrd SanS §-s 22 ei ole välistatud pandipidaja nõuete ümberkujundamine, tuleb asuda seisukohale, et saneerimisseaduse kohaselt on pandipidaja nõude ümberkujundamine võimalik kõikide saneerimisabinõudega, sh nõude vähendamine. Ka Riigikohus on märkinud, et pandiga tagatud nõuete ümberkujundamine saneerimismenetluses on iseenesest lubatud. Siiski tohib pandiga tagatud nõuet ilma võlausaldaja nõusolekuta vähendada üksnes ulatuses, milles pandiese tegelikult nõuet ei taga, st mille võrra pandieseme väärtus koos võimalike pandipidaja kanda jäävate menetluskuludega tagatavat nõuet ei kata. Viimast on Riigikohus põhjendanud just sellega, et saneerimismenetluses ei tohi pandipidajast võlausaldajaid kohelda oluliselt halvemini kui neid koheldakse pankrotimenetluses. Seejuures tuleb silmas pidada pankrotimenetluse erisätteid pandiga tagatud nõuete kohta, muu hulgas erisusi menetluskulude kandmisel ja võimalusi pandiga tagamata nõude osa rahuldamiseks muu pankrotivara arvel. Sisuliselt tähendab see seda, et saneerimismenetluses saab pandiga tagatud nõuet pandipidaja nõusolekuta vähemalt vähendada üksnes ulatuses, milles pandiese tegelikult nõuet ei taga, st mille võrra pandieseme väärtus (koos võimalike pandipidaja kanda jäävate menetluskuludega) tagatavat nõuet ei kata.¹²⁵ Seega on Riigikohus öelnud, et tagatud nõuete ümberkujundamine on küll võimalik, v.a. nõude vähendamine ilma võlausaldaja nõusolekuta osas, mis on kaetud tagatisega. Samuti on Riigikohus märkinud, et lubatud ei ole tagatud võlausaldajate nõuete asendamine osalusega saneeritavas ettevõttes. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi käsitus vastab ka USA-s ja Soomes kehtivale likvideerimisväärtuse põhimõttele, mille kohaselt peab iga võlausaldaja saama saneerimismenetluse käigus oma nõude rahuldatud vähemalt oma nõude likvideerimisväärtuses, iga tagatud võlausaldaja aga

¹²⁵ RKTKm 3-2-1-25-11. p. 43, 60, 61.

tagatise müügiväärtuses.¹²⁶

Autor leiab, et kehtiv saneerimismenetluse regulatsioon, mille kohaselt põhimõtteliselt on võimalik ümber kujundada ka pandipidajate nõudeid, muudab laenusaamise võlgniku jaoks kallimaks ning keerulisemaks, kuni selleni välja, et võlausaldaja keeldub sootuks võlgnikule laenu andmast. See aga võib ohtu seada kogu saneerimismenetluse, kahjustades seega ka võlausaldajate üldisi huve. Seega on nii pandipidajate kui ka võlausaldajate üldiste huvide tagamiseks vajalik kehtestada konkreetsed piirangud pandipidajate nõuete ümberkujundamiseks.

Autor leiab, et pandipidajate nõuete vähendamise võimaluse peaks saneerimisseaduses *expressis verbis* välistama. Äärmisel juhul võiks nõuete vähendamine olla võimalik ulatuses, mis vastab pankrotimenetluses võlausaldajate kohustusele hüvitada pankrotimenetluse kulud. Nii ei seata pandipidajaid saneerimismenetluses oluliselt halvemasse olukorda kui nad oleksid pankrotimenetluses.

Ka ajatamine peaks saneerimisabinõuna olema võimalik üksnes pandipidaja nõusolekul, kuivõrd ajatamise tulemusena võib pandieseme väärtus langeda ning pandipidaja peaks saama ise selle riski üle otsustada. Selline pandipidaja otsus ei pruugi olla alati negatiivne, kuivõrd ajatamise kasulikkus pandipidajate jaoks oleneb suuresti ka majanduslikust olukorrast. Nii on näiteks kinnistu hüpoteegipidajal ajal, mil kinnisvarahindade trend on langev, kasulik pandieseme müümisega oodata. Seega oleneb ajatamise kasulikkus pandipidaja jaoks hindade langemise või kasvu trendist.

Pandipidajate nõusolekut nõude ümberkujundamiseks, sh ajatamiseks, nõuab ka VÜVKS § 24 lg 6, mille kohaselt võib pandiga tagatud nõude ümber kujundada üksnes juhul, kui võlausaldaja sellega nõustub. See aga ei kehti pärast tagatise realiseerimist järelejäanud nn jääknõude suhtes, mida kohus võib muu hulgas vähendada.

¹²⁶ R. Agur., R. Hammerberg. Kas saneerimismenetluses on võimalik kujundada ümber pankade nõudeid? Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.dejure.ee/articles/view/14>. (23.04.2012).

Soome saneerimisseaduse § 3 lg 1 p.-i 5 kohaselt hõlmab ümberkujundatava võlgnevuse mõiste ka tagatud nõudeid. Seega on Soomes lubatud pandipidajate nõuete ümberkujundamine. Samas on Soome saneerimisseaduse § 45 lg 1 ning § 44 lg 1 p.-i 1 ja p.-i 3 kohaselt lubatud pandipidajate nõuete ümberkujundamine üksnes võlgnevuse ajatamise ning laenukulude vähendamise kaudu. Lubatud ei ole nõude vähendamine, millise saneerimisabinõu kasutamine tagamata võlausaldajate nõuete ümberkujundamiseks on Soomes lubatud. Veelgi enam, Soome saneerimisseaduse § 45 lg 3 kohaselt peab ka võlgnevuse ajatamine toimuma selliselt, et vähemalt tagatud nõude hetkeväärtus tasutakse võlausaldajale mõistliku aja jooksul. Mõistlik aeg ei tohi ületada maksmisele kuuluva laenu tähtaega või poolt laenutähtaega, kui kogu võlgnevus on saneerimiskava koostamise ajaks muutunud sissenõutavaks. Autori arvates võiks Soome regulatsiooni eeskujul muuta ka Eesti saneerimisseadust, kuivõrd ühelt poolt võimaldab see siiski pandipidajate nõuete ümberkujundamist, mis võib olla hädavajalik edukaks saneerimismenetluseks ning seega võlausaldajate üldiste huvide tagamiseks, teisalt aga arvestab pandipidajate huve.

Pandipidajate nõuete ümberkujundamine on võimalik ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissiga. Erinevalt saneerimisseadusest sätestab aga PankrS § 182 ka piirangud pandipidajate nõuete ümberkujundamisele. PankrS § 182 lg 1 kohaselt ei saa pandipidaja pandiga tagatud nõuet kompromissis märgitud tähtaja jooksul maksmata panna juhul, kui kompromissi kohaselt on pandiga koormatud ese vajalik võlgniku tegevuse jätkamiseks. Autor leiab, et selline piirang on põhjendatud eelkõige teiste võlausaldajate huve arvestades, sest pandieseme võõrandamine võlausaldaja poolt võib seada ohtu kogu kompromissi ja ettevõtte tervendamise. Võlausaldajate enamuse huvi saada oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega kaalub aga üles konkreetse pandipidaja õiguse realiseerida nõude mittekohase täitmise korral oma tagatis. Seega leiab autor, et ka saneerimismenetluses peaks olema pandipidajate õiguste maksmapaneku piiramine lubatud üksnes juhul, kui võlgnik suudab veenvalt põhjendada, et pandiga koormatud ese on võlgniku majandustegevuse jätkamiseks vajalik. Nii peaks võlgnik, järgides SanS § 21 lg 1 p.-i 4, mille kohaselt peab saneerimiskavas sisalduma võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus, suutma ära näidata, et näiteks panditud hooned või seadmed on vajalikud võlgniku majandustegevuse jätkamiseks ja kasumliku tegevuse taastamiseks. Ka Soome saneerimisseaduse § 20 lg 1 kohaselt saab kohus võlausaldaja avalduse alusel ja halduri nõusolekul lubada võlausaldajal teostada oma õigusi pandieseme suhtes juhul, kui võlgniku omandis oleva pandieseme säilitamine ei ole vajalik. Lähtudes eeltoodust leiab autor, et Eesti

saneerimisseaduses peaks sätestama alused, mille esinemisel on pandipidajal lubatud oma tagatis realiseerida, kuivõrd puudub põhjus võlausaldaja tagatise kinni hoidmiseks ning võlausaldajate õiguste piiramiseks näiteks juhul, kui tagatis ei ole saneerimise jaoks oluline. Üheks tagatise realiseerimise aluseks saneerimismenetluses võiks autori arvates olla asjaolu, et pandiese ei ole võlgniku saneerimiseks vajalik.

Lisaks nõudele, mille kohaselt peab pandiese olema vajalik võlgniku tegevuse jätkamiseks, on PankrS § 182 lg-ga 2 sätestatud ka konkreetne tähtaeg, mille jooksul on võimalik võlausaldaja õiguste piiramine. Viidatud sätte kohaselt ei ole ilma võlausaldaja nõusolekuta võimalik välistada tagatise maksmapanekut kauemaks kui üheks aastaks. Autor leiab, et konkreetse tähtaja sätestamine on igati õigustatud ning võlausaldajate huve arvestav, kuivõrd välistab selle, et võlausaldajate huve piiratakse põhjendamatult pikaks ajaks, mille jooksul võib ka pandieseme väärtus väheneda. Samuti annab sellise piirangu kehtestamine võlausaldajatele õiguskindluse ning vastab pandi eesmärgile, milleks on ju muu hulgas tagada ka seda, et võlausaldaja nõue täidetakse õigel ajal. Seega peaks seadusandja kaaluma pandipidajate õiguste piiramise maksimaalse tähtaja sätestamist ka saneerimisseaduses.

PankrS § 182 lg 3 kohaselt peab nendele võlausaldajatele, kelle pandiga tagatud nõude maksmapanek on võrreldes teiste pandipidajatega edasi lükatud pikemaks ajaks, maksmata pikema aja eest intressi. Seega on pandipidajate omavaheline võrdne kohtlemine tagatud paremini pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi puhul, kuivõrd saneerimisseaduses vastavad sätted puuduvad.

PankrS § 181 lg 1 kohaselt saab pandipidaja kompromissi tegemisel hääletada juhul, kui tema nõue ei ole pandiga täielikult tagatud, ning ulatuses, mis jääks eeldatavalt rahuldumata pandieseme müügist saadu arvel. PankrS § 181 lg 2 kohaselt arvestatakse hääletamisel pandipidaja nõudega kogu ulatuses, kui kompromissettepanekuga soovitakse välistada pandipidaja nõude maksmapanek rohkem kui 90 päevaks. Seega on kompromissi tegemisel tagatud võlausaldajale võimalus mõjutada menetluse tulemust. Kuigi pandipidajal on hääletamise õigus ka saneerimismenetluses, tuleks pandipidajate huvide paremaks tagamiseks anda neile võimalus rühmas hääletamiseks. Nii on pandipidajatel lihtsam mõjutada oma nõude ümberkujundamist.

Tulenevalt eeltoodust on autor seisukohal, et pandipidajatele on kõige kasulikum viis nõuete rahuldamiseks likvideeriv pankrotimenetlus, kus pandipidaja nõue rahuldatakse eesõigusnõudena pandieseme müügist saadava arvelt. Sellisel juhul ei pea pandipidaja muretsema pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise pärast ega ootama oma nõude rahuldamist, mis küll teatud juhtudel, eelkõige majandusliku olukorra paranemise lootuses, võib tähendada võlausaldaja nõude rahuldamist suuremas ulatuses. Enim on pandipidaja huvid ohustatud saneerimismenetluses, kus puuduvad mistahes piirangud ning pandipidajale antavad täiendavad tagatised tema nõude ümberkujundamisel.

Tulenevalt asjaolust, et pankrotiseadus sätestab konkreetse tähtaja pandipidaja nõuete ümberkujundamiseks ning nõude, mille kohaselt ei saa pandiga tagatud nõuet maksma panna üksnes juhul, kui pandiga koormatud ese on vajalik võlgniku tegevuse jätkamiseks, on pandipidajate huvid tagatud paremini pankrotimenetluse raames kompromissi sõlmimisel kui saneerimismenetluses, kus konkreetse regulatsiooni puudumise tõttu ei ole pandipidajatele tagatud õiguskindlus ning neil ei ole võimalik adekvaatselt hinnata oma riske võlasuhetesse astumisel.

Seega oleks kohane muuta saneerimisseadust analoogselt VÜVKS § 24 lg-ga 6, mille kohaselt on pandipidajate nõuete ümberkujundamine võimalik üksnes võlausaldajate nõusolekul. Alternatiivselt peaks sätestama konkreetset piirangud pandipidajate nõuete ümberkujundamiseks. Välistama peaks pandipidajate nõude vähendamise võimaluse ning sätestama nende nõude ümberkujundamise võimalikkuse üksnes juhul, kui pandiese on edukaks saneerimiseks vajalik. Samuti peaks sätestama konkreetse tähtaja pandipidajate nõuete ümberkujundamiseks ning võimaldama pandipidajatel rühmades hääletamist.

3.4. Nõuete rahuldamine pankroti- ja saneerimismenetluses

Nõuete rahuldamise probleem on pankrotiõiguse üks kesksemaid ja vastuolulisemaid. Pankrotimenetluse eesmärgiks on panna võlausaldajad võrdsesse olukorda tingimustes, kus nende kõigi nõudeid täies ulatuses rahuldada ei ole võimalik. Vältida tahetakse seda, et ühtede võlausaldajate nõuded rahuldatakse oluliselt erinevalt võrreldes teiste võlausaldajate nõuetega.

Nimetatud eesmärki täpselt järgides peaksid kõigi võlausaldajate nõuded saama võrdselt rahuldatud. Ometi on peaaegu kõikide riikide pankrotiseaduses mitmeid eesõigusnõudeid, mis takistavad kõnealuse eesmärgi saavutamist.¹²⁷

Saneerimismenetluses ei toimu pankrotimenetlusega sarnast nõuete rahuldamist. Pankrotimenetluses on nõuete rahuldamine suhteliselt üksikasjalikult seadusandja poolt pankrotiseaduses reguleeritud. Saneerimismenetluses aga määrab võlgnik ise saneerimiskavas, milliste võlausaldajate nõudeid, mis ulatuses ja millise tähtaja jooksul ta rahuldama hakkab.

Kehtiva pankrotiseaduse kohaselt on Eestis ainsaks eesõigusnõudeks pandiga tagatud nõuded. See erand on põhjendatud – vajadus tagada pandi kindlus ka pankroti puhul kaalub antud juhul üles võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise.¹²⁸

PankrS § 153 lg 1 p 1 kohaselt rahuldatakse esimesena pandiga tagatud nõuded. PankrS § 153 lg 2 kohaselt rahuldatakse pandiga tagatud nõuded pandieseme müügist saadud raha ulatuses, millest on maha arvatud pankrotimenetlusega seotud väljamaksed võrdeliselt pandieseme müügist saadud rahasumma suhtele pankrotivara müügist laekunud raha kogusummasse, ent mitte enam kui 15% pandieseme müügist saadud rahasummast. Ulatuses, milles pandiga tagatud nõue on jäänud rahuldamata pandieseme müügist saadud raha arvelt, rahuldatakse see järjekorras teisena koos muude tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega. Ulatuses, milles pandipidaja nõue jääb rahuldamata seoses pankrotimenetlusega seotud väljamaksete kandmisega, pandipidaja nõuet teises järjekorras ei rahuldata.¹²⁹ Samas on avaldatud arvamust, millega ka käesoleva töö autor nõustub, et pandipidaja pankrotimenetluse väljamaksete kandmisega seotud nõude osa võiks rahuldada kolmandas järgus koos muude tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuetega. Sellisel juhul kajastuks see nõue ka täitedokumendis, mida saaks pandipidaja kasutada pärast pankrotimenetluse lõppu võlgniku vastu nõuete maksmapanekul juhul, kui ettevõtjat ei likvideerita. Samuti hoiaks see ära pandipidajate ebavõrdse kohtlemise võrreldes tagamata võlausaldajatega juhul, kui teise järjekorra nõuded rahuldatakse pankrotivara arvelt täies ulatuses.¹³⁰

¹²⁷ P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses, lk 102.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ RKTK 3-2-1-44-05. p. 15.

¹³⁰ T. Saarmaa. Nõuded pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008, lk 113.

Kuigi saneerimismenetluses ei räägita eesõigusnõuetest, on ka selles menetluses nõudeid, mida ei saa ümber kujundada, st vähendada, kustutada *etc*, ehk mida sisuliselt eelistatakse teistele nõuetele. SanS § 22 lg 2 kohaselt on välistatud üksnes töölepingust tuleneva nõude ümberkujundamine, mis pankrotimenetluses enam eesõigusnõudeks ei ole.

Pankrotimenetluses rahuldatakse nõuded pankrotivara arvelt halduri poolt koostatud ja kohtu poolt kinnitatud jaotusettepaneku alusel pankrotiseaduses imperatiivselt sätestatud nõude rahuldamisjärkudes. Nii rahuldatakse PankrS § 153 lg 1 p 1 kohaselt esimeses järgus pandiga tagatud nõuded, teisena muud tähtaegselt tagatud tunnustatud nõuded ning viimasena tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded. Saneerimismenetluses ja pankrotimenetluses sõlmitava kompromissi korral aga rahuldatakse võlausaldajate nõuded vastavalt saneerimiskava või kompromissi alusel võlgniku edasise majandustegevuse kaudu sellest saadava tulu arvelt.

Sarnaselt eelkirjeldatud nõuete rahuldamise süsteemile Eesti pankrotimenetluses toimub nõuete rahuldamine ka Leedu saneerimismenetluses. Leedu saneerimisseaduse § 13 lg 1 kohaselt rahuldatakse pandi ja/või hüpoteegiga tagatud nõuded üldjuhul võlgniku panditud vara müügist saadu arvelt. Kui aga saneerimiskava ei sätesta sellise vara müüki, rahuldatakse pandi ja/või hüpoteegiga tagatud nõuded järjekorras esimesena ehk enne teiste võlausaldajate nõuete rahuldamist. Eesti saneerimisseadus mistahes kohustuslikke järjekordi nõuete rahuldamiseks ei sätesta – nõuete rahuldamine reguleeritakse saneerimiskavas.

Samuti ei ole Eesti saneerimisseaduses sätestatud miinimummäärasid, mis ulatuses ja mis aja jooksul peaks võlausaldajate nõuded saneerimiskava alusel rahuldama. Näiteks Rootsi saneerimisseaduse ptk 3 § 2 kohaselt peavad reeglina kõikide sarnaste õigustega võlausaldajad saama oma nõuded rahuldatud vähemalt 25% ulatuses, milline summa tuleb võlgnikul välja maksta hiljemalt ühe aasta jooksul kompromissi kinnitava määruse jõustumisest.

Enne jaotise alusel võlausaldajate nõuete rahuldamist tehakse pankrotivarast ka pankrotimenetlusega seotud väljamaksed. Kuigi masskohustused ja pankrotimenetluse kulud on tekkinud pärast pankrotimenetluse algust ega ole sellest tulenevalt *de jure* käsitletavad

eesõigusnõuetena, rahuldatakse need siiski enne teiste võlausaldajate nõudeid. Saneerimismenetluses sellised väljamaksed puuduvad. Saneerimisnõustaja esialgse tasu ja kulude katteks aga peab võlgnik maksma kohtu deposiiti kohtu poolt määratud summa. Saneerimisseaduses ei ole otseselt reguleeritud, mis saab nendest saneerimismenetluse kuludest, mida ettevõtja poolt deposiiti tasutud summa ei kata. Siiski võib eeldada, et need tasutakse võlgniku poolt saneerimise käigus majandustegevuse jätkamisest saadava tulu arvelt. Lisaks sätestab SanS § 52, et kui kolme kuu jooksul pärast saneerimiskava tühistamist kuulutatakse välja ettevõtja pankrot, siis loetakse kaitstuks saneerimisnõustaja, eksperdi ja järelevalvet teostava nõustaja nõue tasu ja kulutuste hüvitamise kohta. Seega ei loeta kaitstuks saneerimiskavas märgitud võlausaldajate nõudeid. PankrS § 190 lg 7 kohaselt aga loetakse nõuded, mille suhtes kompromiss kehtis, kaitstuks. See on oluline erinevus, kuivõrd nii ei pea pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral võlausaldajad hakkama uuesti kulutama oma aega ega raha nõuete esitamisele ja kaitsmisele. Samas, kuna kompromissotsuse tegemisele eelneb nõuete kaitsmine, on loogiline, et uut kaitsmist ei tehta. Saneerimismenetluses sellist nõuete kaitsmist aga ei toimu. Samuti on võimalik, et võlausaldaja saab oma nõude saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses kaitstud ja rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes saneerimiskavas ümber kujundatud nõudega.

Kui pankrotimenetluses tehakse enne võlausaldajate nõuete rahuldamist pankrotivarast ka pankrotimenetlusega seotud väljamaksed, siis saneerimismenetluses sellised väljamaksed puuduvad. Saneerimismenetluses ei kuulu pandipidajate nõuded esmajärjekorras rahuldamisele ning ka saneerimisnõustaja tasu ja kulud maksab ettevõtja. Seega on ka võlausaldajate võrdsuse põhimõtte tagatud paremini saneerimismenetluses. Samas on pankrotimenetluses võlausaldajatel suurem õiguskindlus, tulenevalt asjaolust, et pankrotimenetluses on nõuete rahuldamise järjekord konkreetselt reguleeritud. Saneerimismenetluses aga määrab võlgnik ise, milliste võlausaldajate nõudeid ta ümber kujundab. Hoolimata eeltoodud menetluslikest erinevustest on võlausaldajate huvid tagatud paremini siiski vastavalt pankroti- või saneerimismenetluses sõltuvalt sellest, kummas menetluses nende nõuded suuremas ulatuses rahuldatakse. See asjaolu aga sõltub eelkõige ettevõtja maksejõuetuse faasist ning sellest, kas ettevõtja algatas saneerimismenetluse selleks, et jätkata oma majandustegevust ning vältida pankrotti või üksnes viivitada vältimatu pankrotimenetluse läbiviimisega.

IV. TAGASIVÕITMISE PROBLEEM SANEERIMISMENETLUSES

Tagasivõitmine on võlausaldajate jaoks üks olulisemaid institute maksejõuetusmenetluses, sest just tänu sellele on võimalik suurendada võlgniku vara ning rahuldada võlausaldajate nõuded lõppkokkuvõttes suuremas ulatuses. Just võlausaldajate huve kahjustavate tehingute tagasivõitmise kaudu pankrotivara suurendamise ideest on kantud ka pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise instituut.¹³¹ Samuti peaks tagasivõitmise regulatsioon distsiplineerima võlgnikku mitte kahjustama võlausaldajate huvisid, kuivõrd sellised võlausaldajate huve kahjustavad tehingud on nii kui nii hilisemas pankrotimenetluses kehtetuks tunnistatavad. Seega omab tagasivõitmine ka preventiivset mõju. J. Perem on lisanud veel, et tagasivõitmisel on ka parandav eesmärk: tagasivõitmise reeglite abil pannakse õiglus maksma.¹³²

Mõni võlgnik võib olla nii kaval, et ta peidab juba tükk aega enne riski võtmist ja võimalikku kriisi oma vara, kasutades selleks näiteks variisikut. Kui siis aga maksejõuetus eskaleerub ja omandab juriidilise vormi, näiteks pankroti näol, vajavad võlausaldajad seadusandja kehtestatud spetsiaalseid juriidilisi relvi, et nad oleksid võimelised andma vastulööki.¹³³

Nähtuvalt eeltoodust on tagasivõitmine võlausaldajate jaoks oluline instituut, mis peaks olema neile tagatud nii pankroti – kui ka saneerimismenetluses. On ju pankrot vaid üks menetlus maksejõuetusprotsesside arsenalist ja kogu see ulatuslik mitmetahuline arsenal vajab võlausaldajate kaitseks tagasivõitmise normistikku.¹³⁴

PankrS § 109 lg 1 kohaselt on tagasivõitmine võlgniku poolt tehtud tehingu või toimingu, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve, kehtetuks tunnistamine kohtu poolt. Tagasivõitmisega võidetakse tagasi see omand, mis tavaolukorras enam võlgnikule ei kuulu, eesmärgiga rahuldada selle arvelt võlausaldajate nõuded, või

¹³¹ T. Peterson. Vara tagasivõitmine pankroti korral. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.varul.com/publikatsioonid/vara-tagasivõitmine-pankroti-korral>. (23.02.2012).

¹³² J. Perem. Tagasivõitmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. - *Juridica* 1995, nr 7, lk 295.

¹³³ E. Havansi. Tagasivõitmine ja teised võlausaldajate kaitsevahendid maksejõuetusõiguses – Soome vaatepunkt. - *Juridica* 2008, nr 6, lk 406.

¹³⁴ E.Havansi, *Op. Cit.*, lk 407.

tunnistatakse kehtetuks võlgniku tehing, millega eelistati ühte võlausaldajat teistele ja asetatakse ta koos teiste eesõigusnõudeta võlausaldajatega võrdselt halba positsiooni.¹³⁵ Seega täidab tagasivõitmine ka võlausaldajate jaoks olulist võrdse kohtlemise põhimõtet.

PankrS §-s 110 sätestatud üldaluste kohaselt on võimalik tagasi võita selliseid tehinguid, mis olid tehtud ajutise halduri nimetamisest kuni pankroti väljakuulutamiseni; ühe aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist, kui teine pool teadis või pidi teadma, et tehinguga kahjustatakse võlausaldajate huve; kolme aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist, kui võlgnik kahjustas tehinguga teadlikult võlausaldajate huve ning tehingu teine pool teadis või pidi teadma, et võlgnik kahjustas sellega võlausaldajate huve, viie aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist, kui võlgnik tehinguga teadlikult kahjustas võlausaldajate huve ja tehingu teine pool oli tema lähikondne, kes sellest teadis või pidi teadma. Seega on üldalustel võimalik tagasi võita tehinguid, mille võlgnik on teinud üks kuni viis aastat enne ajutise halduri nimetamist.

PankrS § 111 kuni § 114 sätestavad erialused ning tähtajad tehingute tagasivõitmiseks. Viidatud paragrahvide kohaselt on tagasivõidetavad järgmised tehingud: võlgnikupoolne vara kinkimine või müümine nii odavalt, et tehingul on kinke iseloom; võlgnikupoolne rahaliste kohustuste täitmine ühtesid võlausaldajaid teistele eelistades; võlgnikupoolne tagatise hilisem andmine, millega ta on pannud tagantjärele mõne võlausaldaja teistega võrreldes soodsamasse olukorda ning võlgnikupoolne ühisvara jagamine võlausaldajate huve kahjustavalt.¹³⁶ Eelnimetatud erialustel tehingu tagasivõitmise tähtajad varieeruvad kolmest kuust kuni viie aastani, olenevalt konkreetsest tehingust.

Eeltoodud alustel on võlausaldajatel likvideerivas pankrotimenetluses võimalik kasutada neid kahjustavate tehingute tagasipööramiseks tagasivõitmist. PankrS § 188 kohaselt on halduril õigus kompromissi kehtivuse ajal vara pankrotivarasse tagasi võita. Seega on tagasivõitmine lubatud nii likvideerivas pankrotimenetluses kui ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral.

¹³⁵ E. Havansi. *Op. cit.*, lk 406.

¹³⁶ P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. - *Juridica*, 2008, nr 6, lk 363.

Erinevalt pankrotimenetlusest ei ole aga kehtiva regulatsiooni kohaselt tagasivõitmine lubatud saneerimismenetluses. Nii on võlausaldaja jäetud saneerimismenetluses ilma ühest olulisest kaitsevahendist ning pandud halvemasse positsiooni kui ta oleks pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral. Veelgi enam, tagasivõitmine ei pruugi olla võimalik ka saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses, kuivõrd saneerimismenetluse algatamisel ei peatu pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtajad. Eespool välja toodud tagasivõitmise tähtaegadest aga nähtub, et mida lähemal on tehingu tegemine pankrotimenetluse algatamisele, seda suuremad on võimalused selle tehingu tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamisele. Saneerimismenetlus aga lükkab pankrotimenetlust edasi. Samuti ei ole seadusega määratud saneerimiskava täitmise maksimaaltähtaega. Seega, juhul, kui saneerimiskava täitmiseks sätestatakse kümneaastane tähtaeg ning vahetult enne kava täitmist selgub, et võlgnik ei suuda kava täita, on ka kõik võimalikud tagasivõitmise nõuded aegunud. Nii ei pruugi saneerimismenetluse ebaõnnestumisel ja sellele järgnevas pankrotimenetluses olla enam võimalust võlgniku poolt tehtud, kuid võlausaldajate huve kahjustavate tehingute tagasivõitmiseks. Nimetatud asjaolu üle on muret tundnud ka mitmed Eesti praktikud.¹³⁷ Autor leiab, et kõnealune olukord ajendab pahatahtlikke võlgnikke esitama saneerimisavaldust üksnes vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning oma vara päästmiseks ja pankrotivarast välistamiseks. Seega peaks sarnaselt PankrS §-le 188 sätestama ka saneerimisseaduses võimaluse võita saneerimiskava kehtivuse ajal tagasi võlausaldajaid kahjustavaid tehinguid. Alternatiivselt peaks lisama saneerimisseadusesse normi, mille kohaselt peatuvad saneerimismenetluse algatamisel pankrotiseaduses tehingute tagasivõitmiseks sätestatud tähtajad.

Autor arvab, et saneerimisnõustaja peaks kavale seisukohta andes ning kohus kava kinnitades hindama ka tehingute tagasivõitmise võimalust, kuivõrd tagasivõidetava vara võrra suureneb ka võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatus pankrotimenetluses. Viimasest omakorda aga sõltub saneerimiskava põhjendatus ja kinnitamine, kuivõrd SanS § 28 lg 2 p.-i 4 kohaselt peab kohus kava kinnitamisel kontrollima ka seda, kas saneerimiskava vastab SanS §-s 21 sätestatud nõuetele. SanS § 21 sätestab aga miinimumnõuded saneerimiskavas sisalduma pidavale, mille kohta Riigikohus on märkinud, et saneerimiskavas peab välja tooma võlausaldajate võimalused pankrotimenetluses nõuete rahuldamiseks. Kui aga

¹³⁷ T. Peterson. Saneerimisseaduse probleemid ja vajalikud muudatused. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.varul.com/publikatsioonid/saneerimisseaduse-probleemid-ja-vajalikud-muudatused>. (29.02.2012).; vt ka K. Madisson, R. Agur. Saneerimismenetluse ohud võlausaldajate jaoks.

saneerimisnõustaja või kohus näeb sellisel hindamisel, et esinevad alused tehingu tagasivõitmiseks, ei tohiks nad lubada võlausaldajate huvide kahjustamist ning peaksid jätma sellise saneerimiskava kinnitamata või sellise tehingu tagasi võitma. Viimaseks aga on vajalik tagasivõitmise võimaldamine saneerimismenetluses.

Soome saneerimisseaduses on terve 6 peatükk pühendatud tagasivõitmise reguleerimisele saneerimismenetluses. Samuti on tagasivõõtmine võimalik Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 § 12 kohaselt. Autor leiab, et tagasivõitmise võimaldamine saneerimismenetluses ning sellele järgneda võivas pankrotimenetluses on võlausaldajate jaoks oluline, kuivõrd see instituut kaitseb võlausaldajat võlgniku poolt tema majanduslikku olukorda veelgi halvendavate tegude eest.¹³⁸ Nii on ka Soome seadusandja pidanud vajalikuks rehabiliteerivate menetluste puhul anda tagasivõitmise võimalus, kui on ilmsiks tulnud võlgniku selline tegevus, mille jaoks tagasivõõtmine on pankroti puhul traditsiooniliselt olnud oluline ja on seda jätkuvalt.¹³⁹

Kuigi tagasivõõtmine võib olla ebaõiglane võlgnikuga tehingu teinud võlausaldaja suhtes, on selle võimaldamine vajalik võlausaldajate üldistes huvides. Nii on võlausaldajate üldised huvid tõstetud kõrgemale konkreetse tehingu pooleks olnud võlausaldaja huvidest ka pankrotimenetluses ning selle raames sõlmitava kompromissi korral, kus tagasivõõtmine on võimalik. Samuti on tagasivõõtmine võimalik täitemenetluses. TMS § 187 lg 1 kohaselt võib sissenõudja esitada hagi võlgniku ja tehingu teise poole vastu sissenõudjate huve kahjustava tehingu kehtetuks tunnistamise nõudes.

Tagasivõõtmine toimub hagi esitamisega kohtule ning sellise nõudega hagi saab PankrS § 118 lg 1 kohaselt esitada üksnes haldur. Soome saneerimisseaduse ptk 6 § 37 kohaselt on ka võlausaldajal õigus esitada hagi tagasivõitmiseks, kui ta on sellisest soovist teavitanud eelnevalt haldurit ning see ei ole vastavat hagi esitanud. Samuti on tagasivõitmise nõude esitamise õigus antud võlausaldajale Rootsi saneerimisseaduse ptk 2 §-s 12. Autori arvates tuleks kaaluda tagasivõitmise nõude esitamise õiguse andmist võlausaldajatele, kuivõrd tegemist on võlausaldaja ühe olulisima kaitsevahendi maksmapaneku õigusega ning nii ei jääks tagasivõitmise nõue esitamata üksnes seetõttu, et pankrotivaras puuduvad selleks piisavad vahendid või tulenevalt halduri suurest töökoormusest.

¹³⁸ J. Perem. *Op. Cit*, lk 295.

¹³⁹ E. Havansi, *Op. Cit*, lk 407.

Tulenevalt asjaolust, et saneerimismenetluses puudub võlausaldajatel tagasivõitmise võimalus, samuti võib see saada ohustatuks saneerimismenetlusele järgnevas pankrotimenetluses, on võlausaldajate huvid tagatud paremini pankrotimenetluses, kus nende huve kahjustavate tehingute tagasivõtmine on võimalik. Seega tuleks võlausaldajate huvide seisukohast vaadatuna eelistada pankrotimenetlust juhul, kui võlgnik on teinud võlausaldajate huve kahjustavaid tehinguid ning tal on tagasivõidetavat vara.

Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks sarnaselt PankrS §-ga 188 sätestada saneerimisseaduses võlausaldajaid kahjustavate tehingute tagasivõitmise võimalus. Alternatiivselt tuleks lisada pankrotiseadusesse norm, mille kohaselt peatuvad pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtajad kuni saneerimismenetluse lõppemiseni. Lisaks võlausaldajate huvide kaitsemisele oleks tagasivõitmise võimaldamine saneerimismenetluses kasulik ka võlgnikule, kuivõrd suurendaks tema vara ning annaks täiendavaid vahendeid majandustegevuse jätkamiseks.

KOKKUVÕTE

Alljärgnevalt on esitatud käesolevas magistritöös autori poolt tehtud peamised järeldused.

Juriidilise isiku maksejõuetuse puhul on enim kasutatavaks maksejõuetuse ületamise viisiks likvideeriv pankrotimenetlus. Samas leidub likvideerivale pankrotimenetlusele ka alternatiive. Ettevõtet on võimalik reorganiseerida pankrotimenetluse raames tervendamise või kompromissiga, mida aga praktikas tehakse väga harva. Samuti on võimalik ettevõtte reorganiseerimine väljaspool pankrotimenetlust läbiviidavas saneerimismenetluses, mille osas aga puudub Eestis pikaajaline praktika, erinevalt näiteks USAst, Rootsist ja Soomest, kus kehtivad mitmed võlausaldajate kaitseks välja töötatud printsiibid.

Võrreldes ettevõtte reorganiseerimisele suunatud menetlustega võib likvideeriv pankrotimenetlus anda parema tulemuse juhul, kui pankrotimenetlus algatatakse võimalikult vara, siis, kui võlgnikul on veel vara, mille eest pankrotimenetlus läbi viia ning võlausaldajate nõuded rahuldada. Pankrotimenetluse algatamine võimalikult varajases staadiumis on aga võimalik eelkõige juhul, kui võlgnik ise juba esimeste püsiva maksejõuetuse tunnuste ilmnemisel pankrotiavalduse esitab. Seda aga võlgnikud üldjuhul ei tee, millest tulenevalt lõppevad paljud pankrotimenetlused raugemisega ning võlausaldajate nõuded jäävad rahuldamata või saavad rahuldatud minimaalses ulatuses.

Kuivõrd ka tervendamisele ja kompromissile peab paratamatult eelnema ettevõtja püsiv maksejõuetus ja pankroti väljakuulutamine, siis on pankrotimenetluse raames ettevõtte reorganiseerimise juhtumid väga harvad ja ebatõenäolised, sest püsiva maksejõuetuse tingimustes võlgnikul üldjuhul puuduvad vajalikud vahendid võlausaldajate nõuete osaliseks rahuldamiseks ning saneerimise läbiviimiseks ja majandustegevuse jätkamiseks. Samuti puudub võlgnikul endal huvi saneerimiseks, kui tema mainet on juba pankroti välja kuulutamisega kahjustatud ning ta on kaotanud kontrolli ettevõtte juhtimise üle. Seega on võlausaldajatel kõige tõenäolisem saada oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega siis, kui alternatiivne menetlus viiakse läbi väljaspool pankrotimenetlust.

Saneerimismenetlus on edukas eelkõige siis, kui see algatatakse õiges maksejõuetuse staadiumis. Autori arvates tuleks saneerimismenetlus algatada ähvardava maksejõuetuse

staadiumis, sest siis ei ole ettevõtja maksejõuetus veel välja kujunenud ning võlgnikul on vara, mille eest viia läbi saneerimismenetlus ja rahuldada võlausaldajate nõuded vähemalt osaliselt.

Samas on saneerimismenetluse puhul oht, et saneerimisavaldus esitatakse üksnes pahatahtlikel ning võlausaldajate huve kahjustavatel eesmärkidel vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning võlgniku veel olemasoleva vara nõ välja kantimiseks. Sellisel juhul saneerimismenetlus võrreldes pankrotimenetlusega võlausaldajate huve paremini ei taga. Saneerimismenetlusele järgneva pankrotimenetluse korral asendub vaid üks kallis menetlus teisega ning võlausaldajate huve kahjustatakse kokkuvõttes rohkem kui kohese pankrotimenetluse algatamise korral.

Kui aga saneerimismenetlus on algatatud selleks ettenähtud eesmärgil ehk ettevõtte jätkusuutliku majandamise tagamiseks ning pankroti vältimiseks, siis peaksid võlausaldajad eelistama saneerimismenetlust eelkõige seetõttu, et nende nõuded saavad seal suuremas ulatuses rahuldatud võrreldes pankrotimenetlusega. Oma nõuete rahuldamise määra hindamiseks ühes ja teises menetluses peaks saneerimisseaduses *expressis verbis* sätestama võlgniku jaoks kohustuse tuua juba saneerimiskavas välja võrdlus, millises ulatuses on võlausaldajatel võimalik saada oma nõue rahuldatud pankrotimenetluses ning millises ulatuses saneerimismenetluses. Nii on võlausaldajatel saneerimiskava poolt või vastu hääletades ning kohtul kava kinnitades võimalik adekvaatselt hinnata saneerimismenetluse mõttekust võlausaldajate jaoks. Samuti peaks saneerimisseaduses sätestama kohtu jaoks sellise võrdluse hindamise kohustuse saneerimiskava kinnitamisel.

Nõuete rahuldamist kõnealustes menetlustes on võlausaldajatel võimalik mõjutada läbi algatamisõiguse. Samas ei ole võlausaldajatel saneerimisavalduse esitamise õigust ega ka pankrotiavalduse esitamise õigust saneerimiskava kehtivuse ajal. Hoolimata asjaolust, et ka pankrotimenetluse algatamise õigus on võlausaldajate jaoks näiteks deposiidi tasumise kohustusega piiratud, on neil siiski võimalik mõjutada nii likvideeriva pankrotimenetluse kui ka pankrotimenetluse raames tehtava kompromissi algatamist. Seega on võlausaldajate huvid seoses menetluste algatamisega paremini tagatud pankrotimenetluses. Siiski oleks võlausaldajate huvides põhjendatud PankrS § 11 muutmise selliselt, et deposiidi tasumise kohustus oleks võlgniku juhatuse liikmel. Alternatiivselt tuleks sätestada deposiidi tasumise kohustus alles siis, kui on selge, et võlgniku varast ei jätku ja kui palju täpselt jääb puudu ajutise halduri tasu ja kulude katmiseks, või jätta ajutise halduri tasu ning kulud riigi kanda.

Kuivõrd saneerimismenetluse algatamine puudutab oluliselt võlausaldajate huve ja õigusi (peatuvad kõik võlausaldajate poolt algatatud täitemenetlused ning viiviste ja ajas suurenevate leppetrahvide arvestamine *etc*), tuleks kaaluda ka võlausaldajatele saneerimismenetluse algatamise õiguse andmist. Ühtlasi võimaldaks see algatada saneerimismenetlusi varajasemas staadiumis, siis kui ettevõtte saneerimine veel reaalselt võimalik on. Tihti võib võlgnik esitada saneerimisavalduse alles siis, kui on juba hilja, seda näiteks pankrotimenetluse venitamise või muul pahatahtlikul ja võlausaldajate huve kahjustaval eesmärgil. Kuid võlausaldaja, kes on huvitatud oma nõude rahuldamisest võimalikult suures ulatuses, on motiveeritud avalduse õigeaegsest esitamisest. Tõenäoliselt ei ole siiski edukas võlgniku sunniviisiline saneerimine. Seega saaks ka võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse andmisel saneerimismenetluse algatamine ja läbiviimine toimuda üksnes võlgniku nõusolekul.

Üheks pankrotimenetluse välja kuulutamise tagajärjeks on võlgniku vara valitsemise õiguse üleminek haldurile. Saneerimismenetluses aga säilitab võlgnik oma ettevõtte üle kontrolli. Samas ei sätesta saneerimisseadus mistahes piiranguid võlgniku poolt saneerimismenetluse ajal tehtavatele tehingutele. Ka pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi korral saab võlgnik kompromissi kinnitamisel tagasi vara valitsemise õiguse, kuid samas on pankrotiseaduses sätestatud võimalus näha kompromissis ette tehingud, mida võib teha üksnes halduri nõusolekul ning halduri nõusolekuta tehtud tehingute tagajärjena on sätestatud tehingu tühisus. Seega on võlausaldajate huvid kaitstud kõige paremini likvideerivas pankrotimenetluses, kus kontroll võlgniku vara üle läheb üle haldurile. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks saneerimisseaduses sätestada konkreetsed piirangud võlgniku poolt vara valitsemisele ning neid piiranguid ületavate tehingute tegemise tagajärjed. Põhjendatud oleks sätestada saneerimisseaduses kohustus tuua saneerimiskavas välja juhtorganite liikmete piirangud saneerimiskava kehtivuse ajal ning anda võlausaldajatele õigus esitada kohtule avaldus juhtorgani liikmete volituste peatamiseks ja ettevõtte juhi kõrvaldamiseks oma kohalt, kui võlgnik kahjustab oma tegevusega võlausaldajaid. Kaaluda tuleks ka igapäevaste majandustehingute raamest väljuvate tehingute lubamist üksnes saneerimisnõustaja nõusolekul ning sätestada selle keelu rikkumise tagajärjena keeldu ületades tehtud tehingu tühisus.

Pankrotimenetluse väljakuulutamise tagajärjena lõppevad võlausaldajate õigused viivise ja intressi arvestamiseks. Samuti lõpetatakse võlgniku varale kohaldatud arest. Saneerimismenetluse algatamise tagajärjena võlausaldajate õigused viivise ja ajas suureneva

leppetrahvi ning täitemenetluse läbiviimiseks aga peatuvad. Erinevalt pankrotimenetlusest ei mõjuta saneerimismenetlus intressi arvestamisega seotud õigusi. Kuivõrd kompromissi tühistamisel jätkatakse pankrotimenetlust, siis võlausaldajate intressi ja viivise arvestamise õigus lõppeb. Saneerimiskava tühistamisel aga taastub viivise arvestamise õigus esialgses ulatuses ning viiviseid arvestatakse ka saneerimismenetluse toimumise aja eest. Seega on võlausaldajate huvid seoses kõrvalnõuete arvestamisega ning täitemenetluse läbiviimisega tagatud paremini saneerimismenetluses.

Seoses pandipidajate nõuete ja õiguste peatumise või lõppemisega oleks nende huvide paremaks tagamiseks vajalik anda pandipidajatele täitemenetluse jätkamise nõudeõigus juhul, kui pandieseme väärtus võib peatumise kestel oluliselt väheneda, ja seda nii saneerimis- kui ka pankrotimenetluses. Alternatiivselt võiks kaaluda pandipidajale saneerimismenetluses lisatagatise nõudmise õiguse andmist. Nii oleks pandipidaja võrreldes kehtiva regulatsiooniga paremini kaitstud pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise korral.

Lisaks nõuete peatumisele ja lõppemisele mõjutab saneerimismenetluse algatamine ning pankroti väljakuulutamine ka võlausaldajate ja võlgniku vahel sõlmitud lepinguid. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole võlausaldajatel võimalik lepingut lõpetada saneerimismenetluse kestel. Erinevalt pankrotiseadusest ei ole saneerimisseadusega ettenähtud ka mistahes tagatise võlausaldajate jaoks näiteks lepingu jätkamise kohustuse tõttu lepingu eseme hävimise või väärtuse vähenemise tagamiseks. Seega on võlausaldaja huvid seoses lepingu lõpetamise keelu ja jätkamise kohustusega tagatud paremini pankrotimenetluses. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses oleks aga paslik sätestada saneerimisseaduses võlgniku kohustus anda võlausaldajale tagatis oma lepinguliste kohustuste täitmise tagamiseks.

Lisaks maksejõuetusmenetluse algatamise võimalustele on võlausaldajate jaoks oluline ka pankrotimenetluses oma nõuete esitamise, kaitsmise ja rahuldamisega ning saneerimismenetluses oma nõuete kindlakstegemisega ja rahuldamisega seotud regulatsioon. Kuivõrd pankrotiseadus sätestab kindlad reeglid nõuete esitamiseks, kaitsmiseks ja rahuldamiseks, on võlausaldajatele tagatud pankrotimenetluses suurem õiguskindlus võrreldes saneerimismenetlusega. Samuti on pankrotimenetluses võlausaldajatel suurem kontroll menetluses toimuva üle. Saneerimismenetluses seevastu on aktiivsemaks pooleks võlgnik, kes

määrab ise, missuguste võlausaldajate nõuded, mis ulatuses ta ümber kujundada soovib. Kuigi nimetatud erinevus ei ole käsitletav võlausaldajate huvide kahjustamisena, vaid tuleneb eelkõige pankroti- ja saneerimismenetluse eesmärkide erinevusest, peaks saneerimisseadust seoses võlausaldajate nõuete kindlakstegemise ja rahuldamisega siiski mõnevõrra nende huvide paremaks tagamiseks muutma. Sarnaselt pankrotimenetlusega peaks ka saneerimismenetluses teavitama menetluse toimumisest ning võlgniku võlausaldajatest ja nende nõuete suurusest kõiki võlgniku võlausaldajaid. Samuti tuleks saneerimismenetluses võlausaldajatele anda määruskaebuse esitamise õigus võlausaldaja nõuet kindlaksmäärava kohtumääruse peale, kuivõrd võlausaldaja nõude suurusest oleneb ka tema häältearv, millega on võimalik mõjutada saneerimismenetluse lõpptulemust.

Saneerimismenetluses on võimalik ümber kujundada ka tulevikus sissenõutavaks muutuvaid nõudeid. Selline regulatsioon on aga kahjulik eelkõige liisinguandjaks oleva võlausaldaja jaoks, kuivõrd liisingulepingu ümberkujundamisega kaasneb lepingueseme väärtuse vähenemise või sootuks lepingueseme hävimise oht. Samuti kaasneb liisingulepingu ümberkujundamisega oht jääda ilma liisitava asja eest saada võivast tasust näiteks juhul kui võlgnik pankrotti läheb. Liisinguandja huvid oleksid saneerimismenetluses paremini tagatud, kui sätestada analoogselt VÜVKS § 3 lg-le 3 ka saneerimisseaduses liisinguandjale võimalus öelda tema nõude ümberkujundamisel üles teatud kindla aja jooksul võlgnikuga sõlmitud liisinguleping. Alternatiivselt tuleks kaaluda selliste liisingulepingute lõpetamise lubamist, mille ese ei ole edukaks saneerimiseks hädavajalik. Selline muudatus oleks põhjendatud eelkõige liisingumaksete ja liisingueseme ajalist seotust arvestades.

Saneerimismenetluses on võimalik ümber kujundada pandipidajate nõudeid. Samuti on pandipidaja nõuete ümberkujundamine võimalik pankrotimenetluse raames tehtavas kompromissis. Likvideerivas pankrotimenetluses aga rahuldatakse pandipidaja nõue eesõigusnõudena pandieseme müügist saadava arvelt. Seega saab pandipidaja oma nõude likvideerivas pankrotimenetluses nii kui nii rahuldatud. Samuti ei pea pandipidaja saneerimismenetluses muretsema tema nõude ajatamise võimalikkuse tõttu pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise pärast. Sellest tulenevalt ei ole alternatiivsed menetlused, kus on võimalik pandipidajate nõuete ümberkujundamine, sh vähendamine ja ajatamine, pandipidajate huvides ega anna neile üldjuhul paremat tulemust võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega. Seega on pandipidaja jaoks on kõige kasulikum likvideeriva pankrotimenetluse läbiviimine.

Saneerimisseaduses puudub pandipidajate nõuete ümberkujundamise regulatsioon. Seega ei ole saneerimisseadusega tagatud pandipidajatele õiguskindlus ning neil ei ole võimalik hinnata adekvaatselt oma riske võlasuhetesse astumisel. See muudab laenusaamise võlgniku jaoks kallimaks ning keerulisemaks, kuni selleni välja, et võlausaldaja keeldub sootuks võlgnikule laenu andmast, mis aga võib ohtu seada kogu saneerimismenetluse. Seetõttu ei ole konkreetse regulatsiooni, eelkõige pandipidajate nõuete ümberkujundamise piirangute puudumine ka võlausaldajate üldistes huvides.

Pandipidaja huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks analoogselt VÜVKS § 24 lg-le 6 sätestada pandipidaja nõuete ümberkujundamise võimalus üksnes nende nõusolekul. Alternatiivselt tuleks seaduses välistada pandipidaja nõude vähendamise võimalus vähemalt ulatuses, mida pandieseme väärtus katab. Samuti oleks põhjendatud PankrS § 182 lg-te 1 ja 2 eeskujul sellise nõude sätestamine, mille kohaselt on pandipidajate nõuete ümberkujundamine võimalik üksnes juhul, kui pandiese on vajalik edukaks saneerimiseks, sätestades seejuures ka konkreetse tähtaja pandipidaja nõuete ümberkujundamiseks. Nii ei piirata pandipidaja õigusi ega ohustata pandieseme väärtuse vähenemist ilmaasjata ehk juhul, kui pandiese ei ole saneerimiseks vajalik. Pandipidajate nõuete maksmapaneku tähtaja sätestamine seaduse tasandil tagab võlausaldajatele õiguskindluse ning takistab pandieseme väärtuse võimalikku vähenemist.

Oluliseks erinevuseks pankrotimenetluse raames sõlmitava kompromissi ning saneerimiskava vahel on asjaolu, et kompromissi saab kinnitada üksnes juhul, kui võlausaldajad on selle vastu võtnud, saneerimiskava aga saab kinnitada ka võlausaldajate tahte vastaselt. Seega on saneerimismenetluses tagatud võlausaldajatele suurem otsustusvabadus oma omandi suhtes. Samas on saneerimiskava ja kompromissettepaneku kinnitamisega kaasnevad tagajärjed võlausaldajate jaoks sarnased nii saneerimis- kui pankrotimenetluses: mõlemal juhul on kinnitatud saneerimiskava või kompromiss siduvad ka nendega mittenõustunud võlausaldajatele, samuti on mõlemad täitedokumendiks nendes ümberkujundatud nõuete osas ning mõlema kehtivuse ajal on välistatud pankrotiavalduse esitamine. Siiski on kompromissi puhul välistatud pankrotiavalduse esitamine üksnes nende võlausaldajate jaoks, kelle nõuet kompromiss puudutab, saneerimismenetluses aga on saneerimiskava kehtivuse ajal välistatud pankrotiavalduse esitamine põhimõtteliselt kõikide võlausaldajate jaoks. Võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses tuleks anda pankrotiavalduse esitamise õigus nendele võlausaldajale, kelle nõuet saneerimiskavaga ümber ei kujundatud, nii nagu neil

on õigus ka hagiavalduse esitamiseks nõude osas, mida saneerimiskavaga ümber ei kujundatud. Samuti tuleks tunnistada kehtetuks norm, mille kohaselt tohib kohus kinnitada ka võlausaldajate poolt vastu võtmata jäetud saneerimiskava. Võlgnikule peaks sätestama kohustuse tuua saneerimiskavas välja võrdlus võlausaldajate nõuete rahuldamise kohta saneerimis- ja pankrotimenetluses, sest saneerimismenetlus on võlausaldajate huvides juhul, kui nende nõuded saavad saneerimismenetluses rahuldatud suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega.

Pärast saneerimiskava või kompromissi kinnitamist kohtu poolt on need siduvad kõikidele võlausaldajate, k.a nendele, kes kava või kompromissiga ei nõustunud. Võlausaldajate nõuded rahuldatakse vastavalt saneerimiskavas või kompromissis märgitud ulatuses ja ajal. Erinevalt saneerimismenetlusest tehakse pankrotimenetluses enne nõuete rahuldamist ka pankrotimenetlusega seotud väljamaksed, mille võrra väheneb pankrotimenetluses võlausaldajate vahel jaotatav pankrotivara ning seega ka võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatus. Saneerimismenetluses maksab saneerimisnõustaja tasu ja kulud ettevõtja ning pandipidajate nõuded ei kuulu esmajärjekorras rahuldamisele. Seega on saneerimismenetluses võlausaldajate võrdsuse põhimõtte paremini tagatud kui pankrotimenetluses. Samas on pankrotimenetluses tagatud võlausaldajatele suurem õiguskindlus, kuivõrd pankrotiseaduses on konkreetselt reguleeritud nõuete rahuldamise järjekord. Saneerimismenetluses aga määrab võlgnik ise, milliste võlausaldajate nõudeid ta ümber kujundab. Hoolimata eeltoodud menetluslikest erinevustest on võlausaldajate huvid tagatud paremini siiski vastavalt pankroti- või saneerimismenetluses sõltuvalt sellest, kummas menetluses nende nõuded suuremas ulatuses rahuldatakse. See asjaolu aga sõltub eelkõige sellest, millises maksejõuetuse faasis menetlust alustati ning, kas ettevõtja algatas saneerimismenetluse ettevõtte jätkusuutliku majandamise tagamiseks ja kasumlikkuse parandamiseks või üksnes vältimatu pankrotimenetluse läbiviimisega viivitamiseks ning nõ vara välja kantimiseks.

Enda kaitsmiseks vara nõ välja kantimise vastu on võlausaldajate jaoks oluline tagasivõitmise instituudi kasutamise võimalus. Saneerimismenetluses aga ei ole võimalik võlausaldajaid kahjustavate tehingute tagasivõtmine. Samuti ei pruugi see olla võimalik saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses, kuivõrd saneerimismenetluses ei peatu tagasivõitmise tähtajad. Pankrotiseaduses on see eest *expressis verbis* sätestatud, et kompromissi kehtivuse ajal on halduril õigus vara tagasi võita. Seega on võlausaldajate huvid seoses tehingute tagasivõitmisega tagatud paremini pankrotimenetluses. Võlausaldajate

huvide paremaks tagamiseks saneerimismenetluses ja sellele järgneda võivas pankrotimenetluses peaks autori arvates sätestama tagasivõitmise võimaluse ka saneerimismenetluses. Alternatiivselt tuleks peatada tagasivõitmise tähtajad saneerimismenetluse toimumise ajal. Samuti tuleks kaaluda võlausaldajatele tagasivõitmise hagi esitamise õiguse andmist. Nii ei jääks tehingu tagasivõitmine üksnes piisavate ressursside puudumise või halduri suure töökoormuse taha.

Nähtuvalt eeltoodust on võlausaldajate huvid tagatud paremini pankrotimenetluse erinevates etappides: võlausaldajal on võimalik algselt algatada pankrotimenetlust, kasutada tagasivõitmist, *etc.* Lõppkokkuvõttes aga on võlausaldaja primaarseks huviks siiski nõuete rahuldamine võimalikult suures ulatuses. Seega ei ole võlausaldajate õiguste tagamisel eelnimetatud menetlusetappides tähtsust juhul, kui saneerimismenetluse tulemusena rahuldatakse võlausaldajate nõuded suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses. Samas näitab praktika, et edukaid saneerimismenetlusi, kus võlausaldajad saaksid oma nõuded rahuldatud suuremas ulatuses on väga vähe. Veelgi enam, paljud saneerimismenetlused kasvavad üle pankrotimenetlusteks, asendades nii ühe kalli menetluse teisega, mis vähendab võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatust veelgi võrreldes sellega kui oleks kohe algatatud pankrotimenetlus.

Tuginedes eeltoodule, leiab autor, et magistritöö eesmärk on täidetud. Töös on näidatud, millistest asjaoludest tulenevalt on võlausaldajate huvid tagatud paremini pankrotimenetluses ning millistest asjaoludest tulenevalt on need tagatud paremini saneerimismenetluses. Samuti on näidatud, millistes olukordades peaksid võlausaldajad eelistama saneerimis- ja millistes olukordades pankrotimenetlust. Samas on teinud autor järelduse, et võlausaldajate huvide paremaks tagamiseks on vajalik nii saneerimis- kui ka pankrotiseaduse muutmine, et anda võlausaldajatele rohkem õiguskindlust ning julgustada neid uutesse võlasuhetesse astuma.

CREDITORS' INTERESTS PROTECTION IN BANKRUPTCY- AND REORGANIZATION PROCEEDINGS

SUMMARY

The purpose of insolvency proceedings is to ensure the creditors' claims are met to the maximum possible extent. However, the fact is that creditors' claims are met in a small scale or even remain outstanding.

Many of the bankruptcy proceedings subside and creditors' claims remain outstanding. There is a lack of long-standing practice in reorganizing. Thus, there is no certainty for creditors to enter into new obligations.

The purpose of the master thesis is to find out in which circumstances are the creditors interests protected better in the bankruptcy proceedings and in which circumstances are they protected better in reorganization proceedings. Consequently, another aim is to make proposals to the legislative authority to better ensure the creditors' interests in Estonian insolvency proceedings.

The main issues the master's thesis is dealing with are: the main insolvency proceedings for a legal person to overcome insolvency and advantages as well as disadvantages of these options for creditors; creditors' options to initiate bankruptcy and reorganization proceedings and the consequences of the initiation; ensuring the interests of creditors' lodging of claims, protecting claims and meeting claims; determination and restructuring of creditors' claims in reorganization proceeding; pledgee's interest in the insolvency proceedings; possibility to use recovery in reorganization proceeding.

The above mentioned key issues are defining the structure of master thesis.

Master thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with the ways of crossing insolvency. In Estonian insolvency law there are two main ways crossing of the insolvency.

Those two are bankruptcy and reorganization. Generally as the result of bankruptcy proceedings the debtor is liquidated, therefore classic bankruptcy proceedings may also be called liquidating bankruptcy proceedings. Classic bankruptcy proceedings often end in abatement which is due to late initiation of bankruptcy proceedings. Thus, it is important to ensure that debtor submits a bankruptcy petition as soon as the first signs of permanent insolvency appear. In this case it is more likely that the undertaking still has asset to carry out a bankruptcy procedure and satisfy creditors' claims. However, debtors generally do not do it.

Classical bankruptcy proceedings do not always end with the debtors' liquidation. The bankruptcy proceeding will also allow the company to reorganize. There are two ways to reorganize the enterprise. The first is that the debtor and creditors can make a composition and reduce, reschedule or otherwise reshape the claims of creditors. The other way is to prepare a rehabilitation plan. However, since it is not possible to reduce the creditors' claims, rehabilitation without making a composition is unlikely and has little practical use.

As permanent insolvency precedes the rehabilitation of the debtor and the composition, it is very rare and unlikely to reorganize the debtor under bankruptcy. Because of the conditions of permanent insolvency debtors generally lack the necessary resources to meet the claims of creditors even partly and to continue the enterprises economic activity. Thus, creditors are more likely to get their claims met to a greater extent compared to bankruptcy proceeding when the reorganization of the enterprise is conducted outside of the bankruptcy proceeding.

Estonian reorganization act was adopted in 2008. The Act allows to recover enterprises outside of bankruptcy proceeding. The primary aim of reorganization is to overcome difficulties in meeting creditors' claims and to regain the enterprises profitability. The case when creditors should prefer reorganization is when this way their claims would be satisfied to a greater extent than in bankruptcy proceeding.

Primarily reorganization is successful when it is initiated in the right stage of insolvency. The authors' opinion is that the right stage is imminent insolvency. In this case the insolvency is not yet mature. Advantage of the reorganization is the fact that it is initiated when the debtor still has enough assets to carry out reorganization proceedings and to meet the creditors'

claims at least partially. Generally, an insolvent debtor does not have such assets. Late initiation of reorganization is considered to be the main reason for the failure of reorganization – insolvency is not threatening, it has already taken place. It would be reasonable to provide that the reorganization proceeding can be initiated only in the case of imminent insolvency.

There is a risk that reorganization proceeding is initiated only to delay inevitable bankruptcy proceeding and to dispose all the assets of the enterprise. In this case one expensive procedure replaces the other and the interests of creditors will be more detrimental than in the case of immediate conduct of bankruptcy.

If the reorganization is initiated for its intended purpose then creditors should prefer the reorganization because their claims would be met to a greater extent than in bankruptcy proceeding. So that the creditors would be able to adequately assess the extent of meeting their claims in these proceedings, legislator should provide *expressis verbis* that debtors would have to bring out already in reorganization plan the comparison how much the creditors would get in the bankruptcy compared to reorganization proceeding.

In the second chapter the author deals with the right of the creditors to influence bankruptcy and reorganization proceeding initiation as well as the consequences of initiation for them. According to reorganization Act, only the debtor has the right to initiate reorganization proceeding. Bankruptcy proceeding may be initiated also by creditors. However, creditors cannot file a bankruptcy petition if the debtor has already filed reorganization petition. The right to initiate bankruptcy proceeding is restricted by the debtors obligation to pay deposit. To better ensure the interests of creditors, legislator should provide that the board member would have to pay the deposit. Alternatively, the interim trustee's fees and costs would be left to the state burden.

As the initiation of reorganization affects creditors' rights to enforce their claims and calculate the increasing interest and liquidated damages, it would be only fair to give the creditor right to initiate the reorganization proceeding. If the creditors' had the right to commence reorganization proceeding, it would enable to initiate the proceeding in an earlier stage when

the reorganization of the enterprise would still be realistic. Still, the debtor can not be forced into reorganization. It is therefore necessary to have the debtor's consent to carry out the reorganization.

One of the results of proclamation of bankruptcy is that the right to dispose debtors' assets is transferred to the trustee. In reorganization the debtor maintains control of the company in the process. Estonian Reorganization Act does not provide any restrictions to the debtor in respect of transactions during the reorganization. As a consequence of approving the composition the debtor also returns the right to dispose the assets of the enterprise. However, the Bankruptcy Act provides that in composition the transactions may be provided which may only be made to the consent of the trustee. Transactions which are made without the consent of the trustee are null and void. To better ensure the creditors' rights it would be reasonable to provide in the Reorganization Act that debtor should bring out in the reorganization plan which transactions may be done. Legislator should provide that transactions beyond ordinary bounds of economic activities are permitted only to the consent of reorganization adviser. This kind of restriction also contains in Lithuanian Law of Restructuring Enterprises, in German *Insolvensordnung* and in the Bankruptcy Act of United States of America.

The other consequence of proclamation of bankruptcy is that creditors' rights to calculate interests will end. It also ends the seizure to debtor's property. In reorganization proceedings the creditors' rights do not end, they are simply pending until the reorganization plan is in effect. In either procedure creditors can not take into account the procedure time to calculate interests. In the case of cancellation of the composition the bankruptcy proceeding will continue. Thus the right of creditors to calculate interests will end. Upon cancellation of reorganization plan the interest calculation returns to the original extent and interests will also be calculated for the time of the reorganization proceeding.

Consequences of the insolvency proceeding are the same for secured and unsecured creditors. Object of pledge can be something that's value can decline rapidly over time. Thus, the creditor should be entitled to request to continue enforcement proceeding or additional security which ensures creditors positions also in the case of reduced value of the pledge. Swedish and Finnish insolvency law also contains similar provisions.

Proclamation of bankruptcy and commencement of reorganization will also affect agreements between the debtor and creditors. According to reorganization act it is prohibited to cancel a contract during the reorganization. Bankruptcy act does not provide such a comprehensive ban. However, the creditor may not cancel the rental or lease agreement due to defer payments if debt relates to the payments owed before filing the bankruptcy petition. This also applies to the agreement of composition under bankruptcy proceedings. In bankruptcy proceedings the creditor must continue to perform the contract if the trustee considers that the implementation of the contract is more useful. In this case the creditor is entitled to demand the security of obligations in order to prevent damage which may arise in the future if the debtor fails to fulfill its obligations. According to Swedish Company Reorganization Act creditors are also entitled to security. To better ensure the creditors' rights in the reorganization proceedings it should be provided in Estonian Reorganization Act that debtor must provide creditor security to secure its obligations.

The third chapter concerns creditors' claims - lodging claims, defending claims and meeting of their claims in bankruptcy proceeding as well as identifying and satisfying claims in reorganization proceeding.

The creditor has a more active role in bankruptcy proceedings compared to its role in the reorganization proceedings. In bankruptcy proceedings the creditors submit their claims themselves if they want to have part of the distribution of assets. In reorganization proceedings the debtor notes which creditor claims he wants to re-shape to which extent. In addition, comparing to bankruptcy there is no similar defending or meeting claims in reorganization. Defending claims does not occur at all in reorganization. If the creditor does not agree with the extent of the claim by the debtor he can contest it by submitting a corresponding application and the evidence. The amount of the claim to be reshaped will ultimately be decided by the court. A creditor has no right to appeal to this court order. Author is on the opinion that creditors should have the right to appeal because creditors' votes are depending on the extent of their claim.

To ensure the best interests of creditors in reorganization it would be reasonable to provide that the adviser shall inform all creditors of the debtor of reorganization proceedings and the amount of the creditors' claims as it is provided in the Bankruptcy Act.

In reorganization it is possible to reshape the claims which will become due in the future. However, such a regulation is particularly harmful to the lessor. The author believes that to ensure the lessor's best interests the opportunity to cancel the leasing contract if the debtor wants to reorganize the lessors' claim should be provided in reorganization act. Such a change would be justified considering the object of lease rental payments and term commitment.

In reorganization as well as composition secured creditors' claims can be reshaped. In liquidating bankruptcy proceedings creditor's claims are met as priority claims in the amount obtained from the sale of the pledged object. In this case, the pledgee does not have to wait to have his claims met nor worry about the decline in the value of the pledged object as it is possible in reorganization proceeding. Thus, liquidating bankruptcy is the most beneficial to secured creditors whereas reorganization or composition is generally not in the interests of creditors.

To ensure creditors' best interests it would be reasonable to provide in reorganization act that debtor may reorganize creditors' secured claim only if the pledgee agrees. Alternatively, it should be provided that the debtor may reorganize creditors' secured claim only if the object of pledge is necessary for successful rehabilitation. In this case, it would be in the pledgees' interests if the Reorganization Act would also provide a certain time period during which it may restrict the pledgees' right to enforcement. The possibility of reducing the secured creditors' claim should be excluded from the Reorganization Act.

Reorganization plan and composition have legal force only after they are approved by the court. A significant difference in the reorganization proceedings and the composition under the bankruptcy is the fact that a composition can be confirmed only if it is adopted by the creditors. However, the reorganization plan can also be confirmed without the adoption of the creditors. Author considers that provision under which the court may confirm the reorganization plan which the creditors have been rejected should be revoke.

However, the consequences of confirming composition and reorganization plan are the same. In both cases the reorganization plan or composition is also binding on the creditors who have not agreed. Both are enforcement instruments in redesigned claims and in both cases the

duration of the plan or composition filing a bankruptcy petition is ruled out. Composition is restricting filing of a bankruptcy petition only to those creditors whose claim relates to a compromise. However, while the reorganization plan is in action it excludes all creditors of filing bankruptcy petition. To ensure creditors best interests, the right to file for bankruptcy should be given to a creditor whose claim is not concerned in the reorganization plan, as they have the right to submit a statement of claim in respect of the claim that is not concerned by the reorganization plan.

Creditors are satisfied according to the scope and timing which are provided in the reorganization plan or composition. When compared to the reorganization proceedings, in bankruptcy proceedings before the creditors' claims are met, trustee makes the payments related to bankruptcy proceedings from bankruptcy estate. In reorganization secured claims are not priority claims like in bankruptcy proceedings and the reorganization adviser fees and expenses are payable by the undertaking. Thus, the principle of equality of creditors is better ensured in reorganization. However, in the bankruptcy proceedings creditors have greater legal certainty due to the fact that the settlement of claims in bankruptcy proceedings is specifically regulated. Despite the procedural differences between the bankruptcy and reorganization proceeding, the creditors' interests are better ensured depending on which procedure meets their claims to a higher extent. However, this fact depends primarily on which phase of the company's insolvency the proceeding was opened and whether the undertaking filed a petition in order to stay in business or merely delay the inevitable bankruptcy.

In the fourth chapter, the author considers recovery as one of the most important protection measure of creditors in insolvency proceedings. With recovery it is possible to reverse agreements which injure creditors' interest. However, recovery is not possible in reorganization. It is possible for example in Finland and Sweden. Also, recovery may not be possible in bankruptcy proceedings subsequent to reorganization, as the recovery periods will not stop while the reorganization is in action. The Bankruptcy Act provides *expressis verbis* that during the term of the composition trustee has the right to recovery. Thus, the creditors' interests related to recovery are better ensured in bankruptcy proceedings. To ensure the best interests of creditors in reorganization and subsequent bankruptcy proceedings, the author argues that recovery should be possible in the reorganization proceedings. Alternatively, recovery periods should be suspended at the time of reorganization.

Creditors interests are better ensured in various stages of bankruptcy proceedings: creditors can initiate bankruptcy proceedings; they have the right to recovery *etc.* Ultimately however, the primary interest of the creditor's is that their claims are met to as large extent as possible. So the above-mentioned stages of the procedure have no importance in assuring the creditors' rights when as a result of the reorganization their claims are met to a greater extent than in the case of bankruptcy proceedings. However, the practice shows that there are little examples of successful reorganization. According to statistics of Lithuanian insolvency practice, from 2001 to 2010 there has been 131 reorganization procedures, of which 35 completed reorganization proceedings have turned to bankruptcy while only 5 procedures have been successfully completed. In Sweden the possibility of reorganization has been in force since 1996, it is still rarely used and most of the reorganizations increase over to bankruptcy proceedings a few months after the commencement. In Estonia in 2009 there were six reorganization plans confirmed, at the beginning of 2011 two of them wound up and two of them ended in bankruptcy.

Based on the foregoing, the author finds that the objective of master thesis was achieved. It was demonstrated in which of the circumstances creditors' interests are better protected in the bankruptcy and in which circumstances they are better protected in reorganization. It is also shown in which situations a bankruptcy or a reorganization proceeding should be chosen. However, the author has concluded that is necessary to implement the reorganization and bankruptcy Act in order to better ensure the interests of the creditors as well as to give creditors more legal certainty and to encourage them to enter into new obligations.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandus

1. Agur, R., Hammerberg, R. Kas saneerimismenetluses on võimalik kujundada ümber pankade nõudeid? Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.dejure.ee/articles/view/14>. (23.04.2012).
2. Aleth, F., Harlfinger, W. Germany. – B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009.
3. Bienenstock, M.J. Bankruptcy reorganization. New York City: Practising Law Institute 1987.
4. Buchbinder, D.L. Fundamentals of bankruptcy. A lawyer's guide. Canada: Little, Brown & Company 1991.
5. Finch, V. Security, insolvency and risk: who pays the price? The modern law review, vol 62 nr 5, 1999.
6. Halila, J. Konkursioikuiden pääpiirteet. Helsinki, 1975.
7. Havansi, E. Tagasivõtmine ja teised võlausaldajate kaitsevahendid maksejõuetusõiguses – Soome vaatepunkt. - Juridica 2008, nr 6.
8. Hellström, E. Nordic/baltic company reorganisation law – a comparative report. Stockholm, 2011.
9. Hänel, R. Creditors' rights - Germany. - Creditors rights in insolvency proceedings. A practical guide for smaller practices. London: INSOL INTERNATIONAL 2011.
10. Jaanson, A. Saneerimisest praktikas ja teoorias. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://borenius.ee/2011/02/saneerimine>. (09.03.2012).
11. Johnson, S. Creditors rights - United States of America. – Creditors' rights in insolvency proceedings. A practical guide for smaller practices. London: INSOL INTERNATIONAL 2011.
12. Kasak, A. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2010.
13. Kikkas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamine. Magistritöö. Tartu, 2005.
14. Kolesnikovas, G., Radzihovski, E. Lithuania. - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009.

15. Kornberg, A.W., Tobler, C.R. United States - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009.
16. Koulu, R., jt. Insolvenssioikeus. Helsinki, 2005.
17. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Õigusteabe AS, 2004.
18. Käerdi, M., jt. Ettevõtja õigus. Tegevuskava ettevõtlusealase õiguskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime parandamiseks. - Juridica 2006, nr 4.
19. Laks, K. Pandipidaja pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2007.
20. MacCormac, G. Secured credit under English and American law. United Kingdom, 2004.
21. Madisson, K. Paljud pankrotid rauevad, sest läbiviimiseks pole raha. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.sorainen.com/et/inimesed/11/Karin.Madisson/> (23.02.2012).
22. Madisson, K. Seadusandja, pane varatu ühingu juht vastutama. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.sorainen.com/en/Publications/legal-blogs/1423/saneerimismenetluse-ohud-volausaldajate-jaoks>. 23.02.2012.
23. Madisson, K., Agur, R. Saneerimismenetluse ohud võlausaldajate jaoks. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.sorainen.com/en/Publications/legal-blogs/1423/saneerimismenetluse-ohud-volausaldajate-jaoks>. (23.02.2012).
24. Manavald, P. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimuses. Magistritöö. Tartu, 2004.
25. Manavald, P. Maksejõuetusõigus ja – terminoloogia on jõudmas uude arengujärku. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.just.ee/39011>. (05.03.2012).
26. Manavald, P. Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. Doktoritöö. Tartu, 2011.
27. Manavald, P. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökoonoomika prisma. - Juridica 2008, nr 6.
28. Niemi-Kiesiläinen, J. Luonnollisen Henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Helsinki, 1995.
29. Niklus, I. Mõisteid ja termineid saneerimisseadusest. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/41257>. (25.01.2012).
30. Niklus, I. Saneerimisseaduse eelnõust. - Juridica 2008, nr 6.
31. Norkus, R., Kavalne, S. Leedu maksejõuetusõigus: ajalugu, areng ja õigusreformi põhilised probleemid. - Juridica 2011, nr 3.
32. Perem, J. Tagasivõitmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. - Juridica 1995, nr 7.

33. Peterson, T. Saneerimiseaduse probleemid ja vajalikud muudatused. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.varul.com/publikatsioonid/saneerimiseaduse-probleemid-ja-vajalikud-muudatused>. (29.02.2012).
34. Peterson, T. Vara tagasivõitmine pankroti korral. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.varul.com/publikatsioonid/vara-tagasivõitmine-pankroti-korral>. (29.02.2012).
35. Pettersson, T. Sweden. - The international comparative legal guide to: Corporate recovery and insolvency 2009. A practical insight to cross-border corporate recovery and insolvency. London: Global leagal group.
36. Pärna, P. Asjaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2004.
37. Saarmaa, T. Nõuded pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008.
38. Saarmaa, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica 2008, nr 6.
39. Swarting, O., Körling, N. Sweden. - B. Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009.
40. Tross, U. Saneerimine kui alternatiiv ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2003.
41. Truuväli, E.-J. jt (toim) Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn, 2008.
42. Vallaste, V. Pankrot või saneerimine? Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.technopolis.ee/uudised/pankrot-vi-saneerimine>. (05.03.2012).
43. Varul, P., jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Kirjastus Juura, 2010.
44. Varul, P. Nõuetest pankrotimenetluses. - Juridica 2004, nr 2.
45. Varul, P. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. - Juridica 2008, nr 6.
46. Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. - Juridica 1994, nr 1.
47. Varusk, M. Maksejõuetus – mis see on? Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/35369>. (18.04.2012).
48. Vutt, M. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011.

Normatiivaktid

49. Asjaõigusseadus. 09.06.1993.- RT I 1993, 39, 590, RT I, 29.06.2011,6.
50. Bankruptcy code USA. United States Code. Title 11 – Bankruptcy. Kättesaadav arvutivõrgust: http://uscode.house.gov/download/title_11.shtml. (01.03.2012).
51. Eesti Vabariigi Põhiseadus. 28.06.1992.- RT 1992, 26, 349 ; RT I, 27.04.2011, 2.
52. Insolvenzordnung. 5.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. I S. 2854).

- Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/index.html. (09.03.2012).
53. Karistusseadustik. 06.06.2001.- RT I 2001, 61, 364 ; RT I, 29.12.2011, 190.
54. Konkurssilaki.120/2004. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/20040120>. (05.03.2012).
55. Laki yrityksen saneerauksesta. 47/1993. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/19930047>. (05.03.2012).
56. Latvian Insolvency law. 26.07.2010. (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre).
57. Pankrotiseadus. 22.01.2003.- RT I 2003, 17, 95 ; RT I 14.03.2011, 3.
58. Republic of lithuania law on restructuring of enterprises. 20.03.2001 – No IX-218 – 02.07.2010 – No XI-978.
59. Saneerimisseadus. 04.12.2008.- RT I 2008, 53, 296. ; RT I 2010, 2, 3.
60. The Swedish Bankruptcy act. (konkurslagen) Ds 1998:41. (tõlkis James Hurst; välja antud Rootsi justiitsministeeriumi poolt Stockholmis).
61. The Swedish Company Reorganisation Act. (lag om företagsrekonstruktion) SFS 1996:764.
62. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002.- RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010, 12.
63. Täitemenetluse seadustik. 20.04.2004.- RT I 2005, 27, 198; RT I, 21.03.2011, 35.
64. Võlaõigusseadus. 26.09.2001.- RT I 2001, 81, 487; RT I 8.07.2011, 6.
65. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. 17.11.2010.- RT I, 06.12.2010,1.
66. Äriseadustik. 15.02.1995.- RT I 1995, 26, 355; RT I, 28.12.2011, 50.

Kohtupraktika

67. RKTko 3-2-1-17-02 (AS Hansa Liising Eesti avaldus OÜ SwedTrade pankroti väljakuulutamiseks).
68. RKTkm 3-2-1-44-05 (Pankrotihaldur Katrin Prüki taotlus jaotusettepaneku kinnitamiseks OÜ SAMEX VM (pankrotis) pankrotimenetluses).
69. RKTkm 3-2-1-122-09 (OÜ Loksa Ravikeskus saneerimisavaldus).
70. RKTkm 3-2-1-28-10. (OÜ Üritus saneerimismenetluse algatamise avaldus).
71. RKTkm 3-2-1-131-10. (AS Väätsa Agro avaldus ettevõtte saneerimismenetluse algatamiseks).
72. RKTkm 3-2-1-25-11. (AS Väätsa Agro saneerimisavaldus).

Muud allikad

73. Orderly and effective Insolvency Procedures. Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund. 1999.
74. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=401582. 19.01.2012.
75. United Nations Commission on International Trade Law. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf. (09.03.2012).
76. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=1004095. (19.01.2012).
77. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus koos selgitustega. Tallinn: OÜ Kirjastus Uus Eesti, 2011.